LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
LGD „DORZECZE MLECZKI”

Przeworsk, maj 2023 r.

Spis treści

1. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO 4
1.1 Nazwa LGD i forma prawna 4
1.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa 4
1.3 Struktura LGD 6
1.4 Skład organu decyzyjnego 7
1.5 Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym 8
1.6 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD 10
2. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR 11
4. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR 14
5. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR 21
5.1 Diagnoza obszaru 21
5.2 Kluczowe grupy docelowe i grupy w niekorzystnej sytuacji 28
5.3 Potrzeby rozwojowe 29
6. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA 32
6.1 Zgodność i komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi/ strategiami 32
6.2 Komplementarność 36
6.3 Wartość dodana podejścia LEADER 37
7. CELE I WSKAŹNIKI 39
8. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU 53
8.1 Charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD 53
8.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru 53
8.3 Innowacyjność i inkluzywność 54
8.4 Realizacja projektów grantowych 55
9. PLAN DZIAŁANIA 56
10. PLAN FINANSOWY LSR 56
11. MONITORING I EWALUACJA 58
11.1 Proces monitorowania 58
11.2 Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych 59
SPIS TABEL I WYKRESÓW 61
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY 62
ZAŁĄCZNIKI DO LSR 62

1. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1.1 Nazwa LGD i forma prawna

Lokalna grupa działania o nazwie Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" działa jako stowarzyszenie (w Krajowym Rejestrze Sądowym stowarzyszenie zostało zarejestrowane pod numerem **0000315787**) i jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym partnerstwem trójsektorowym, w rozumieniu obowiązujących przepisów prawa krajowego i europejskiego, zrzeszającym przedstawicieli lokalnych podmiotów z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego oraz mieszkańców działających na rzecz lokalnej społeczności.

Trójsektorowe partnerstwo zostało podjęte w celu lepszego wykorzystania zasobów oraz możliwości organizacji i instytucji działających w sektorze publicznym, gospodarczym i pozarządowym. Celem długofalowej współpracy między lokalnymi władzami, organizacjami oraz społecznie odpowiedzialnymi przedsiębiorcami jest wspólne rozwiązywanie problemów społecznych i obszaru.

Partnerstwo przynosi wiele korzyści dla społeczeństwa lokalnego, przyczynia się do rozwoju kapitału ludzkiego (okazja do szkoleń, praktyki, wymiany doświadczeń), poprawy efektywności działania (redukcja kosztów, lepsza jakość usług), lepszego dostosowania oferty do potrzeb (z uwagi na większą wiedzę na temat lokalnej społeczności) i ma wpływ na tworzenie stabilnego społeczeństwa. Realizacja oddolnych inicjatyw w partnerstwie przynosi lepsze efekty ponieważ są osiągane poprzez współpracę a nie spory, co motywuje do wytężonej pracy i podejmowania nowych zadań.

Partnerstwo LGD „Dorzecze Mleczki" w każdej perspektywie finansowej odpowiada na lokalne potrzeby, dzięki przeprowadzonym analizom występujących problemów i skierowaniu działań partnerstwa na obszary w których występują rzeczywiste problemy. Definiowanie lokalnych problemów i sposobów ich rozwiązywania odbywało się z udziałem całej społeczności. Dobór członków partnerstwa, był oparty na analizie potencjału instytucji, organizacji, przedsiębiorców i zasobów ludzkich obszaru.

Celem LGD jest przede wszystkim budowanie lokalnej tożsamości w oparciu o aktywizację społeczną i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów, w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej. LGD „Dorzecze Mleczki" będzie wspierać tworzenie sieci kontaktów i współpracę z innymi partnerami oraz innowacyjne podejście (w skali lokalnej), a także dostępność w celu kompleksowej realizacji celów LSR.

1.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa

Proces budowania partnerstwa Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" został zapoczątkowany w roku 2008. W tym roku miały miejsce spotkania, w których brali udział przedstawiciele różnych środowisk z trzech gmin: Przeworsk, Zarzecze i Gać. Celem spotkań było przedstawienie założeń do Osi 4 Leader w ramach PROW 2007-2013 i korzyściach wynikających z założenia i funkcjonowania lokalnej grupy działania. Inicjatywa spotkała się z ogromnym poparciem wśród lokalnej społeczności jak również przedstawicieli samorządów gminnych. Był to czas pozyskiwania partnerów społecznych, gospodarczych i publicznych oraz przygotowania Statutu Stowarzyszenia. Na przełomie miesiąca lipca i sierpnia podczas sesji rad w w/w gminach zostały podjęte uchwały w sprawie przystąpienia do LGD. Zebranie Założycielskie odbyło się 8 sierpnia 2008 r., podczas którego został przyjęty Statut, wybrano skład osobowy organów Stowarzyszenia oraz odbyła się dyskusja nad działalnością Stowarzyszenia i funkcją jaką ma pełnić w naszym regionie. Ostatecznie Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" otrzymało wpis w KRS z dniem 15 października 2008 roku.

Końcem 2008 r. były prowadzone prace nad przygotowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju, której kształt został przyjęty uchwałą WZC w grudniu 2008 r. Zgodnie z LSR na lata 2007-2013, LGD „Dorzecze Mleczki" obejmowała obszar określony granicami administracyjnymi 3 gmin wiejskich: Przeworsk, Zarzecze i Gać. W styczniu 2009 r. został złożony do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego wniosek o wybór LGD do realizacji LSR w ramach programu LEADER na lata 2007-2013. W dniu 21 maja 2009 r. została podpisana umowa o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju między Stowarzyszeniem a Samorządem Województwa Podkarpackiego. Do czerwca 2015 r. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" wdrażała Lokalną Strategię Rozwoju na lata 2007 – 2013. Członkowie LGD angażowali się w realizację LSR głównie poprzez realizację operacji z zakresu „Odnowy i rozwoju wsi"(9 operacji), „małych projektów"(35 operacji) oraz „tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw"(2 operacje). Łączna kwota udzielonego wsparcia to 3 058 990,39 PLN. Realizacja operacji wpłynęła na poprawę jakości życia mieszkańców obszaru LGD poprzez budowę

lub poprawę infrastruktury publicznej, kulturalnej, turystycznej, rekreacyjnej i sportowej. W ramach projektu współpracy LGD zrealizowała operację „NORDIC WALKING PARK PODKARPACIE CENTRUM, który był realizowany w 2011 r. w partnerstwie ze Stowarzyszeniem „Kraina Sanu" – kwota wsparcia 79 473,00 PLN. Realizacja LSR była możliwa dzięki zaangażowaniu społeczności lokalnej, współpracy z podmiotami sektorów życia społeczno-gospodarczego oraz skutecznej aktywizacji lokalnej społeczności przez LGD.

Tworzenie partnerstwa, w LGD „Dorzecze Mleczki" polegało również na stopniowym włączaniu nowych członków reprezentujących różne grupy interesów, środowiska społeczne i zawodowe oraz poszerzaniu reprezentacji partnerstwa o przedstawicieli tych grup i środowisk. O dynamicznym rozwoju Stowarzyszenia LGD „Dorzecze Mleczki" świadczy liczba członków, która w chwili założenia wynosiła 41 a na koniec 2015 r. 83, – członków reprezentujących instytucje publiczne, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców.

Rozpoczęcie prac nad przygotowaniem LSR w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 sprzyjało procesowi rozszerzania partnerstwa. W kwietniu 2015 r. do LGD „Dorzecze Mleczki" przystąpiła Gmina Miejska Przeworsk. Od tego momentu obszarem działania LGD są cztery gminy powiatu przeworskiego: Gmina Przeworsk, Gmina Miejska Przeworsk, Gmina Zarzecze i Gmina Gać. Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" na lata 2014-2020 została przyjęta uchwałą WZC 18 grudnia 2015 r. W styczniu 2016 r. został złożony do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego wniosek o wybór LGD do realizacji LSR. W dniu 23 maja 2016 r. została podpisana umowa o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju między Stowarzyszeniem a Samorządem Województwa Podkarpackiego.

LSR jest jednym z priorytetowych dokumentów dla Stowarzyszenia, w którym sformułowano cele ogólne, cele szczegółowe i przedsięwzięcia.

Tabela 1. Przedsięwzięcia realizowane w ramach celów wskazanych w LSR na lata 2014-2024

Cele ogólne i szczegółowe	Przedsięwzięcia
1.0 Rozwój przedsiębiorczości	
1.1 Wzrost miejsc pracy	**1.1.1** Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej przez grupę defaworyzowaną
	1.1.2 Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej
	1.1.3 Wsparcie rozwoju działalności gospodarczej mikro i małych przedsiębiorstw
2.0 Rozwój aktywności sektora publicznego i społecznego nakierowany na wzrost poziomu życia społeczności lokalnej	
2.1 Poprawa infrastruktury drogowej w zakresie zapewnienia dostępu do obiektów użyteczności publicznej	**2.1.1** Wsparcie operacji z zakresu budowy lub modernizacji dróg służących zapewnieniu dostępu do obiektów użyteczności publicznej
2.3 Poprawa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej	**2.3.1** Wsparcie operacji służących poprawie ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej
2.4 Wzrost zainteresowania mieszkańców dziedzictwem lokalnym	**2.4.1** Wsparcie operacji służących wzrostowi zainteresowania mieszkańców dziedzictwem lokalnym
2.5 Wykorzystanie lokalnych zasobów: przyrodniczych, kulturowych i historycznych	**2.5.1** Wsparcie współpracy z lokalną grupą działania

Źródło: opracowanie własne

Budżet LSR na okres programowania 2014-2022 w kwocie **2 062 500 €** (1 914 000 € - poddziałanie 19.2) przewidywał wsparcie realizacji celów szczegółowych tj.: wzrost miejsc pracy (960 732,94 €), poprawę infrastruktury drogowej (457 626,87 €), poprawę ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej (400 545,04 €), wzrost zainteresowania mieszkańców dziedzictwem lokalnym (95 095,14 €) oraz wykorzystanie lokalnych zasobów: przyrodniczych, kulturowych i historycznych (148 500 € - poddziałanie 19.3).

Cel ogólny 2.0 „Rozwój aktywności sektora publicznego i społecznego nakierowany na wzrost poziomu życia społeczności lokalnej" jest realizowany na obszarze wszystkich gmin partnerskich. W ramach tego celu gminy – partnerzy LGD otrzymały wsparcie na realizację operacji z zakresu infrastruktury drogowej i rekreacyjnej oraz zachowania dziedzictwa lokalnego. **Gmina Miejska Przeworsk** zrealizowała operacje w ramach których zostały przebudowane ulice: Jedności, Długa, Solarza, Ablewicza, ponadto został zbudowany teren rekreacyjny przy ul. Szpitalnej i wydana drukiem publikacja „Dokumenty historyczne dla miasta Przeworska". W trakcie realizacji są operacje pt.: „Utrwalenie i promocja dziedzictwa kulturowego miasta Przeworska" i „Przebudowa ulicy Rynek w Przeworsku". **Gmina Wiejska Przeworsk** zrealizowała operacje w ramach których zostały przebudowane place zabaw w Urzejowicach i Nowosielcach, zagospodarowano przestrzeń rekreacyjną w Gorliczynie, wydano publikację „Powrót do korzeni – dziedzictwo kulturowe, naturalne i kulinarne Gminy Przeworsk" oraz zrealizowano projekt „Pamięć przeszłości: doświadczenie najazdów tatarskich w pamięci zbiorowej mieszkańców Gminy Przeworsk". Obecnie gmina przebudowuje drogę gminną w Grzęsce, realizuje budowę ścieżki rowerowej, miejsca postojowego, elementów małej architektury oraz skatepark w miejscowości Świętoniowa. Gminny Ośrodek Kultury realizuje operację pt.: „Muzyka w drewnie zaklęta". **Gmina Zarzecze** otrzymała wsparcie na realizację operacji z zakresu infrastruktury drogowej i rekreacyjnej oraz zachowania dziedzictwa lokalnego. Zrealizowała operacje w ramach których przebudowano drogę w Zalesiu, Siennowie, drogę przy szkole i stadionie w Pełnatyczach, zbudowano plac zabaw w Zarzeczu i Łapajówce, miejsca widowiskowe na potrzeby organizacji imprez rekreacyjnych w Rożniatowie oraz opracowano i wydano publikację z okazji 200-lecia pałacu w Zarzeczu. W trakcie realizacji jest operacja pt. „Jużyna w Zarzeczu nad Mleczką". **Gmina Gać** zrealizowała operacje w ramach których została przebudowana gminna droga w miejscowości Gać, urządzono siłownię zewnętrzną i plac zabaw w Wolicy i w Dębowie. Gminny Ośrodek Kultury w Gaci zrealizował operację pt. „Tańce przeworskie" i „Czas zatrzymany w obrazach – Puchała gacki artysta". Obecnie gmina realizuje operację polegającą na montażu obiektów małej architektury rekreacyjnej na terenie Uniwersytetu Ludowego w Gaci oraz operację polegająca na remoncie gminnych placów zabaw. Partnerzy LGD wychodzą naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców poprzez realizację operacji wpływają na wzrost poziomu życia społeczności lokalnej.

Na obszarze LGD Dorzecze Mleczki w ramach Celu ogólnego 1.0 „Rozwój przedsiębiorczości" zostały zrealizowane, bądź są w trakcie realizacji operacje w zakresie podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej. Środki finansowe na ten cel stanowią ponad 50% środków zaplanowanych na poddziałanie 19.2 . Wsparcie na podjęcie działalności gospodarczej otrzymało 19 wnioskodawców, 9 wybranych do realizacji wniosków jest w trakcie weryfikacji. Wsparcie na rozwój istniejącego przedsiębiorstwa otrzymało 6 firm z obszaru LGD. Mieszkańcy i przedsiębiorcy stworzyli/stworzą dzięki realizowanym operacjom w sumie co najmniej 32 miejsca pracy. W ramach poddziałania 19.3 LGD „Dorzecze Mleczki" przygotowuje projekt współpracy, który będzie realizowany od czerwca 2023 r. do grudnia 2023 r. Potwierdzeniem w/w doświadczenia są umowy z samorządem WP.

Udział LGD w rozwoju obszaru to zjawisko zauważalne i będące efektem trwającego od kilkunastu lat nieustannego procesu budowania partnerstwa. W rezultacie uzasadnione są oczekiwania mieszkańców o kontynuacji działań w ramach kolejnej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

Zebrane dotychczas przez LGD, jak i poszczególnych partnerów LGD doświadczenia w zakresie realizacji operacji stanowią potencjał, który zostanie wykorzystany przy realizacji działań w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w okresie programowania 2023-2027. Połączenie potencjału samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i mieszkańców w ramach wspólnej działalności w LGD będzie istotnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru objętego strategią.

1.3 Struktura LGD

LGD „Dorzecze Mleczki" jest organizacją inkluzywną. Członkami LGD mogą zostać wszystkie osoby fizyczne oraz osoby prawne zainteresowanie włączeniem się w działania na rzecz rozwoju partnerskich gmin. LGD jest partnerstwem trójsektorowym. Na trójsektorowość składają się przedstawiciele grup interesu sektora publicznego, gospodarczego, społecznego i mieszkańcy. Udział w partnerstwie przedstawicieli trzech sektorów daje możliwość wypracowania rozwiązań uwzględniających interesy mieszkańców, organizacji społecznych, sektora publicznego i przedsiębiorców. Na dzień 26.05.2023 r. LGD „Dorzecze Mleczki" liczy 53 członków, z czego 14

członków to osoby prawne reprezentowane przez swoich przedstawicieli a 39 to osoby fizyczne. Członkowie reprezentują wszystkie cztery Gminy.

Tabela 2. Reprezentatywność członków LGD według sektorów

Sektor	reprezentacja	zakres działania	liczba członków
publiczny	– Gminy – GOPS – ośrodki kultury – bank	usługi publiczne, rozwój infrastruktury lokalnej, kultura, promocja, sport, pomoc społeczna, finanse	8
gospodarczy	– podmioty gospodarze	działalność usługowa i produkcyjna	7
społeczny	– organizacje pozarządowe – mieszkańcy	aktywizacja społeczności lokalnej, kultywowanie dziedzictwa lokalnego, wsparcie działalności oświatowej, sport i rekreacja, opieka społeczna, funkcje społeczne	6, w tym 32 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Z punktu widzenia możliwości realizacji LSR w strukturze LGD znajdują się osoby kompetentne posiadające doświadczenie w realizowaniu projektów jakie są zaplanowane w strategii.

Tabela 3. Struktura członków LGD ze względu na przynależność terytorialną i udział reprezentowanych sektorów

Przynależność terytorialna członków LGD					**Udział reprezentowanych sektorów**			
Gmina	Miejska Przeworsk	Przeworsk	Zarzecze	Gać	sektor	**Publiczny**	**Gospodarczy**	**Społeczny**
lb. osób	10	17	11	15	lb. osób	8	7	38

Źródło: opracowanie własne na podstawie złożonych deklaracji członkowskich.

LGD jest organizacją otwartą , w jej skład mogą wchodzić nowi członkowie. Nowych członków przyjmuje Zarząd w czasie pierwszego posiedzenia od momentu złożenia przez zainteresowanych pisemnej deklaracji. Deklaracje członkowskie są dostępne w formie pliku do pobrania na stronie internetowej LGD[1] oraz w wersji papierowej w Biurze LGD.

Strukturę LGD „Dorzecze Mleczki" tworzą: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada oraz Komisja Rewizyjna. Aktualna lista członków[2] oraz skład organów stowarzyszenia[3] jest dostępny na stronie internetowej LGD.

1.4 Skład organu decyzyjnego

Stowarzyszenie Lokalna Grupy Działania „Dorzecze Mleczki" ustaliło liczbę Członków Rady na 16 osób. Rada składa się z przedstawicieli wszystkich gmin członkowskich LGD, a zarazem z przedstawicieli trzech sektorów tj. gospodarczego, publicznego, społecznego, w tym mieszkańców.

[1] http://www.dorzeczemleczki.pl/index.php/sample-sites/2014-06-10-12-30-29
[2] http://www.dorzeczemleczki.pl/images/Lista_cz%C5%82onk%C3%B3w_stowarzyszenia_2022.05.04.pdf
[3] http://www.dorzeczemleczki.pl/index.php/sample-sites/2014-06-10-07-56-07

Tabela 4. Struktura członków Rady ze względu na przynależność terytorialną i sektorową

Przynależność terytorialna członków Rady LGD					Udział reprezentowanych sektorów			
Gmina	Miejska Przeworsk	Przeworsk	Zarzecze	Gać	sektor	**Publiczny**	**Gospodarczy**	**Społeczny**
lb. osób	4	4	4	4	lb. osób	4	4	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie złożonych deklaracji członkowskich.

Skład Rady spełnia kryterium które mówi, że: pojedyncza grupa interesu nie może kontrolować decyzji w sprawie wyboru operacji.

Wykres 1. Struktura Rady ze względu na reprezentowane grupy interesów

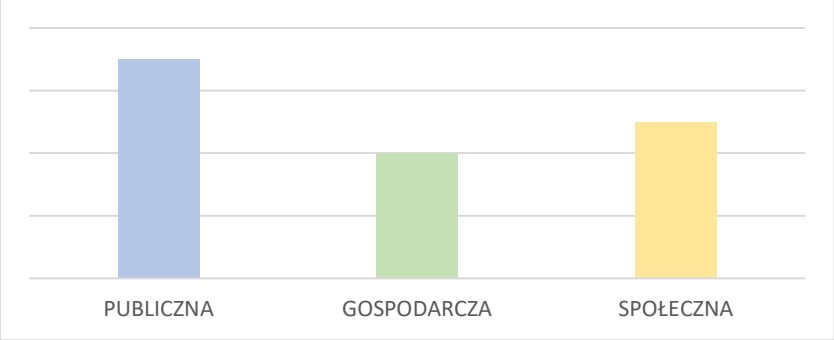

Źródło: opracowanie własne na podstawie deklaracji i oświadczeń członków Rady

1.5 Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

1.5.1 Zdolność LGD do realizacji strategii.

Władzami stowarzyszenia zgodnie ze statutem są: Walne Zebranie Członków, Rada, Zarząd oraz Komisja Rewizyjna. Rada jest organem decyzyjnym odpowiedzialnym za ocenę wniosków i wybór operacji. Dla zapewnienia sprawnego funkcjonowania Rady zapewniono taki jej skład, aby większość członków posiadała doświadczenie w zakresie oceny wniosków o dofinasowanie.

Koordynatorem wdrażania LSR jest Zarząd. Członkowie Zarządu posiadają doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym/regionalnym. Posiadają doświadczenie w zarządzaniu LGD, kwalifikacje ekonomiczne oraz administracyjne niezbędne do gospodarowania środkami publicznymi, co pozwoli na sprawne i efektywne wdrażanie środków finansowych w nowej perspektywie.

Dla realizacji celów i zadań Stowarzyszenia Zarząd zatrudnia pracowników Biura LGD. Biuro jest strukturą pomocniczą i wykonawczą dla organów LGD, odpowiada również za prowadzenie spraw bieżących. Biuro działa zgodnie z przyjętym przez Zarząd Regulaminem Pracy Biura, który określa jego strukturę oraz zakres obowiązków poszczególnych pracowników: dyrektora biura, specjalisty ds. funduszy europejskich i public relations. Pracownicy biura posiadają nie tylko niezbędną wiedzę teoretyczną, ale także praktyczną pozwalającą sprawnie działać w celu realizacji LSR. W miarę zapotrzebowania Zarząd, na wniosek Dyrektora Biura, może zadecydować o zatrudnieniu innych osób. W ramach obowiązków służbowych wszyscy pracownicy zobligowani są do świadczenia usług doradczych na rzecz potencjalnych wnioskodawców oraz wnioskodawców na każdym etapie opracowywania wniosków, realizacji i rozliczania operacji. Jakość udzielanego doradztwa jest monitorowana w sposób ciągły.

Na potrzeby stałego podnoszenia wiedzy i kompetencji organów LGD, pracowników Biura oraz członków zostanie opracowany plan szkoleń.

1.5.2 Partnerstwo w procesie decyzyjnym

Proces decyzyjny w LGD oparty jest na pogłębionym partnerstwie. Współpraca między podmiotami odbywa się na etapach: planowania, podejmowania decyzji, organizacji partnerstwa oraz kontrolowania w kontekście posiadanych zasobów i potencjału instytucjonalnego.

Najważniejszym projektem planistycznym LGD jest przygotowanie LSR. Partycypacyjny charakter LSR na etapie jej opracowania przekłada się na uczestnictwo wielu podmiotów w jej tworzeniu. Jest to jeden z przykładów procesu **planowania**, gdzie ma miejsce współpraca między podmiotami. Proces ten został szczegółowo opisany w rozdziale 3.

Procesy **podejmowania decyzji** zgodnie ze statutem należą do kompetencji organów LGD.

1. Rada LGD jest organem decyzyjnym odpowiedzialnym za ocenę i wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR. Ocena i wybór operacji przebiega zgodnie z Regulaminem Rady i ustaloną Procedurą. Proces podejmowania decyzji rozpoczyna się z chwilą zakończenia naboru wniosków. Członkowie Rady zapoznają się z wnioskami by móc dokonać oceny zgodności z LSR oraz ceny według lokalnych kryteriów wyboru i ustalić kwotę wsparcia. W celu dokonania właściwej decyzji członkowie Rady konsultują z członkami Zarządu lub partnerami LGD np. możliwości spełnienia deklaracji wnioskodawcy, deklarowaną innowacyjność, racjonalność kosztów, bądź inne budzące wątpliwości kwestie. Na tym etapie preferowane są nieformalne formy komunikacji (indywidualna konsultacja lub spotkania w grupach). W posiedzeniu Rady w sprawie oceny i wyboru operacji mogą uczestniczyć z głosem doradczym: Prezes Zarządu, eksperci zewnętrzni powołani przez Zarząd oraz inne osoby wskazane przez Zarząd, w tym pracownicy LGD.
2. Zarząd jest odpowiedzialny m.in.:
   - za wdrażanie LSR, w związku z czym podejmuje decyzje w sprawach: aktualizacji strategii, zmiany załączników do strategii i dokumentów im towarzyszących. Członkowie Stowarzyszenia są informowani drogą e-mail o planowanych zmianach i zachęcani do aktywnego uczestnictwa w tym procesie. Aktualizacje i zmiany często są poddawane konsultacjom społecznym, w tym przypadku udostępniany jest stosowny formularz do zgłaszania uwag, wniosków, pomysłów jak również jest możliwość osobistego kontaktu w biurze LGD.
   - administrację (funkcjonowanie biura, uchwalanie regulaminu biura, zawieranie umów cywilno-prawnych)
   - finanse (planowanie wydatków, zaciąganie zobowiązań finansowych).

   Do kompetencji Zarządu należy zwoływanie obrad Walnego Zebrania Członków, zgodnie z zapisami w Statucie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" również na wniosek wąskiej grupy członków LGD – 10% liczby członków.
3. Walne Zebranie Członków to najważniejszy organ stowarzyszenia i najwyższa władza stowarzyszenia, która podejmuje decyzje w kluczowych sprawach organizacji. Walne zgromadzenie członków tworzą wszyscy członkowie stowarzyszenia. LGD „Dorzecze Mleczki" jest trwałym partnerstwem trójsektorowym, zrzeszającym osoby fizyczne i prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, zatem proces podejmowania decyzji odbywa się w partnerstwie przy wykorzystaniu zasoby i umiejętności partnerów z uwzględnieniem wzajemnych oczekiwań.

Proces **organizacji partnerstwa** leży w kompetencjach Zarządu. W obecnej perspektywie zakłada się poszerzenie partnerstwa i wspieranie współpracy z innymi podmiotami. Biorąc pod uwagę, że LSR powinna cechować spójność, komplementarność i synergia będą prowadzone działania aktywizacyjne mające na celu wspieranie realizacji partnerskich poprzez kojarzenie partnerów.

Proces **kontrolowania posiadanych** zasobów i potencjału instytucjonalnego jest w kompetencjach Komisji Rewizyjnej. Komisja Rewizyjna sprawuje nadzór i kontrolę nad bieżącą działalnością finansową i administracyjną LGD. Zgodnie z Regulaminem Komisji rewizyjnej, w posiedzeniach komisji mogą brać inne osoby zaproszone jako eksperci swojej dziedzinie. Prace Komisji Rewizyjnej są przedstawiane podczas WZC.

1.6 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Tabela 5. Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD

Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie	Uchwalanie i aktualizacja
Statut	– minimalny zakres uregulowań zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym – cele i sposób ich realizacji, – zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD i jego organach, – wskazanie władz i organów Stowarzyszenia, określenie trybu ich powoływania i odwoływania, kadencyjność, – podział kompetencji między organami.	Uchwalany przez Walne Zebranie Członków. Aktualizacji statutu na wniosek Zarządu dokonuje Walne Zebranie Członków
Regulamin Rady	– zasady zwoływania i procedowania, – zasady podejmowania decyzji w tym w sprawie wyboru operacji, – wskazanie uregulowań dotyczących zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji, – sposób protokołowania posiedzeń.	Opracowany przez Zarząd, zatwierdzany przez Walne Zebranie Członków. Aktualizacja jest podejmowana na wniosek Zarządu, zatwierdzana przez Walne Zebranie Członków.
Regulamin Zarządu	– zasady zwoływania i procedowania, – podział kompetencji, – sposób dokumentowania posiedzeń.	Opracowany przez Zarząd, zatwierdzany przez Walne Zebranie Członków. Aktualizacja jest podejmowana na wniosek Zarządu, zatwierdzana przez Walne Zebranie Członków.
Regulamin Komisji Rewizyjnej	– zasady zwoływania i procedowania, – podział kompetencji, – sposób dokumentowania posiedzeń.	Opracowany przez Zarząd, zatwierdzany przez Walne Zebranie Członków. Aktualizacja jest podejmowana na wniosek Zarządu, zatwierdzana przez Walne Zebranie Członków.
Regulamin Walnego Zebrania Członków	– zasady zwoływania i procedowania, – podział kompetencji, – sposób dokumentowania posiedzeń.	Opracowany przez Zarząd, zatwierdzany przez Walne Zebranie Członków. Aktualizacja jest podejmowana na wniosek Zarządu, zatwierdzana przez Walne Zebranie Członków.
Regulamin Biura	– zakres zadań i organizacja pracy Biura, – sposób zatrudniania pracowników, wymagania przewidziane dla poszczególnych stanowisk, – podział kompetencji w tym zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy, udzielania doradztwa oraz sposób ich pomiaru.	Opracowany i zatwierdzany przez Zarząd Aktualizacja – Zarząd

Źródło: opracowanie własne

2. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" swoim obszarem obejmuje cztery gminy województwa podkarpackiego na terenie powiatu przeworskiego: Gminę Miejską Przeworsk, Gminę Wiejską Przeworsk, Gminę Zarzecze i Gminę Gać. LGD „Dorzecze Mleczki" zajmuje spójny terytorialnie obszar o powierzchni 196 km^2, co stanowi 28 % obszaru powiatu przeworskiego położonego w środkowej części województwa podkarpackiego.

Tabela 6. Wykaz gmin LGD „Dorzecze Mleczki"

Lp.	Nazwa gminy	Typ gminy	Numer TERYT
1.	Gmina Przeworsk	gmina miejska	1814011
2.	Gmina Przeworsk	gmina wiejska	1814062
3.	Gmina Zarzecze	gmina wiejska	1814092
4.	Gmina Gać	gmina wiejska	1814032

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl

Teren Stowarzyszenia Lokalnej Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" zamieszkuje 41 119 osób, co stanowi 54% populacji powiatu przeworskiego, średnia gęstość zaludnienia obszaru objętego LSR wynosi 276,25 osób na 1 km^2.

Tabela 7. Zestawienie podstawowych informacji o obszarze LGD „Dorzecze Mleczki"

L.p.	Gmina	Liczba mieszkańców[4]	Powierzchnia [km^2]	Miasto/Sołectwa
1.	Miejska Przeworsk	14 929	20	miasto Przeworsk
2.	Przeworsk	14 675	91	Chałupki, Gorliczyna, Gorliczyna Szewnia, Grzęska, Gwizdaj, Mirocin, Nowosielce, Rozbórz, Studzian, Świętoniowa, Ujezna, Urzejowice
3.	Zarzecze	6 970	49	Kisielów, Łapajówka, Maćkówka, Pełnatycze, Rożniatów, Siennów, Zalesie, Zarzecze, Żurawiczki
4.	Gać	4 545	36	Białoboki, Dębów, Gać, Mikulice, Ostrów, Wolica
Łącznie		**41 119**	**196**	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Dorzecze Mleczki" jest strategią wielofunduszową. Realizacja operacji w ramach każdego z funduszy będzie możliwa na całym obszarze objętym LSR.

Cały obszar jest spójny w kontekście przestrzennym, a każda gmina wchodząca w skład LGD znajduje się w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, zaś cały obszar pozostaje w jednym obrysie. Siedziba Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" znajduje się w Przeworsku. Lokalizacja Biura LGD przy ul. Piłsudskiego 8 w Przeworsku jest dogodna dla wszystkich członków, a także zainteresowanych działalnością i potrzebujących pomocy w sprawie pozyskania środków z budżetu LSR.

[4] Dane GUS, https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/ dostęp 04.11.2022 r.

Rysunek 1. Mapa obszaru objętego LSR

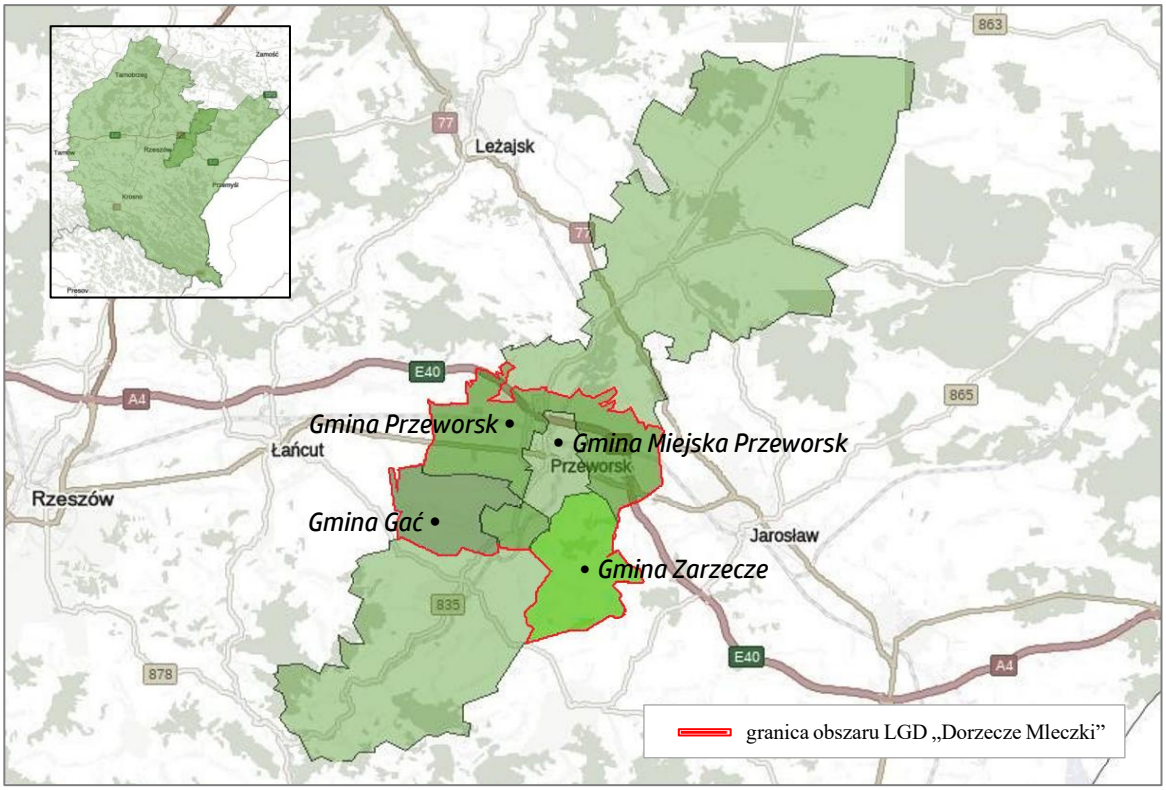

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem map z https://mapa.targeo.pl/

Spójność obszaru to kluczowa cecha, której konsekwencją jest zasadność stosowania podejścia RLKS. W centrum obszaru LGD „Dorzecze Mleczki” znajduje się miasto powiatowe Przeworsk. Przez miasto przebiega droga międzynarodowa E40 (krajowa 4), biegnąca do przejścia międzynarodowego z Ukrainą w Korczowej, równolegle do której biegnie autostrada A4 z dwoma węzłami powiatowymi. Wzdłuż obszaru przebiega droga wojewódzka nr 835, łącząca Lublin z Grabownicą Starzeńską i dalej Sanokiem. Teren obszaru LGD pokryty jest gęstą siecią dróg lokalnych. Ze względu na położenie przy głównych trasach komunikacyjnych obszar jest łatwo dostępny zarówno dla turystów jak i przedsiębiorców. Położenie obszaru LGD w niedalekiej odległości od Rzeszowa – stolicy województwa podkarpackiego, co daje pewne możliwości w aspekcie rozwoju obszaru LGD np. gospodarczego wykorzystania jego potencjału kulturowego i naturalnego. Mieszkańcy Rzeszowa są bowiem potencjalnymi odbiorcami oferty wypoczynkowej i kulturalnej oraz produktów i usług oferowanych na obszarze LGD.

Obszar LGD znajduje się w pasmie Pogórza Karpackiego podzielonego przez rzekę Mleczkę, do której prostopadle przylegają wąskie i krótkie doliny. Gleby są jakościowo zróżnicowane. Wzdłuż koryta Mleczki znajdują się bardzo korzystne dla rolnictwa mady. W wyższych partiach doliny Mleczki wykorzystuje się je jako grunty orne, na niższych, bardziej podmokłych pod łąki i pastwiska. Klimat cechują następujące często w bardzo krótkim czasie zmiany pogodowe. Zimy bywają różne: wyjątkowo surowe bądź wyjątkowo łagodne. Lato jest upalne z niewielką ilością opadów i burz, albo chłodne i zachmurzone.

Obszar jest odpowiedni do wspólnego realizowania Lokalnej Strategii Rozwoju z uwagi na wysoki poziom jego **spójności funkcjonalnej.** Obszar łączą tradycje, zwyczaje, stroje regionalne, świadomość tożsamości kulturowej oraz podobne zasoby przyrodnicze.

Walory kulturowe to przede wszystkim zabytki architektury, muzea i imprezy związane z kultywowaniem tradycji. Głównymi walorami kulturowymi są **elementy kultury sakralnej** – obejmujące obiekty dużej (kościoły, sanktuaria) i małej architektury (przydrożne kapliczki, nekropolie) Zabytkowe budowle sakralne: bazylika kolegiacka pw. Świętego Ducha z kaplicą Grobu Bożego w Przeworsku, kościół i klasztor O.O Bernardynów w Przeworsku. Obiekty na trasie szlaku architektury drewnianej: gotycki kościół św. Marii Magdaleny w Nowosielcach w Nowosielcach (trasa VII), kościół w Siennowie (trasa VII). **Zabytki architektury** to pałace, dwory i parki: zespół pałacowo-parkowy Lubomirskich w Przeworsku, zespół pałacowo-parkowy Dzieduszyckich w Zarzeczu, pałac i

park Turnauów w Urzejowicach, pozostałości dworu i park w Siennowie oraz inne zabytki drewniane np. skansen Pastewnik w Przeworsku.

Ważnym argumentem na rzecz nawiązywania współpracy w celu wspólnego realizowania strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność jest zarówno wysoki poziom jego spójności funkcjonalnej, jak również wysoki stopień **spójności społecznej**. Mieszkańcy partnerskich gmin mają wspólne dziedzictwo kulturowe, które upamiętniane i rozpowszechniane jest dzięki licznym działaniom związanym z kultywowaniem lokalnych obrzędów, upowszechnianiem folkloru regionalnego oraz organizacją cyklicznych imprez i wydarzeń. W wysiłkach na rzecz kultywowania swojego dziedzictwa kulturowego aktywną rolę odgrywają Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne, miejskie, gminne i wiejskie domy kultury oraz organizacje społeczne. Wydarzenia tego typu jarmarki, festyny, dożynki, zawody strażackie budują wspólną tożsamość, a także mają na celu integrację mieszkańców, przyciągnięcie turystów oraz promocję lokalnej kultury, produktów, miejsc.

W gminach wchodzących w skład LGD „Dorzecze Mleczki" można zaobserwować tendencję do rozszerzania oferty przeznaczonej dla seniorów i młodych ludzi. Organizowaniem zajęć, spotkań, warsztatów tematycznych dla starszych osób zajmują się między innymi kluby seniora czy koła gospodyń wiejskich. Organizacją czasu dla młodych zajmują się domy kultury i biblioteki, które w swojej ofercie mają między innymi zajęcia plastyczne, naukę gry na instrumentach, zajęcia wokalne, zajęcia sportowe, taneczne i ruchowe. Oferta dla młodych i seniorów wymaga jednak na pewno rozbudowywania (m.in. tworzenie miejsc do spotkań czy poszerzanie oferty zajęć i aktywności), zwłaszcza biorąc pod uwagę niepokojącą tendencję starzenia się społeczeństwa oraz odpływu młodych ludzi do większych miast.

Wielu młodych mieszkańców decyduje się na opuszczanie obszaru LGD, a jednym z powodów tego zjawiska jest niemożność znalezienia zatrudnienia zgodnego z ich aspiracjami. Powstrzymanie migracji jest jednym ze celów LSR. Z tego względu oprócz młodych osób do 25 roku życia oraz seniorów powyżej 60 roku życia w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju szczególne wsparcie zostanie udzielone grupie osób w niekorzystnej sytuacji, do której zaliczają się osoby poszukujące zatrudnienia.

Wspólna cechą łączącą gminy wchodzące w skład LGD jest dywersyfikacja sektora gospodarczego, która stanowi dla LGD „Dorzecze Mleczki" dużą szansę rozwojową. Dostępność usług i aktywność gospodarcza została wsparta poprzez zrealizowane operacje w ramach LSR w okresie programowania na lata 2014-2020. W tym czasie wsparto przedsiębiorców posiadających bardzo różnorodne pomysły na utworzenie i rozwój własnego biznesu. Wymienić tu można między innymi usługi gastronomiczne, zakłady kosmetyczne, firmy związane z mechaniką samochodową czy obsługą imprez.

O spójności obszaru świadczy fakt, że wszystkie gminy wchodzące w skład LGD borykają się z podobnymi problemami i wyzwaniami związanymi przede wszystkim z migracjami, starzeniem się społeczeństwa, czy zmieniającą się sytuacją ekonomiczną. Wypracowany model współpracy w ramach LGD może pozytywnie wpłynąć na rozwiązywanie tych problemów i wzmocnić działania mieszkańców w realizacji wyzwań jakie stoją przed nimi.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU LGD „DORZECZE MLECZKI" jest odpowiedzią na diagnozę obszaru a wdrażanie LSR poprzez realizację celów przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz do efektywnego wykorzystania zasobów lokalnych i wsparcia kapitału ludzkiego. Na realizację lokalnej strategii rozwoju ma wpływ trójsektorowe partnerstwo LGD. Partnerstwo trójsektorowe w ramach LGD przyczynia się do powstawania nowatorskich rozwiązań, dzięki lepszemu dostępowi do informacji, wykorzystując wiedzę i sieci powiązań partnerów a także pozwala na osiągnięcie celów, które byłyby niemożliwe do osiągnięcia przez pojedyncze podmioty. Współpraca w ramach partnerstwa trójsektorowego pozwala również na redukcję kosztów przedsięwzięć oraz przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru objętego strategią. Jedną z form partnerstwa lokalnego w ramach LGD są grupy interesów. Zdiagnozowane grupy interesów LGD „Dorzecze Mleczki" (grupa interesu sektora publicznego, grupa interesu sektora gospodarczego, grupa interesu społecznego) występują na całym obszarze objętym LSR. Współpraca w ramach grup interesów jest dobrowolna i opiera się na zasadzie równości partnerów. Każda z grup interesu ma do zaoferowania pozostałym coś, czego reszta nie posiada np. decyzyjność, zaangażowanie czy finanse. Wykorzystanie zasobów poszczególnych grup przyczyni się do efektywnego wdrażania LSR. LGD działa na rzecz dobra całej społeczności lokalnej, jednak współpraca pomiędzy partnerami LGD może prowadzić do konfliktów interesów. Obecnie nie dostrzega się konfliktów między grupami interesów, wszyscy partnerzy działają na rzecz osiągnięcia celów LSR i biorą pod uwagę potrzeby całej społeczności lokalnej.

4. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Partycypacyjny charakter jest kluczową cechą lokalnej strategii rozwoju. Celem partycypacji jest zapewnienie demokratycznego i transparentnego podejmowania decyzji oraz zwiększenie zaangażowania i odpowiedzialności społeczności lokalnej za rozwój swojego obszaru. Partycypacyjny charakter LSR oznacza, że proces jej tworzenia i realizacji jest otwarty i angażuje wszystkich zainteresowanych mieszkańców, przedstawicieli sektora publicznego, prywatnego i społecznego oraz inne grupy istotne z punktu widzenia rozwoju lokalnego. Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Dorzecze Mleczki" została przygotowana w sposób partycypacyjny, oparty na zaangażowaniu i współpracy mieszkańców i przedstawicieli różnych sektorów społecznych w proces przygotowania LSR. Na etapie tworzenia strategii zostały uwzględnione zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej a także zasad równości kobiet i mężczyzn, zasad równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Metody zastosowane w procesie tworzenia LSR miały na celu zapewnienie oddolnego, zintegrowanego i innowacyjnego charakteru strategii, która odpowiada na potrzeby i problemy społeczności lokalnej. Partycypacyjne metody wykorzystane podczas tworzenia LSR to: spotkania konsultacyjne, warsztaty, ankiety, badania własne LGD. W procesie tworzenia LSR zrealizowano takie zadania jak: definiowanie potrzeb i problemów, określanie celów i ustalanie ich hierarchii, wskazanie rozwiązań będących sposobami realizacji LSR oraz określenie wskaźników, które zobrazują stopień realizacji zadań oraz grup docelowych, których te zadania dotyczą. Zadania realizowane były w trzech etapach: analiza potrzeb i potencjału obszaru LSR, określenie celów i ustalenie ich hierarchii, formułowanie strategii.

Etapem rozpoczynającym proces przygotowania LSR Stowarzyszenia LGD „Dorzecze Mleczki" była **analiza potrzeb i potencjału obszaru LSR**. LGD zaprosiła lokalną społeczność do uczestnictwa w tym etapie poprzez organizację spotkań z mieszkańcami. Spotkania odbyły się zgodnie z Harmonogramem konsultacji społecznych na obszarze planowanym do objęcia LSR. Informacja o miejscach i terminach była umieszczona na stronach internetowych (LGD, gminy), w mediach społecznościowych (udostępniana przez użytkowników Faceboka) oraz w formie plakatów w budynkach użyteczności publicznej, na tablicach ogłoszeń itp. miejscach. Spotkania konsultacyjne zostały przeprowadzone z mieszkańcami poszczególnych gmin planowanych do objęcia LSR, po jednym spotkaniu w każdej gminie:

- Miejskiej Przeworsk (Sala Konferencyjna "Terapia" w Przeworsku) w dniu 31.08.2022 r.,
- Gminie Wiejskiej Przeworsk (Sala Konferencyjna "Terapia" w Przeworsku) w dniu 25.08.2022 r.,
- Gminie Zarzecze (Pałac Dzieduszyckich w Zarzeczu) w dniu 29.08.2022 r.,
- Gminie Gać (Dom Ludowy w Białobokach) w dniu 30.08.2022 r.

Podczas spotkań zostały przedstawione przygotowane przez LGD dane statystyczne dotyczące sytuacji społeczno -gospodarczej obszaru, niezbędne do przeprowadzenia analizy potrzeb i potencjału. Praca z uczestnikami spotkań odbyła się z wykorzystaniem formuły world cafe, która zakładała:

- podzielenie zgromadzonych uczestników na kilkuosobowe, posiadające „gospodarza" grupy dyskutujące przy stole na zadany temat,
- uczestnicy wraz z „gospodarzem" tematu zapisywali swoje pomysły, spostrzeżenia, opinie na przygotowanych dla każdej grupy kartkach,
- po upłynięciu wyznaczonego czasu (ok. 15-20 min.) następowała wymiana uczestników stolików tematycznych, „Gospodarz" tematu zostawał przy swoim stoliku i streszczał poczynione wcześniej ustalenia nowoprzybyłym uczestnikom, którzy wyrażali swoje opinie i uzupełniając poczynione już ustalenia, negowali je lub wprowadzali nowe idee,
- w końcowej fazie spotkania następowało ogólnopanelowe podsumowanie wyników dyskusji nad każdym z podejmowanych tematów.

Taka formuła służyła prowadzenia dialogu, dzielenia się wiedzą i pomysłami. Pozwalała na zapoznanie się wszystkich uczestników spotkania z oczekiwaniami i potrzebami zaangażowanych stron. Luźny charakter spotkania pozwalał na spontaniczność zachowania, kreatywne myślenie, wyrażanie własnych odczuć, które wymagało nieskrępowanej atmosfery. World cafe w swojej formie zachęcał do rozmawiania i stanowił dobry początek

współpracy uczestników, którzy zachęceni otwartością formy wypowiedzi aktywnie uczestniczyć będą w kolejnych etapach wspólnej pracy. Metoda ta pozwalała na uczestnictwo w spotkaniu dowolnej liczbie osób – nie ograniczała więc żadnej z grup społeczności. W spotkaniach uczestniczyły osoby z różnych grup społecznych i sektorów partnerstwa LSR. Efektem wspólnej pracy był ogólny zarys diagnozy obszaru, wskazanie proponowanych grup docelowych i grup w niekorzystnej sytuacji oraz potrzeb rozwojowych. Spotkania w grupach tematycznych (np. z przedstawicielami osób starszych w Klubie Seniora w Przeworsku) pozwoliły uszczegółowić zakresy przedsięwzięć dla poszczególnych grup wiekowych.

Kolejną partycypacyjną metodą jaką posłużyła się LGD na tym etapie przygotowania strategii była ankieta skierowana do mieszkańców gmin objętych LSR (dostępna na wszystkich spotkaniach konsultacyjnych oraz on-line). Badania ankietowe przyczyniły się posłużyły do wskazania potrzeb i obszarów, które wymagają wsparcia.

Drugim etapem prac nad strategią było **określanie celów** i ustalenie ich hierarchii. Po etapie zbierania opinii, definiowania potrzeb i problemów i przeprowadzonej analizy SWOT wyklarowały się, z jednej strony atuty obszaru, które warto podkreślać, utrzymywać ich wysoką rangę i pielęgnować jako filary rozwoju, z drugiej strony bolączki, których skutki należałoby w przyszłości ograniczyć lub jeśli to możliwe wyeliminować. Oddolny charakter strategii wymaga uczestnictwa lokalnej społeczności w przygotowaniu LSR w szczególności w okresie projektowania celów i określania wizji. Uczestnictwo społeczności na tym etapie formułowania strategii jest nie do przecenienia ze względu na doskonałą znajomość lokalnej specyfiki. Partycypacyjne metody wykorzystane przez LGD na tym etapie to spotkania warsztatowe, fiszki projektowe i konsultacje społeczne.

Pierwsze spotkanie warsztatowe odbyło się 14.12.2022 r. uczestniczyła w nim grupa Zespołu strategicznego (osoby wybrane podczas spotkań konsultacyjnych) oraz przedstawiciele sektora publicznego i gospodarczego i społecznego. Uczestnicy warsztatu dysponujący wiedzą merytoryczną w swoich dziedzinach, byli kluczowymi postaciami, które w sposób znaczący przyczyniły się do określenia celów strategii, które powstały na podstawie z analizy potrzeb i potencjału obszaru LSR.

Metodologia dokonania analizy przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji:

1) zebrane w ramach wspomnianych działań konsultacyjnych LSR uwagi i wnioski, uzupełnione o informacje statystyczne z GUS, dane z gmin, a także wyniki przeprowadzonych badań ankietowych, oraz wnioski z badania ewaluacyjnego LGD przeprowadzonego w 2022 r., zostały wykorzystane w procesie formułowania celów, przedsięwzięć i wskaźników strategii.
2) podczas analizy danych odrzucane były:

- wnioski marginalne, odnoszące się do pojedynczych osób/potrzeb/problemów,
- wnioski-zakresy, które w badaniu ankietowym lub podczas spotkań informacyjnych cieszyły się najmniejszym zainteresowaniem i poparciem,
- nie zostały uwzględnione wnioski – zakresy wskazywane przez mieszkańców, ale nie mieszczące się w zakresie wsparcia PS WPR 2023-27 lub EFS+, nie zgodne z w/w programami oraz nie wpisujące się w zakreślone na spotkaniach z mieszkańcami cele LSR.

W ramach konsultacji prowadzonych za pośrednictwem strony internetowej oraz w Biurze LGD nie zostały zgłoszone żadne formalne wnioski.

ANALIZA PRZYJĘCIA BĄDŹ ODRZUCENIA WNIOSKÓW Z KONSULTACJI LSR

FORMA KONSULTACJI LSR	
Zakres	Wnioski/ wskazania uczestników spotkań /wyniki ankiet - % wskazań respondentów

SPOTKANIA KONSULTACYJNE	
Diagnoza obszaru LGD	**Silne strony** – Czyste, atrakcyjne środowisko naturalne – Dobre skomunikowanie z regionem – Duża ilość placówek oświatowych – Dziedzictwo kulturowe – Wysokie aspiracje młodych ludzi

	Słabe strony – Niewystarczająca opieka dla seniorów – Niedostateczne wsparcie aktywności młodych ludzi i osób w trudnej sytuacji – Brak dużych zakładów pracy – Braki w infrastrukturze kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej **Szanse** – Rosnące zainteresowanie turystyką krajową – Możliwości rozwojowe związane z bliskim sąsiedztwem prężnie rozwijającego się Rzeszowa – Emigracja powrotna – Rozwój trzeciego sektora **Zagrożenia** – Starzenie się społeczeństwa – Wyludnianie się obszarów wiejskich – Zmiany klimatyczne – Skomplikowany proces pozyskiwania dotacji – Niestabilne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej	
Potrzeby rozwojowe	– Zatrzymanie odpływu młodych mieszkańców – Focus na seniorów – Rozbudowa i rozwój infrastruktury plenerowej – Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej – Wsparcie przedsiębiorców świadczących wysokiej jakości usługi dla mieszkańców – Wykorzystanie istniejącego zaplecza społecznego zarówno infrastrukturalnego jak i kadrowego (świetlice, zespoły sportowe, taneczne, kapele inne organizacje społeczne) – Wzmocnienie lokalnych liderów i NGO, grup nieformalnych poprzez wsparcie szkoleniowe, doradcze, sieciowanie współpracy między grupami interesów Dbałość o lokalne dziedzictwo historyczne, kulturowe i przyrodnicze	
ANKIETA (najczęstsze wybory respondentów)		
Potencjał obszaru LGD	walory kulturowe lub historyczne (np. lokalne tradycje, produkty, obrzędy, wyroby tradycyjne, potrawy, rękodzielnictwo, dobra oferta kulturalna, lokalne zespoły ludowe, działalność KGW)	95 %
	duży potencjał ludzki	83 %
	możliwość wdrożenia oferty na zdrowy i aktywny tryb życia	50 %
	aktywność organizacji pozarządowych (np. Kół Gospodyń Wiejskich, Ochotniczych Straży Pożarnych, kościołów lub związków wyznaniowych, lokalnych stowarzyszeń, fundacji, grup nieformalnych)	78 %
Największe problemy obszaru	starzenie się społeczeństwa	96 %
	emigracja / migracja młodych osób	88 %
	słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna (np. szlaki piesze, rowerowe i inne, ścieżki edukacyjne, miejsca odpoczynku, baza noclegowa, gastronomiczna, atrakcje i produkty turystyczne)	87%
	niska jakość oferty spędzania wolnego czasu (niewielka dostępność infrastruktury rekreacyjnej)	65%
	niedostateczne wsparcie osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów	47 %
	utrudniony dostęp do usług społecznych	72%
	wspieranie rozwoju przedsiębiorczości	80 %

Potrzeby rozwojowe potrzeby w zakresach	poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności	77 %
	poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej (budowa, modernizacja lub doposażenie obiektów ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury kulturalnej, turystycznej, rekreacyjnej sportowej i innej)	71 %
	kształtowanie świadomości obywatelskiej	66 %
	kształtowanie świadomości w zakresie wzmacniania programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	62 %
	włączenie społeczne seniorów (po 60 r.ż.), ludzi młodych (do 25 r.ż.) i osób w niekorzystnej sytuacji (osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, kobiet, migrantów, rolników z małych gospodarstw lub osób poszukujących zatrudnienia)	79 %
	ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi	88 %
Preferowane sposoby komunikacji wykorzystane LGD	informacje na stronie internetowej LGD	78 %
	informacje na w mediach społecznościowych	67 %
	informacje na stronie internetowej gmin z obszaru LGD	55 %
	informacje na tablicach informacyjnych / billboardach / plakatach	48 %
	publikacje / materiały promocyjne (udostępniane elektronicznie)	55 %
	Biuro LGD	69 %
Kryteria wyboru jakie powinna zastosować LGD, kryteria premiujące projekty	dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji	55 %
	realizowane w partnerstwie z podmiotami z obszaru LSR	48 %
	zintegrowane (łączące różne dziedziny, tematyki, gospodarki, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności)	55 %
	innowacyjne, gdzie innowacja jest określona na poziomie LSR (z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru).	58 %

FORMA KONSULTACJI LSR		
Zakres	Wnioski/wskazania uczestników spotkań /wyniki ankiet	Uwagi dotyczące przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji LSR
SPOTKANIE GRUP TEMATYCZNYCH		
Diagnoza obszaru	**Silne strony** 1. Czyste, atrakcyjne środowisko naturalne 2. Dobre skomunikowanie z regionem 3. Duża ilość placówek oświatowych 4. Dziedzictwo kulturowe 5. Wysokie aspiracje młodych ludzi **Słabe strony** 1. Niewystarczająca opieka dla seniorów 2. Niedostateczne wsparcie aktywności młodych ludzi i osób w trudnej sytuacji 3. Brak dużych zakładów pracy 4. Braki w infrastrukturze kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej **Szanse**	Przyjęto wnioski ze spotkań konsultacyjnych, które potwierdziły się w badaniach ankietowych i miały poparcie w danych statystycznych.

	1. Rosnące zainteresowanie turystyką krajową 2. Możliwości rozwojowe związane z bliskim sąsiedztwem prężnie rozwijającego się Rzeszowa 3. Emigracja powrotna 4. Rozwój trzeciego sektora **Zagrożenia** 1. Starzenie się społeczeństwa 2. Wyludnianie się obszarów wiejskich 3. Zmiany klimatyczne 4. Skomplikowany proces pozyskiwania dotacji 5. Niestabilne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej	
Potrzeby rozwojowe	– zatrzymanie odpływu młodych mieszkańców – focus na seniorów – rozbudowa i rozwój infrastruktury plenerowej – wsparcie podejmowania działalności gospodarczej – wsparcie przedsiębiorców świadczących wysokiej jakości usługi dla mieszkańców – wykorzystanie istniejącego zaplecza społecznego zarówno infrastrukturalnego jak i kadrowego (świetlice, zespoły sportowe, taneczne, kapele inne organizacje społeczne) – wzmocnienie lokalnych liderów i NGO, grup nieformalnych poprzez wsparcie szkoleniowe, doradcze, sieciowanie współpracy między grupami interesów – dbałość o lokalne dziedzictwo historyczne, kulturowe i przyrodnicze	Przyjęto wnioski ze spotkań konsultacyjnych i badań ankietowych, z tym że odrzucono wsparcie podejmowania działalności gospodarczej z uwagi na „zagrożenia" wskazane diagnozie obszaru i doświadczenia z wdrażania perspektywy 2014 – 2022.
Formułowanie celów	Jakość życia mieszkańców	Przyjęto wniosek wynikający z diagnozy obszaru i potrzeb rozwojowych i sformułowano Cel 1: Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD.
	Przyrodnicze i kulturowe zasoby obszaru	Przyjęto wniosek wynikający z diagnozy obszaru i potrzeb rozwojowych i sformułowano Cel 2: Wykorzystanie zasobów lokalnych i potencjału społecznego.
Dobór zakresów wsparcia	1.rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki w szczególności: a.podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne b.rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej c.rozwijanie przedsiębiorstw społecznych	Na podstawie konsultacji LSR wskazano zakres **1b,** odrzucono **1a** gospodarczej z uwagi na „zagrożenia" wskazane diagnozie obszaru i doświadczenia z wdrażania perspektywy 2014 – 2022 oraz **1c** z uwagi na niskie poparcie w badaniu ankietowym i brak we wnioskach ze spotkań konsultacyjnych.

	2.rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w szczególności w zakresie: a.gospodarstw agroturystycznych b.zagród edukacyjnych c.gospodarstw opiekuńczych,	Zakres 2 odrzucono w całości z uwagi na małe poparcie w badaniu ankietowym i wnioskach ze spotkań konsultacyjnych.
	3.rozwój współpracy w ramach krótkich łańcuchów żywnościowych	Zakres 3 odrzucono z uwagi na małe poparcie w badaniu ankietowym i wnioskach ze spotkań konsultacyjnych
	4.poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności	Przyjęto zakres 4 z uwagi na duże poparcie w badaniu ankietowym i wnioskach ze spotkań konsultacyjnych
	5.przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi	Zakres 5 odrzucono z uwagi na małe poparcie w badaniu ankietowym i wnioskach ze spotkań konsultacyjnych
	6.poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	Przyjęto zakres 6 z uwagi na duże poparcie w badaniu ankietowym i wnioskach ze spotkań konsultacyjnych
	7.kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolnospożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego.	Przyjęto zakres 7 z uwagi na duże poparcie w badaniu ankietowym i wnioskach ze spotkań konsultacyjnych.
	8.Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji	Przyjęto zakres 8 z uwagi na duże poparcie w badaniu ankietowym i wnioskach ze spotkań konsultacyjnych.
	Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną	Przyjęto zakresy z uwagi na duże zainteresowanie podczas spotkania grup tematycznych.
	Wsparcie jakości edukacji	
	Wsparcie osób dorosłych w zdobywaniu podstawowych kompetencji	
	Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej	
	Integracja społeczna na obszarach wiejskich	

Źródło: Opracowanie własne

Po spotkaniach warsztatowych były prowadzone prace Zespołu strategicznego nad listą przedsięwzięć realizowanych w ramach wyznaczonych celów strategii. W procesie formułowania przedsięwzięć kluczowym okazały się fiszki projektowe przygotowane przez LGD. Społeczność lokalna miała możliwość przedstawienia swoich pomysłów do realizacji w ramach LSR. Fiszki rozpowszechniane były w formie papierowej podczas różnych spotkań mających miejsce w gminach partnerskich.

Spotkanie Zespołu strategicznego było wsparte przez merytorycznego konsultanta zewnętrznego w celu określenia trafności, efektywności, skuteczności, oddziaływania, trwałości, możliwości realizacji proponowanych przedsięwzięć. Wyniki prac Zespołu zostały upublicznione na stronie internetowej LGD i poddane konsultacjom społecznym w formie możliwości składania wniosków i uwag przez okres co najmniej 7 dni kalendarzowych.

Etap kończący proces przygotowania LSR Stowarzyszenia LGD „Dorzecze Mleczki" to **formułowanie strategii**. Na podstawie wyników prac poprzednich etapów został przygotowany projekt Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Dorzecze Mleczki". Projekt został opublikowany na stronie internetowej LGD, z zaznaczeniem możliwości zgłaszania uwag do projektu w Biurze LGD.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" działa zgodnie z założeniami podejścia LEADER – zasadami oddolności, zintegrowania i partnerstwa. Zasada oddolności to obowiązek zapewnienia

szerokiego udziału lokalnej społeczności w tworzeniu i realizowaniu lokalnej strategii rozwoju. Zasada zintegrowania dotyczy natomiast współpracy różnych grup interesu w celu realizowania wspólnych zamierzeń. Działania partnerstw opierają się na rezultatach oddolnej diagnozy oraz korzystania z unikalnych zasobów lokalnych. LGD czyni starania, które mają na celu włączenie przedstawicieli społeczności lokalnej w procesy decyzyjne i podejmowanie inicjatyw.

Strategię Rozwoju Lokalnego LGD „Dorzecze Mleczki" będzie wdrażać w sposób partycypacyjny poprzez angażowanie lokalnej społeczności w przygotowanie lokalnych kryteriów wyboru, czy realizację Planu Komunikacji w którym wskazane są cele działań komunikacyjnych, środki przekazu, a także adresaci poszczególnych działań komunikacyjnych. Społeczność lokalna, coraz bardziej świadoma swojego potencjału, pragnie mieć realny wpływ na to, co dzieje się w miejscu zamieszkania. W związku z tym, Plan komunikacji został dostosowany do wyrażanych potrzeb i preferencji mieszkańców, uwzględniając grupy interesów sektorów, młodzież, seniorów i osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji. W Planie komunikacji uwzględniono również potrzeby wyrażane przez pozostałych mieszkańców. Na każdym etapie realizacji LSR LGD „Dorzecze Mleczki" będzie prowadziła działania, mające na celu motywowanie i zachęcanie Członków lokalnej społeczności do aktywnego włączenia się w proces wdrażania LSR. Metody aktywizacji oraz kanały komunikacji zostaną dostosowane do grup odbiorców, a szczególnym wsparciem w tym zakresie zostaną objęci: osoby młode, seniorzy oraz osoby w niekorzystnej sytuacji. Duży nacisk zostanie położony na dotarcie do jak najszerszej grupy społecznej – w tym celu planuje się zastosowanie wielu alternatywnych metod komunikacji (dostosowanych do wieku i sytuacji członków lokalnej społeczności).

5. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" posiada duże doświadczenie w badaniu potrzeb lokalnej społeczności. Analizy takie wykonywane były nie tylko w czasie przygotowania poprzednich Lokalnych Strategii Rozwoju, ale także w czasie ich wdrażania. W ostatnich latach prowadzone były coroczne warsztaty refleksyjne, w czasie których mieszkańcy obszaru dyskutowali o przemianach zachodzących na obszarze LSR. W 2022 przeprowadzona została ewaluacja procesu wdrażania LSR w latach 2016-2022. Te doświadczenia zostały wykorzystane w czasie przygotowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2029 LGD „Dorzecze Mleczki".

Analiza potrzeb i potencjału LSR została przeprowadzona w oparciu o dane ze statystyk publicznych. Istotne jest jednak to, że proces ich analizy zostali włączeni członkowie społeczności lokalnej w czasie konsultacji społecznych opisanych w Rozdziale 3. Mieszkańcy obszaru LSR pomagali oceniać i porządkować gromadzone dane. W toku konsultacji wyodrębniono najistotniejsze obszary problemowe, które pokrywają się z kolejnymi sekcjami zawartymi w tym rozdziale. Analizując poszczególne obszary problemowe przygotowywano dane do analizy SWOT. Ta technika analityczna posłużyła do sformułowania wniosków, na podstawie których określono ostateczne obszary tematyczne LSR oraz jej grupy docelowe. Obszary problemowe analizowano w taki sposób by dookreślić przyczyny obserwowanych problemów oraz ich negatywne skutki. Ta technika była pomocna w decydowaniu, czy dany aspekt był uznawany za słabą/mocną stronę obszaru czy też szansę/zagrożenie dla jego rozwoju.

5.1 Diagnoza obszaru

5.1.1 Demografia

Problemy demograficzne obszaru LGD należały do tematów najczęściej poruszanych przez mieszkańców biorących udział w konsultacjach społecznych w czasie tworzenia LSR. Uczestnicy spotkań konsultacyjnych uważają że zwiększanie się liczby osób w wieku emerytalnym może źle wpływać na rozwój obszaru LGD „Dorzecze Mleczki". Wydłużanie się życia i powiązany z tym przyrost liczby osób starszych sam w sobie nie jest jednak jednoznacznie negatywnym zjawiskiem. Problemem staje się ono dopiero wtedy, gdy szybki wzrost liczby osób najstarszych jest powiązany z ze spadkiem urodzeń i migracją osób w wieku produkcyjnym.

Poglądy uczestników spotkań konsultacyjnych znajdują potwierdzenie w danych Głównego Urzędu Statystycznego. Trzy gminy obszaru LGD zostały umieszczone na liście gmin zagrożonych trwałą marginalizacją (programowanie 2021-2027). W analizie sytuacji demograficznej wzięto pod uwagę liczbę ludności, udział ludności wg ekonomicznych grup wieku i migracje.

Tabela 8. Ludność w gminach objętych LSR

Ludność w gminach wchodzących w skład LGD								
Nazwa gminy/rok	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Miasto Przeworsk	15681	15585	15527	15452	15376	15291	15105	14973
Gmina Przeworsk	14875	14935	14859	14892	14900	14863	14851	14781
Gać	4654	4609	4616	4618	4591	4627	4576	4563
Zarzecze	7185	7176	7237	7223	7236	7229	7211	7196

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa działania „Dorzecze Mleczki".

Tabela 9. Ludność według grup ekonomicznych

Ludność w wieku	przedprodukcyjnym		produkcyjnym		poprodukcyjnym	
Nazwa gminy/rok	**2014**	**2021**	**2014**	**2021**	**2014**	**2021**
Miasto Przeworsk	2766	2555	9914	8781	3001	3637
Gmina Przeworsk	3020	2935	9241	9040	2614	2806
Gać	943	894	2859	2738	852	931
Zarzecze	1437	1410	4548	4439	1200	1347

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa działania „Dorzecze Mleczki".

Tabela 10. Saldo migracji w przedziale czasowym 2014 – 2021

Saldo migracji ogółem								
	2014	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Miasto Przeworsk	-67	0	-105	-93	-140	-63	-120	-97
Gmina Przeworsk	-36	0	-32	-1	8	-41	17	16
Gać	-17	0	-7	-19	-6	5	-36	-6
Zarzecze	-5	0	17	-25	-14	-12	1	-28

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa działania „Dorzecze Mleczki".

Problemy demograficzne obszaru były szczegółowo omawiane w czasie spotkań konsultacyjnych w gminach. Próbowano ustalić przyczyny tych problemów oraz ich negatywne konsekwencje. Mieszkańcy biorący udział w konsultacjach społecznych nie mylili się także jeśli chodzi o swoją ocenę zjawiska migracji. W 2021 roku we wszystkich gminach liczba osób wymeldowujących się przeważała nad nowymi zameldowaniami. Trend ten utrzymuje się od dłuższego czasu, ponieważ podobne zjawisko można było zaobserwować już w 2014 roku.

Uczestnicy spotkań wskazywali, że niektóre z przyczyn spadku urodzeń i migracji młodych osób związane są z innymi zjawiskami zachodzącymi na obszarze LSR. Wymienili m.in sytuację na rynku pracy (brak atrakcyjnych miejsc pracy) i niezadawalającą jakość życia (dostęp do infrastruktury, słabe połączenia internetowe, możliwość spędzania czasu wolnego, brak wsparcia w rozwijaniu zainteresowań i pasji). Mają też świadomość, że wskazana przez nich sytuacja wpisuje się w bardziej ogólne trendy przemian demograficznych obserwowanych w Polsce i wielu innych krajach Europy. W tym sensie zjawisko starzenia się społeczności jest niejako warunkowane zewnętrznymi czynnikami, na które LGD nie ma pełnego wpływu.

Zjawisko starzenia się społeczeństwa uznane zostało za zagrożenie dla obszaru LSR ponieważ do słabych stron gmin wchodzących w skład LGD „Dorzecze Mleczki" należy nieodpowiednia oferta dla seniorów. W czasie prowadzonych konsultacji zwracano uwagę na zagrożenie osób starszych wykluczeniem. W gminach brakuje placówek opiekuńczych, ale wskazywano też na to, że osoby starsze mają potrzeby wykraczające poza usługi proponowane przez instytucje publiczne. Problemem dla seniorów są braki w infrastrukturze publicznej skutkujące jej niedostateczną dostępnością. Mieszkańcy obszaru podkreślali również potrzebę tworzenia i doposażania miejsc spotkań oraz kreowania oferty czasu wolnego, która będzie aktywizować seniorów i włączać ich w działania na rzecz obszaru. Do zagrożeń dla rozwoju obszaru LSR zaliczono również zjawisko depopulacji obszaru. Jest ono związane z niewielką liczbą urodzeń oraz emigracją młodych osób. Mieszkańcy wskazywali, że zjawisko to powiązane jest z rynkiem pracy oraz wysokimi aspiracjami młodych osób. Z drugiej strony wpływ na decyzję o pozostaniu lub osiedleniu się na danym obszarze ma także oferowana przez daną społeczność jakość życia.

W tym sensie potrzeby młodych osób są zbieżne z potrzebami seniorów, ponieważ także oni oczekują dostępu do infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i kulturalnej. Rozwijanie oferty dla starszych osób może pomóc osobom w wieku produkcyjnym w godzeniu ról rodzinnych i zawodowych.

5.1.2 Gospodarka

Obszar posiada charakter rolniczo-przemysłowy. Przemysł zlokalizowany jest głównie na terenie Miasta Przeworska i Gminy Przeworsk. Do najważniejszych podmiotów gospodarczych działających na obszarze można zaliczyć: B&P Engineering (produkcja wysokiej jakości maszyn i urządzeń do wytwarzania soków i koncentratów), Trax-Brw. Sp. z o.o.(produkcja mebli), Fabryka Okien Szewpol plus Sp. z o.o. (producent okien i drzwi, stolarka Villergran), F.U.I.S TeamWelding i Spaw Engineering Sp. z o.o. (branża spawalnicza). Na obszarze LGD „Dorzecze Mleczki" w roku 2021 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 2 807 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 2 160 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle oraz budownictwo.

Tabela 11. Podmioty w rejestrze REGON

Podmioty gospodarki narodowej w systemie REGON na 10 tys. mieszkańców								
	2014	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Miasto Przeworsk	948	966	978	987	998	1029	1052	1081
Gmina Przeworsk	448	469	491	480	515	525	553	586
Gać	408	427	440	448	460	473	505	554
Zarzecze	470	486	508	518	517	549	566	586

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa działania „Dorzecze Mleczki".

Realizacja LSR na lata 2016-2022 LGD „Dorzecze Mleczki" wpłynęła na rozwój gospodarczy obszaru poprzez wsparcie operacji w zakresie podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej. Wsparcie na podjęcie działalności gospodarczej otrzymało 27 wnioskodawców, wsparcie na rozwój istniejącego przedsiębiorstwa otrzymało 6 firm z obszaru LGD.

Tabela 12. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców								
	2014	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Miasto Przeworsk	697	707	711	709	723	734	750	772
Gmina Przeworsk	377	398	416	416	447	453	482	509
Gać	281	299	305	314	329	354	378	425
Zarzecze	352	372	387	399	399	427	444	454

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa działania „Dorzecze Mleczki".

Podczas konsultacji społecznych zwracano uwagę na branże, które mają potencjał do tworzenia miejsc pracy. Za potrzebne uznano także rozwijanie branż świadczących usługi, których dostępność ma wpływ na jakość życia mieszkańców, w tym edukację, opiekę zdrowotną i usługi społeczne.

Szanse i zagrożenia związane z gospodarczym rozwojem obszaru były kolejnym ważnym tematem poruszanym na spotkaniach z mieszkańcami w czasie opracowania LSR. Barierą dla proponowanych przez członków społeczności działań dotyczących rozwoju gospodarczego są szersze zjawiska makroekonomiczne (np. wysoka

inflacja, spowolnienie gospodarki w wyniku pandemii koronawirusa). Przedsiębiorcy biorący udział w konsultacjach wskazywali na zagrożenia płynące z często zmieniających się w Polsce uwarunkowań prawnych prowadzenia działalności gospodarczej.

Rolnictwo obszaru LSR charakteryzuje znaczne rozdrobnienie gospodarstw, co wpłynęło na rozwój pracochłonnych kierunków produkcji rolniczej (uprawa warzyw, krzewów jagodowych zwierząt futerkowych). Producenci rolni , dominuje uprawa zbóż, buraka cukrowego, rzepaku, ziemniaków, chów bydła trzody chlewnej i drobiu. Na obszarze funkcjonuje wiele drobnych firm zajmujących się produkcją żywności. Czyste środowisko sprzyja produkowaniu zdrowej żywności. Mieszkańcy uważają, że lokalna gospodarka w coraz mniejszym stopniu jest powiązana z rolnictwem. Rozwijają się małe średnie i przedsiębiorstwa, co potwierdzają dane z rejestru REGON.

Gminy objęte strategią należą do słabo rozwiniętych obszarów województwa podkarpackiego. Tezę tę można udowodnić na podstawie analizy tzw. wskaźnika G, czyli wskaźnika dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, wskaźnik G dla każdej gminy oblicza się dzieląc kwotę dochodów podatkowych (z tytułu podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od środków transportowych, podatku od czynności cywilnoprawnych, podatku od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, wpływów z opłaty skarbowej, wpływów z opłaty eksploatacyjnej, udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych) za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę mieszkańców gminy. Wartości wskaźnika G dla gmin wchodzących w skład LGD „Dorzecze Mleczki" zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 13. Wskaźnik G dla gmin obszaru LGD

Wskaźnik G dla gmin wchodzących w skład LGD								
	2014	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Miasto Przeworsk	1 262,97	1 321,93	1 359,59	1 484,01	1 546,32	1 604,76	1 723,49	1 854,28
Gmina Przeworsk	683,34	718,13	752,21	801,03	802,69	842,24	919,41	1 028,00
Gać	704,84	742,80	774,93	784,16	829,47	879,75	947,58	1 033,05
Zarzecze	633,48	693,96	686,15	707,46	688,52	711,49	766,12	841,96

Źródło: www.gov.pl/web/finanse/kwoty-i-wskazniki - Wskaźnik z lat 2018-2021 oraz archiwalna strona BIP Ministerstwa Finansów. – https://mfarch2.mf.gov.pl/web/bip/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/kwoty-i-wskazniki - Wskaźnik z lat 2014-2017

Liczba osób bezrobotnych obszaru LSR zarejestrowanych jest niższa w porównaniu z danymi historycznymi. Niestety pozytywny wydźwięk tej informacji osłabiają prezentowane powyżej dane, które wskazują, że spadkowi bezrobocia towarzyszył jednoczesny spadek liczby osób w wieku produkcyjnym. Mimo spadku bezrobocia mieszkańców biorących udział w spotkaniach konsultacyjnych stwierdzono, że zagrożeniem dla rozwoju obszaru LGD jest brak odpowiednich miejsc pracy dla młodych osób.

Tabela 14. Wielkość bezrobocia w gminach objętych LSR

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności (%)					
		Miasto Przeworsk	Gmina Przeworsk	Gać	Zarzecze
kobiety	2014	12,4	15,1	12,3	12,9
	2021	9,1	11,1	8,8	10,7
mężczyźni	2014	10,2	11,6	10,6	10,8
	2021	7,5	6,5	5,8	6,4
ogółem	2014	11,2	13,2	11,4	11,8
	2021	8,2	8,6	7,2	8,4

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa działania „Dorzecze Mleczki".

Udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR według stanu na koniec 2020 r.

Tabela 15. Stan ludności na dzień 31.12. 2020 r. – grupy ekonomiczne, bezrobotni

Gmina	Ludność w wieku			Liczba bezrobotnych
	przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym	
Miejska Przeworsk	2 205	9 128	3 596	776
Przeworsk	2 978	8 879	2 818	836
Gać	754	2 866	925	238
Zarzecze	1 372	4 270	1 328	349

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/

5.1.3 Turystyka

Obszar LSR nie posiada zbyt wielu walorów turystycznych przyrodniczych jednak posiada potencjał typowy dla turystyki kulturowej. Jest to dziedzina turystyki skierowana na odwiedzanie i poznawanie miejsc związanych z kulturą w jej rozmaitych aspektach. Obiekt zainteresowania tej turystyki stanowią zarówno wytwory kultury w przeszłości, jak i współczesne. Walory kulturowe to przede wszystkim zabytki architektury, muzea i imprezy związane z kultywowaniem tradycji. Głównymi walorami kulturowymi są elementy kultury sakralnej – obejmujące obiekty dużej (kościoły, sanktuaria) i małej architektury (przydrożne kapliczki, nekropolie) oraz zabytki architektury (zespoły pałacowo-parkowe). Atrakcją turystyczną obszaru jest bez wątpienia kolejka wąskotorowa w Przeworsku. Jest jednym z nielicznych zachowanych zabytków techniki kolejowej w Polsce. Przeworska kolejka wąskotorowa to jedna z najstarszych w Polsce i jedyna w Europie o rozstawie szyn wynoszącym 600 mm. Kolejka ta kursuje na trasie Przeworsk - Dynów i przyciąga turystów z całej Polski. Kolejną atrakcją turystyczną jest Skansen w Przeworsku. Jest to zbiór kilkunastu zabytkowych budynków z regionu, wykorzystany do celów rekreacyjnych.

Mieszkańcy obszaru zwrócili uwagę na wzrost zainteresowania społeczeństwa aktywnymi formami spędzania wolnego czasu. Następuje stopniowe odchodzenie od turystyki masowej na rzecz turystyki indywidualnej o specyficznych potrzebach sprzyjającej uprawianie hobby, przeżywaniu przygód i mocnych wrażeń przy jednoczesnym poczuciu bezpieczeństwa i dobrego samopoczucia w podróży. Sport, rekreacja, atrakcje kulturalne, archeologiczne, historyczne stanowią motywacje w uprawianiu turystyki. Następuje powrót do turystyki konnej i traperskiej organizowany w naturalnych warunkach przyrodniczych. Wzrasta zapotrzebowanie na turystykę weekendową. Rośnie popularność bazy pobytowej o rozbudowanych funkcjach: ośrodki rekreacyjno-wypoczynkowe, sportowe, turystyki zdrowotnej, o bardzo atrakcyjnych i różnorodnych programach. Atrakcje naturalne wzmacniane przez atrakcje specjalne w tym celu budowane stanowią dziś niezwykle dochodowy rodzaj przemysłu turystyczno-rozrywkowego. Idąc w tym kierunku mieszkańcy obszaru LGD widzą możliwości rozwoju obszaru. Jednak stworzenie atrakcyjnej oferty turystycznej będzie wymagało pracy od podstaw i zaangażowania wielu podmiotów. Widzą potrzebę ulepszenia infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz wsparcia ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Zachowanie dziedzictwa lokalnego poprzez działania je promujące również zdaniem uczestników spotkań konsultacyjnych może pozytywnie wpłynąć na ofertę turystyczną i rekreacyjną obszaru. Działania te przełożą się też na jakość życia mieszkańców LGD, poprzez stworzenie lepszych warunków do spędzania czasu i wypoczynku. Mieszkańcy są zgodni co do tego, że wykorzystanie zasobów lokalnych będzie sprzyjać rozwojowi obszaru LGD „Dorzecze Mleczki".

5.1.4 Problemy społeczne

Problemy społeczne obszaru LGD wynikają w sporej mierze z sytuacji demograficznej i gospodarczej, które zostały omówione wcześniej. Zostały wskazane problemy związane z gospodarką senioralną, migracjami ludzi młodych, trudną sytuacją na rynku pracy i problemami lokalnych przedsiębiorców.

Uczestnicy spotkań wskazali, że na obszarze LGD znajduje się spora grupa osób, która nie ma, bądź ma ograniczony dostęp do podstawowych dóbr i usług. Wśród tych osób zostały wymienione osoby starsze, przewlekle

chore, osoby z niepełnosprawnościami i poszukujące pracy. Osoby te często żyją w ubóstwie i nie mają równego dostępu do edukacji i opieki zdrowotnej. Opieką społeczną zajmują się przeważnie urzędy gmin i miasta. Dane dotyczące osób objętych opieką społeczną przedstawia tabela poniżej.

Tabela 16. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miasto Przeworsk	618	603	581	468	414	335	339
Gmina Przeworsk	1367	1015	908	941	781	747	646
Gać	841	854	740	686	645	571	477
Zarzecze	929	936	787	678	522	543	409

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa działania „Dorzecze Mleczki".

Zdaniem mieszkańców problemy społeczne dotyczące osób młodych, zdefiniowanych jako osoby do 25 roku życia, które przyczyniają się do migracji związane są niską jakością życia na obszarze, brakiem możliwości rozwojowych i sytuacją na rynku pracy. Niezaspokojenie aspiracji młodych osób jest jednym z przyczyn ich migracji poza obszar LSR. Z tego względu w czasie konsultacji społecznych zgłaszano liczne postulaty wsparcia zarówno osób młodych do 25 roku życia, które edukują się i dopiero wchodzą na rynek pracy oraz osób, które poszukują zatrudnienia. W czasie konsultacji społecznych wielokrotnie zwracano uwagę, że młodzi ludzie zamieszkujący obszar LSR mają wysokie aspiracje życiowe. Związane są one nie tylko z oczekiwaniami w sferze zawodowej, ale również z ogólnym dążeniem do wysokiej jakości życia. Jest ona powiązana z dostępnością usług, możliwością samorozwoju oraz ofertą spędzania czasu wolnego. Uczestnicy konsultacji społecznych zwracali uwagę na braki we wszystkich z tych obszarów. Mieszkańcy uważają, również, że dzieci nie mają wystarczająco dobrych warunków do rozwoju. Poprawienie oferty edukacyjnej, w tym oferty wybiegającej poza nauczanie formalne, mogłoby poprawić sytuację. Możliwości rozwoju osób dorosłych, to kolejna istotna kwestia poruszana przez mieszkańców, którzy widzą potrzebę „uczenia się przez całe życie", by móc właściwie funkcjonować w stale zmieniającym się świecie. Do realizacji zadań na miarę oczekiwań mieszkańców potrzebne będzie wsparcie dla kadry realizującej zadania z zakresu wychowania i edukacji, w tym również kadry instytucji spoza systemu edukacji formalnej i pozaformalnej.

Podczas spotkań konsultacyjnych poruszono problemy osób, które wymagają szczególnej opieki. Mówiono o barierach osób z niepełnosprawnościami, problemach dzieci, które z różnych przyczyn nie są pod opieką swoich rodzin. Z uwagi na szczególną sytuację tych osób mieszkańcy widzą potrzebę wsparcia tej grupy, poprzez poprawę infrastruktury związanej z opieką oraz poprawę usług dedykowanych dla tych osób.

5.1.5 Infrastruktura

Dostęp do infrastruktury jest postrzegany przez mieszkańców obszaru jako istotny czynnik mający wpływ na jakość życia. Mieszkańcy w różny sposób oceniają infrastrukturę, czyli podstawowe urządzenia i systemy służące obszarowi. Mieszkańcy pozytywnie oceniają zaopatrzenie w wodę, mniej korzystnie odprowadzanie ścieków, dostęp do sieci elektrycznych i oświetlenie miejscowości pozytywnie, natomiast mają zastrzeżenia co do telekomunikacji a w szczególności łączności z Internetem i prędkości łączy szerokopasmowych. Infrastruktura drogowa zdaniem mieszkańców uległa poprawie niestety jakość transport drogowego nie. Infrastruktura związana z administracją samorządową zdaniem mieszkańców wymaga poprawy i oczekują rozwiązań usprawniających. Podobnie ocenili infrastrukturę związaną z zagospodarowaniem czasu wolnego i rozwojem osobistym. W przypadku infrastruktury sportowej mieszkańcy widzą zaspokojenie podstawowych potrzeb społeczności ale oczekiwaliby zastosowania nowych rozwiązań infrastrukturalnych i poprawy dostępu dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

5.1.6 Działalność sektora społecznego

Sektor społeczny to sektor, który obejmuje organizacje pozarządowe (NGO), przedsiębiorstwa społeczne i solidarne oraz spółdzielnie socjalne. Na obszarze LSR działają organizacje, które mają potencjał do realizacji przedsięwzięć służących lokalnej społeczności. Podmioty te współpracują z Samorządami, realizują zadania

z zakresu nauki, edukacji, oświaty i wychowania. Liczną grupę stanowią kluby sportowe realizujące zadania z zakresu ochrony i promocji zdrowia oraz organizacje działające na rzecz konkretnych środowisk. NGO podejmują ważne z punktu widzenia rozwoju obszaru zagadnienia zachowania materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz ochrony zasobów przyrodniczych. Wskazane wyżej działania realizują zgodnie ze swoimi możliwościami finansowymi, zasobowymi i kadrowymi. Mieszkańcy wskazali trudności w pozyskiwaniu środków na działalność i realizację celów statutowych NGO jako jeden z głównych problemów tego sektora.

5.1.7 Analiza SWOT

Podczas spotkania warsztatowego Zespołu strategicznego została przeprowadzona analiza SWOT. Członkowie zespołu zaakceptowali listę mocnych i słabych stron modelu oraz szans i zagrożeń dla procesu jego wdrażania. Została ona opracowana na podstawie danych zebranych podczas konsultacji społecznych, co znajduje odzwierciedlenie w zawartym we wcześniejszej części rozdziału opisie potrzeb i potencjałów lokalnej społeczności.

Przeprowadzana analiza SWOT sprowadzała się do odpowiedzi na następujące pytania:

- czy dana mocna strona pozwoli wykorzystać daną szansę?
- czy dana słaba strona ogranicza możliwość wykorzystania danej szansy?
- czy dana mocna strona pozwoli zniwelować dane zagrożenie?
- czy dana słaba strona potęguje ryzyko związane z danym zagrożeniem?

Tabela 17. Analiza SWOT

Silne strony	**Słabe strony**
6. Czyste, atrakcyjne środowisko naturalne 7. Dobre skomunikowanie z regionem 8. Duża ilość placówek oświatowych 9. Dziedzictwo kulturowe 10. Wysokie aspiracje młodych ludzi	5. Niewystarczająca opieka dla seniorów 6. Niedostateczne wsparcie aktywności młodych ludzi i osób w trudnej sytuacji 7. Brak dużych zakładów pracy 8. Braki w infrastrukturze kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej
Szanse	**Zagrożenia**
5. Rosnące zainteresowanie turystyką krajową 6. Możliwości rozwojowe związane z bliskim sąsiedztwem prężnie rozwijającego się Rzeszowa 7. Emigracja powrotna 8. Rozwój trzeciego sektora	6. Starzenie się społeczeństwa 7. Wyludnianie się obszarów wiejskich 8. Zmiany klimatyczne 9. Skomplikowany proces pozyskiwania dotacji 10. Niestabilne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej 11. Sytuacja makroekonomiczna

Źródło: opracowanie własne

Wyniki analizy SWOT:

- Zidentyfikowane silne strony generalnie sprzyjają wykorzystywaniu szans.
- Mocną stroną, która w największym stopniu sprzyja wykorzystaniu szans rozwojowych jest posiadane dziedzictwo kulturowe.
- Wysokie aspiracje młodych ludzi nie są mocną stroną obszaru, która pozwala na wykorzystanie szans rozwojowych. Problem ten jest powiązany z niedostateczną ofertą dla młodych ludzi, brakiem atrakcyjnych miejsc pracy.
- Słabe strony, które ograniczają wykorzystanie szans: niedostateczne wsparcie młodych ludzi (są inicjatorami innowacji, ich decyzje wpływają na kondycję demograficzną obszaru), braki w infrastrukturze (obniżają atrakcyjność dla młodych/powracających/nowych mieszkańców).
- Słabe strony bardzo poważnie utrudniają wykorzystanie szansy związanej z emigracją powrotną. Pozytywem jest to, że słabe strony nie ograniczają istotne możliwości wykorzystania szans związanych z innowacyjnością i rozwojem kapitału społecznego.

- Ilość funkcjonujących placówek edukacyjnych i kulturalnych jest zasobem do wykorzystania szansy jaką jest migracja powrotna i niwelowanie słabej strony jaką jest niedostateczne wsparcie aktywności młodych ludzi i osób w trudnej sytuacji
- Analiza pokazuje, że brak wsparcia dla osób w niekorzystnej sytuacji, m.in. dla seniorów i młodych osób negatywnie wpływa na rozwój obszaru. Istotnie zwiększa on poziom zagrożeń związanych ze zjawiskami demograficznymi. Wyludnianie się obszarów wiejskich jest najistotniejszym zewnętrznym zagrożeniem, tuż obok starzenia się społeczeństwa.
- Emigracja powrotna jest szansą, której wykorzystanie jest w największym stopniu utrudniane przez słane strony obszaru.

Na podstawie analizy SWOT zdefiniowano dwa priorytetowe obszary wsparcia, na których skupią się działania w ramach realizacji LSR:

- Jakość życia mieszkańców
- Przyrodnicze i kulturowe zasoby obszaru

W czasie prowadzonych konsultacji społecznych stwierdzono, że działania w ramach wymienionych powyżej obszarów tematycznych w największym stopniu pozwolą na wykorzystanie mocnych stron obszaru. Z jednej strony LGD będzie dążyć do maksymalnego wzmocnienia wpływu tych atutów obszaru, które pozwalają wykorzystywać szanse rozwojowe. W szczególności można tu wskazać dziedzictwo kulturowe i zasoby przyrodnicze. Istotne będzie również wykorzystanie zasobów, które pozwalają przezwyciężać zagrożenia, w tym np. funkcjonujących placówek edukacyjnych i kulturalnych, dogodnego położenia. Wsparcie w ramach LSR będzie miało na celu wzmacnianie oddziaływania tych atutów, które obecnie nie mają odpowiedniego wpływu na rozwój obszaru. Na pierwszy plan wysuwają się tu aspiracje młodych ludzi, które ani nie niwelują zidentyfikowanych zagrożeń ani nie są atutem, który znacząco ułatwia wykorzystanie szans rozwojowych.

Obszary tematyczne zostały zdefiniowane w taki sposób by uwzględniać oddziaływanie słabych stron obszaru. Wśród nich istotną rolę kolejny raz odgrywają problemy młodych ludzi. Warto zwrócić także uwagę na problemy seniorów. Te dwie grupy mieszkańców obszaru LGD są kluczowe ze względu na kwestie demograficzne oraz zagrożenie wyludnianiem się obszarów wiejskich.

5.2 Kluczowe grupy docelowe i grupy w niekorzystnej sytuacji

Dokonując analizy informacji zebranych w trakcie spotkań z mieszkańcami, konsultacji oraz spotkań zespołu strategicznego ustalono obszary tematyczne w zakresie których LGD „Dorzecze Mleczki" będzie wspierać inicjatywy mieszkańców obszaru. Zakłada się wsparcie w zakresie poprawy atrakcyjności obszaru poprzez poprawę dostępu do infrastruktury publicznej, rozwój usług dla mieszkańców, poprawę jakości usług społecznych, aktywizację i integrację seniorów, osób młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji. Uznano, że należy chronić dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz zapewnić wsparcie w zakresie rozwoju społeczności lokalnej i animacji społecznej. Analizując obszary wymagające wsparcia określono grupy docelowe oraz grupy w niekorzystnej sytuacji. Grupami docelowymi są: mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode. LGD zdiagnozowała również grupy w niekorzystnej sytuacji: osoby niepełnosprawne i osoby poszukujące zatrudnienia.

5.2.1 Seniorzy

W LSR mianem seniorów określamy osoby powyżej 60 roku życia. Seniorzy, jak pokazują dane statystyczne stanowią bardzo liczną grupę zamieszkującą powiat przeworski. Starzenie się człowieka jest długotrwałym, zróżnicowanym i wielowymiarowym procesem zależnym od różnych czynników: społecznych, ekonomicznych, biologicznych, psychologicznych, ekologicznych, historycznych i kulturowych. Zmiany związane z wiekiem prowadzą do ograniczenia samodzielności i utraty poczucia bezpieczeństwa. Problemy te przekładają się na obniżoną aktywność społeczną seniorów. Doświadczenie życiowe jakim dysponują osoby starsze nie jest należycie wykorzystywane, ponieważ w momencie przekraczania granicy wieku emerytalnego są marginalizowane i stopniowo eliminowane z aktywnego życia zawodowego i społecznego. Ludzie starsi po wycofaniu się z życia zawodowego napotykają na utratę autorytetu w rodzinie i środowisku co przyczynia się do ograniczenia aktywności i wyłączenia społecznego.

Jednym z kierunków mogących częściowo zniwelować negatywne tendencje demograficzne byłoby podjęcie działań, skierowanych do seniorów, mających na celu przyciąganie osób chcących spędzić sędziwe lata w atrakcyjnej i bezpiecznej przestrzeni. Aktywizacja osób starszych, rozwijanie pasji, uatrakcyjnianie spędzania czasu wolnego,

ale również podnoszenie kwalifikacji, uczenie się nowych rzeczy pozwoli osobom starszym dłużej cieszyć się zdrowiem, dobrą kondycją fizyczną wspomagając tym samym problem starzenia się społeczeństwa.

5.2.2 Osoby młode

Diagnozując obszar LGD, przez osoby młode należy rozumieć grupę osób do 25 roku życia. Wchodząc w dorosłe życia osoby te borykają się z różnymi problemami. Po ukończeniu edukacji rozpoczynają poszukiwanie pracy. Osoby te mają problemy ze znalezieniem miejsca zatrudnienia w małych miejscowościach i decydują się opuścić miejsce zamieszkania. Osoby z tej grupy wiekowej znacznie częściej decydują się na migrację zarobkową. Ich problemy często wynikają z braku doświadczenia zawodowego oraz kwalifikacji i jednocześnie z braku akcji i programów aktywizujących skierowanych do nich. Dodatkowo jest to wiek istotny z punktu widzenia życia rodzinnego. Zatrzymanie na obszarze ludzi „wchodzących w dorosłe życie" będzie sprzyjało demografii obszaru.

W grupie osób młodych znajdują się również dzieci i młodzież szkolna. Potrzeba zapewnienia odpowiedniego rozwoju dzieci i młodzieży jest niezwykle istotna. Świat stale się rozwija, a wraz z nim zmieniają się wyzwania stojące przed kolejnymi pokoleniami. Należy zadbać, by młodzi zdobywali kompetencje przyszłości, czyli umiejętności, które pomagają odnaleźć się im w dynamicznym XXI wieku.

5.2.3 Osoby z niepełnosprawnościami

Jest to grupa osób borykająca się z wieloma utrudnieniami życia codziennego, osoby z niepełnosprawnościami w swojej codzienności napotykają wiele barier. Są to bariery ekonomiczne, psychiczne, kulturowe, społeczne, edukacyjne, architektoniczne i inne – jak chociażby brak kompetentnych ludzi do pracy z tą grupą, czy utrudnienia związane z komunikacją. Zapewnienie tym osobom dobrej jakości życia i efektywnego udziału w społeczeństwie wymaga podjęcia wielu niełatwych do realizacji działań. W LSR przewidziane są takie działania, które przyczynią się do rozwoju potencjału osób z niepełnosprawnościami oraz poczucia godności i własnej wartości, co ma wzmocnić także poszanowanie praw człowieka, podstawowych wolności i różnorodności ludzkiej.

5.2.4 Osoby poszukujące zatrudnienia

Na komfort życia mieszkańców ma wpływ ich sytuacja zawodowa. W tym kontekście podczas przeprowadzonych konsultacji pojawił się problem osób, które poszukują zatrudnienia lub zamierzają zmienić pracę. Osoby poszukujące zatrudnienia szukają takich ofert pracy, gdzie są lepsze możliwości rozwoju, wynagrodzenia, gdzie mogą wykorzystać swój potencjał zawodowy. Osoby te potrzebują działań, które dodadzą im skrzydeł, motywacji i pozwolą spojrzeć na wyzwania zawodowe z optymizmem.

5.3 Potrzeby rozwojowe

Analizując potrzeby rozwojowe obszaru szczególną uwagę zwrócono na oddolność. Potrzeby badano nie tylko poprzez analizę dostępnych danych ale przede wszystkim współpracę z przedstawicielami społeczności, które wskazują szczegółowo problemy wymagające szczególnej uwagi oraz aktywnie pomagały opracować optymalne rozwiązanie tych problemów.

5.3.1 Poprawa jakości życia mieszkańców LGD

Oczekiwania mieszkańców idą w kierunku zrównywania jakości życia w gminach partnerskich z jakością życia w większych aglomeracjach. Jest to niewątpliwie uzasadniony postulat ze względu na misję Lokalnej Grupy Działania, jakim jest ograniczenie migracji poza obszar LSR. Zdaniem mieszkańców do osiągnięcia tego celu przyczynić się może: poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, rozwój usług dla mieszkańców z udziałem lokalnych przedsiębiorców, poprawa jakości świadczonych usług społecznych, aktywizacja i integracja seniorów, osób młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji, a także realizacja projektów na ich rzecz oraz rozwój infrastruktury służącej włączeniu społecznemu osób w niekorzystnej sytuacji.

Poprawie jakości życia mieszkańców będzie służyć realizacja zadań dla grup docelowych i grupy w niekorzystnej sytuacji.

- Seniorzy. Na obszarze LGD „Dorzecze Mleczki". Funkcjonują miejsca, które proponują różne formy spędzania czasu wolnego dostosowane do potrzeb osób w wieku senioralnym oraz akcje i programy aktywizujące tą grupę wiekową. Przykładem są działające w ramach Rządowego Programu Senior+: Dzienny Dom "Senior+" w Przeworsku, Klub Seniora w Gminie Przeworsk, Dzienny Dom Senior WIGOR w Białobokach, Klub Seniora „Wesołe jest życie staruszka" w Zarzeczu, które poprzez swoją działalność aktywizują i wspierają zaangażowanie seniorów w życie społeczne. Ponad to na obszarze LGD istnieją grupy nieformalne zrzeszające

seniorów o wspólnych zainteresowaniach i pasjach. Zarówno te formalne organizacje jak i te będące inicjatywą osób prywatnych nie zaspakajają potrzeb osób starszych, chociażby tych związanych z utrzymaniem dobrego stanu zdrowia. Dla tej grupy osób istotna będzie również poprawa infrastruktury i dostęp do usług związanych z gospodarką senioralną. Dlatego też istotnym będzie szeroko rozumiane wsparcie dla działań przyczyniających się do poprawy tej sytuacji, realizowane przez JST, NGO i przedsiębiorców.

- Osoby młode. Przedstawicielom tej grupy należy udzielać szczególnego wsparcia z uwagi na największy udział tej grupy w procesie migracyjnym. Kluczowym mogą się okazać działania zwiększające atrakcyjności obszaru jako miejsca do życia i rozwoju. Wpisuje się tutaj poprawa dostępności do infrastruktury (z naciskiem na infrastrukturę rekreacyjną) oraz poprawa jakości edukacji i możliwości rozwoju osobistego. Osoby młode powinny dostać wsparcie w zdobywaniu kluczowych kompetencji społecznych i społeczno-emocjonalnych oraz umiejętności/kompetencji podstawowych, przekrojowych i zawodowych. Realizowane zadania powinny wspierać dzieci, młodzież i rodziny w zakresie integralnego rozwoju fizycznego, psychicznego, emocjonalnego i społecznego oraz rozwoju więzi.
- Osoby z niepełnosprawnościami. Niepełnosprawność jako problem społeczny ma swoją specyfikę, która sprawia, że działania na rzecz osób nią dotkniętych wymagają współdziałania wielu struktur i instytucji oraz aktywności tej grupy osób. Ważnym elementem jest kształtowanie właściwych postaw społecznych oraz indywidualnych motywacji samych osób dotkniętych niepełnosprawnością oraz tworzenie i wspieranie podmiotów działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Szeroko rozumiane działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami przyczyni się do większej integracji społecznej.
- Osoby poszukujące zatrudnienia. Do tej grupy zaliczamy zarówno osoby młode poszukujące zatrudnienia jak i osoby pracujące poszukujące bardziej atrakcyjnego miejsca pracy. Działania na rzecz realizacji potrzeb tej grupy mogą polegać na stworzeniu możliwości wpływających na rozwój umiejętności zawodowych, kompetencji społecznych oraz wsparciu tworzenia miejsc pracy. Mając na uwadze migracyjność mieszkańców LGD a szczególnie ucieczkę do dużych miast, wsparcie tworzenia miejsc pracy może mieć istotne znaczenie w procesie spowalniania tego zjawiska i wpływ na rozwój obszaru.

Na podstawie zdiagnozowanych potrzeb będą prowadzone działania, które przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru LGD. Istotnym elementem będzie poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, rozwój usług dla mieszkańców zgodnie z zapotrzebowaniem wskazanym w diagnozie, poprawa jakości usług społecznych oraz działania pomocowe i aktywizujące seniorów i osoby w niekorzystnej sytuacji. Wsparcie jest konieczne w zakresie poprawy jakości kształcenia, stworzenia możliwości rozwoju zarówno dzieci jak i dorosłych, kształtowania świadomości obywatelskiej, kształtowania postaw społecznych i integracji społecznej na obszarze LGD.

5.3.2 Wykorzystanie lokalnych zasobów kulturowych

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze jest bogatym zasobem lokalnym obszaru LGD „Dorzecze Mleczki". Uczestnicy spotkań konsultacyjnych wskazywali na potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego. Bogactwem wsi polskiej, oprócz ziemi i ludzi, są kultura i tradycje. Mieszkańcy zgłaszali potrzebę udokumentowania niematerialnych elementów kultury wiejskiej, które przetrwały w miejscowej tradycji, bądź zachowały się tylko w źródłach archiwalnych. Podkreślali jak ważne jest pielęgnowanie tradycji patriotycznych, niepodległościowych, obyczajów czy świąt ludowych stanowiących nasze dziedzictwo. Niezwykle ważnym wyzwaniem jest wsparcie działań pozwalających ugruntować i rozwijać regionalną tożsamość i dziedzictwo kulturowe. Rozwój kultury dokonuje się w procesie wzajemnego poszanowania i akceptacji, wzajemnej pomocy między pokoleniami.

Mieszkańcom obszaru LGD zależy na ochronie dziedzictwa kulturowego oraz zachowaniu niematerialnego dziedzictwa lokalnego. W tym celu może służyć ochrona zabytków, organizacja imprez zamkniętych i plenerowych powiązanych z historią, tradycją i kulturą obszaru, organizacja koncertów, festiwali, występów zespołów ludowych, kapel miejskich czy warsztatów i konferencji tematycznych. Warto również wspierać działania ochotniczych straży pożarnych i kół gospodyń wiejskich ponieważ chronią lokalne tradycje, również te kulinarne oraz kultywują miejscowe zwyczaje.

5.3.2 Wykorzystanie kapitału społecznego

Organizacje pozarządowe takie jak stowarzyszenia, kluby sportowe, koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne powinny być aktywnie włączone w realizację projektów związanych z poprawą jakości życia mieszkańców i wykorzystaniem zasobów lokalnych i potencjału społecznego. Organizacje te mają na uwadze

rozwiązywanie problemów lokalnych, rozwój i promocję obszaru, koncentrują swoją aktywność na zagadnieniach kulturowych, w tym podtrzymaniu lokalnych tradycji, przekazywaniu ich z pokolenia na pokolenia, a także wzmocnieniu lokalnej tożsamości kulturowej.

Organizacje pozarządowe napotykają w swoich działaniach jednak szereg problemów. Do najistotniejszych należy niski potencjał finansowy, ale też brak umiejętności, wiedzy i doświadczenia, w tym niska skuteczność w pozyskiwaniu środków na realizację celów statutowych. Czynnikiem ograniczającym integrację/rozwój lokalnej społeczności na terenie LGD „Dorzecze Mleczki" jest niewystarczająca liczba podmiotów, które mogą być wykorzystywane w tym zakresie, a także brak podmiotów świadczących im pomoc. Stwierdzono konieczność wsparcia instytucjonalnego dla organizacji pozarządowych, które mogły by realizować przedsięwzięcia odpowiadające na większość wymienionych problemów społecznych obszaru. Odpowiednie ich wspomaganie oraz sieciowanie organizacji z obszaru LGD spowodować może efekt synergii we wszystkich działaniach społecznych.
W związku z powyższym zasadnym będzie stworzenie inkubatora NGO oraz zaplanowanie wzmocnienia potencjału infrastrukturalnego i instytucjonalnego NGO (wsparcie na stworzenie miejsca pracy i jego doposażenie).

6. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

6.1 Zgodność i komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi/ strategiami

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2023 – 2029 LGD „Dorzecze Mleczki" jest zgodna i komplementarna ze strategiami rozwoju regionalnego i strategiami dotyczącymi obszaru działania LGD. Przeanalizowane zostały dokumenty: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2023 (KSRR 2030) i Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030 oraz Strategia Gminy

Tabela 18. Zgodność z ponadregionalnymi dokumentami

Dokument strategiczny
Cel główny **– zgodność z obszarami LSR** **Cele szczegółowe**, którym realizacji sprzyjać mogą przedsięwzięcia zaplanowane w LSR
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2023 (KSRR 2030)
Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnieciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. W cel główny wpisują się wszystkie cele LSR: – Cel.1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD, – Cel. 2 Wykorzystanie zasobów lokalnych i potencjału społecznego. Przedsięwzięcia LSR sprzyjają osiągnięciu celu szczegółowego „2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych" sprzyjają realizacji celu „2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego"
Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030
„**Cel główny strategii** to „Odpowiedzialne i efektywne wykorzystanie zasobów endo- i egzogenicznych regionu, zapewniające trwały, zrównoważony i terytorialnie równomierny rozwój gospodarczy oraz wysoką jakość życia mieszkańców województwa". W cel główny strategii wpisują się wszystkie cele LSR: – Cel.1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD, – Cel. 2 Wykorzystanie zasobów lokalnych i potencjału społecznego. Przedsięwzięcia LSR sprzyjają osiągnięciu celów głównych w obszarach tematycznych strategii poprzez realizację przedsięwzięć w obszarach tematycznych: 2 – Kapitał ludzki i społeczny oraz 7 – Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej, poprzez wzmocnienie działań na rzecz: – **Poprawy jakości edukacji i dostępności usług edukacyjnych** **Kształtowania i promocji postaw związanych z uczeniem się przez całe życie oraz rozwój placówek kształcenia ustawicznego** – „ […] stworzenie oferty edukacyjnej dostosowanej do potrzeb zmieniającego się rynku pracy i pozwalającej osobom dorosłym na wszystkich etapach życia na podnoszenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych" oraz „ […] podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie konieczności rozwijania kompetencji zawodowych […]" – **Promocja zachowań prozdrowotnych** – „ […] wzmacnianie świadomości społecznej w zakresie promocji zdrowia, profilaktyki i rekreacji – promowanie zdrowego i aktywnego trybu życia wraz z profilaktyką (m.in. uzależnień i stresu) […]" , „ […] upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej, jako składowej zdrowego stylu życia …" **Kultury i dziedzictwa kulturowego** – tworzenie bogatej oferty kulturalnej wraz z poprawą jej dostępności oraz inicjowanie działań na rzecz zwiększenia uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych i budowy więzi lokalnych, – stwarzanie warunków sprzyjających wzrostowi kompetencji kulturowych oraz artystycznych mieszkańców regionu, m.in. poprzez rozwój edukacji kulturowej

– wsparcie twórców oraz stymulowanie rozwoju kultury poprzez programy stypendialne, konkursy tematyczne i nagrody
– promocja regionu oraz popularyzacja jego kultury poprzez rozwój turystyki kulturowej

Zwiększenia atrakcyjności dziedzictwa kulturowego

– restauracja i adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego

Poprawy zaangażowania społecznego i współpracy pomiędzy podmiotami publicznymi, prywatnymi, sektorem nauki i społeczeństwem obywatelskim poprzez skuteczne wykorzystanie różnych form partnerstwa i współpracy:

– wsparcie instytucjonalne Trzeciego Sektora
– zwiększenie współpracy instytucji publicznych z obywatelami i organizacjami pozarządowymi
– zmniejszenie rozwarstwienia sektora organizacji pozarządowych przez pomoc szkoleniową, informacyjną, konsultacyjną i doradczą

Działań zmierzających do zmniejszenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego

– zapobieganie demoralizacji dzieci i młodzieży poprzez realizację programów z zakresu m.in. profilaktyki uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy i agresji
– poprawa dostępu i zwiększenie efektywności usług społecznych m.in. opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, dla osób z niepełnosprawnościami, wykluczonych i starszych, usług opiekuńczych świadczonych nieinstytucjonalnie, nieinstytucjonalnych form pieczy zastępczej

Aktywizacji społecznej

– aktywizacja społeczna poprzez m.in. doradztwo, terapie, warsztaty, treningi nakierunkowane na rozwój osobisty i wzmocnienie postawy aktywnej
– kreowanie przedsięwzięć integrujących środowiska lokalne

Racjonalizacji przestrzeni wiejskiej

– budowa oraz modernizacja infrastruktury wspierającej rozwój funkcji kulturowo-społecznych na terenach wiejskich

Źródło: opracowanie własne

Tabela 19. Zgodność z lokalnymi dokumentami strategicznymi

Dokument strategiczny
Cel główny **– zgodność z obszarami LSR** **Cele szczegółowe**, którym realizacji sprzyjać mogą przedsięwzięcia zaplanowane w LSR
Strategia Rozwoju Miasta
Misja: „Dbałość o wieloaspektowy i zrównoważony rozwój Przeworska – jako miasta do życia, pracy i samorealizacji, prowadzenia biznesu oraz atrakcyjnego spędzania czasu wolnego” **Cel strategiczny 3**: Zapewnienie dostępności wysokiej jakości usług publicznych, gwarantujących komfort i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, wspierających rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, budujących markę Przeworska jako dobrego miejsca do życia. Cele operacyjne: – **3.1.** Wzmacnianie edukacji jako elementu przewagi konkurencyjnej miasta. – **3.2.** Rozwój oferty oraz wzrost aktywności i partycypacji mieszkańców w kulturze. – **3.3.** Rozwój oferty rekreacyjnej i sportowej oraz wzrost aktywności ruchowej mieszkańców. – **3.7.** Rozwój procesów współpracy oraz wzrost aktywności i partycypacji społecznej.

Strategia Rozwoju Gminy Przeworsk do 2030 roku
Misja „Gmina Przeworsk to przyjazne miejsce do życia i pracy na Pogórzu Rzeszowskim, zapewnia mieszkańcom bezpieczne warunki rozwoju, a czerpiąc z bogatych lokalnych tradycji kreuje unikalną ofertę gospodarczą bazującą na niekwestionowanych walorach środowiska naturalnego i produktach lokalnych". **Cel 1:** Podwyższenie poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców – 1.5. Rozszerzenie zakresu wsparcia opiekuńczego na terenie gminy – 1.6. Zwiększenie jakości i konkurencyjności usług edukacyjnych na terenie gminy – 1.7. Poprawa poziomu i wzrost aktywności fizycznej mieszkańców – 1.8. Poprawa jakości i różnorodności oferty kulturalnej – 1.9. Zwiększenie poziomu aktywności obywatelskiej i tożsamości z gminą **Cel 4:** Poprawa stanu zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego – 4.1. Poprawa stanu zachowania obiektów i terenów zabytkowych – 4.2. Zachowane i wyeksponowane niematerialne dziedzictwo kulturowe gminy
Strategia Rozwoju Gminy Zarzecze 2022-2030
Cel strategiczny nr 1. Gmina Zarzecze dobrym miejscem do zamieszkania. – Modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp) na obszarze gminy Zarzecze, – Utworzenie stacji ładowania samochodów, rowerów oraz hulajnóg elektrycznych na terenie Gminy Zarzecze – Wykorzystanie obszarów leśnych oraz ich najbliższego sąsiedztwa dla realizacji programów z zakresu rekreacji, wypoczynku, ochrony zdrowia i edukacji, – Wyznaczenie stref wejścia do lasu i tworzenie przy nich miejsc parkingowych, – Zwiększenie świadomości mieszkańców poprzez edukację ekologiczną wszystkich grup wiekowych, – Budowa nowych alejek w parkach, miejscach zalesionych, centrach miejscowości z obszaru gminy Zarzecze, – Remont i modernizacja zabytkowych budynków, parków, cmentarzy z obszaru gminy Zarzecze – Dbałość o miejsca kultu religijnego, miejsca o znaczącej wartości historycznej i kulturowej **Cel strategiczny nr 2.** Rozwój gospodarczy Gminy Zarzecze – Wsparcie rozwoju lokalnych producentów i produktów – Połączenie oferty turystyczno rekreacyjnej z edukacją ekologiczną (np. zagrody edukacyjne), – Modernizacja obiektów sportowo – rekreacyjnych na obszarze gminy Zarzecze, – Budowa zaplecza sportowo-rekreacyjnego na terenie gminy Zarzecze (m.in. place zabaw, siłownie napowietrzne, boiska wielofunkcyjne, ławki itp.), – Tworzenie miejsc wypoczynku i rekreacji dla rodzin z dziećmi – Rozwój systemu ścieżek i traktów rowerowych połączonych z miejscami odpoczynku, – Opracowanie oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi – potrzebami, – Podejmowanie inicjatyw i działań zmierzających do zachowania dziedzictwa historycznego, – Gminy, – Wyznaczenie stref turystycznych z preferencyjnymi warunkami funkcjonowania ze szczególnym uwzględnieniem oferty dla dzieci i młodzieży, – Modernizacja istniejących i stworzenie nowych miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach turystycznych i rekreacyjnych, – Opracowanie gminnego folderu turystycznego, – Sprzyjanie rozwojowi nowoczesnych technologii, w tym technologii komunikacyjnych. **Cel strategiczny nr 3**. Aktywne społeczeństwo obywatelskie motorem rozwoju Gminy Zarzecze – Wzbogacenie i modyfikacja oferty zajęć pozalekcyjnych, – Zapewnienie szerokiej oferty pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów, – Realizacja programów społecznych obejmujących możliwość zdobycia nowych uprawnień zawodowych i przekwalifikowania zawodowego, – Rozwój form opieki skierowanej do osób ze szczególnymi – potrzebami (seniorów, osób z niepełnosprawnościami, osób wykluczonych społecznie),

- Rozwój oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do osób ze szczególnymi potrzebami,
- Promocja działalności lokalnych stowarzyszeń, kół gospodyń wiejskich i zespołów artystycznych,
- Tworzenie i wspieranie inicjatyw na rzecz rozwoju zainteresowań mieszkańców,
- Zapewnienie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej dla osób ze szczególnymi potrzebami,
- Organizacja spektakli teatralnych i innych imprez kulturalnych na obszarze Gminy,
- Współpraca z instytucjami kultury i organizacjami pozarządowymi mająca na celu rozszerzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy,
- Rozwój oferty świetlic wiejskich

Strategia Rozwoju Gminy Gać na lata 2021- 2027

„Misją gminy Gać jest dążenie do podwyższenia poziomu życia mieszkańców, począwszy od zapewnienia niezbędnych potrzeb związanych z odpowiedniej jakości infrastrukturą i gospodarką z zachowaniem równowagi środowiskowej i ekonomicznej, możliwością rozwoju osobistego, a także gwarancją odpowiedniej opieki nad młodzieżą i seniorami."

Cel Strategiczny 1. Rozwój przestrzenny zwiększający dostępność z dbałością ochrony środowiska

Cel operacyjny **1.1**.Zwiększenie dostępności, bezpieczeństwa i funkcjonalności infrastruktury komunikacyjnej

Cel operacyjny **1.3**. Ochrona środowiska i wspieranie inicjatyw proekologicznych

- Kształtowanie świadomości i postaw proekologicznych wśród mieszkańców poprzez organizację wydarzeń i imprez proekologicznych oraz social media, prasę i inne dostępne środki przekazu
- Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne lub hybrydowe
- Realizacja przedsięwzięć obejmujących budowę punktów pozwalających na ładowanie samochodów elektrycznych
- Utworzenie systemu roweru gminnego jako element rozwoju ścieżek rowerowych

Cel operacyjny **1.4**.Podniesienie atrakcyjności turystycznej

- Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne naturalnych zbiorników wodnych
- Utworzenie i promocja pola namiotowego przy utworzonych obiektach turystyczno-rekreacyjnych
- rozwój ścieżek edukacyjno-przyrodniczych

Cel Strategiczny 2. Rozwój gospodarczy zwiększający konkurencyjność obszaru

Cel operacyjny **2.3**. Działania zmierzające do podniesienia jakości życia mieszkańców

- Wzrost poziomu dostępności do usług publicznych świadczonych zdalnie przy wykorzystaniu najnowszych technologii (tzw. e-administracji),
- cyfryzacja oferty instytucji gminnych, upowszechnianie korzystania przez mieszkańców z usług cyfrowych w administracji samorządowej.
- Zapewnienie dostępności (architektonicznej, cyfrowej, informacyjno-komunikacyjnej) w administracji lokalnej
- Rozbudowa i modernizacja obiektów kulturalnych dostosowanych do potrzeb różnych grup społecznych

Cel strategiczny 3. Rozwój społeczny wzmacniający aktywność mieszkańców

Cel operacyjny **3.1.** Zapewnienie systemu pomocy, wsparcia i aktywizacji wszystkich grup społecznych

- Organizacja warsztatów z zakresu doradztwa zawodowego oraz realizacja kursów dla osób bezrobotnych i wykluczonych społecznie
- Organizacja programów aktywizacji zawodowej i społecznej osób dotkniętych oraz zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym
- Poprawa dostępności do obiektów gminnym dla osób ze szczególnymi potrzebami m. in. poprzez zniesienie barier architektonicznych
- Wsparcie i realizacja zadań związanych z ochroną zdrowia –programy zdrowotne i profilaktyczne realizowane we współpracy i samodzielnie przez gminę
- Aktywna współpraca pomiędzy Gminą a organizacjami pozarządowymi
- Realizacja „Programu opieki wytchnieniowej" lub innych form wsparcia dla opiekunów osób niesamodzielnych

Cel operacyjny **3.2.**Tworzenie warunków do rozwoju polityki społecznej

– Wsparcie rodzin w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym rozwoju pracy socjalnej i asystentury rodzin oraz prowadzenie placówek wsparcia dziennego i zapewnienie w nich miejsc dla dzieci – Rozwój usług środowiskowych wspierających osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny – Tworzenie oferty i infrastruktury aktywnego spędzania czasu wolnego dla młodzieży, w tym w obszarze kultury, sportu i rekreacji Cel operacyjny **3.3**.Zapewnienie skutecznej i nowoczesnej edukacji – Rozwój zajęć pozalekcyjnych kształtujących postawy kreatywne i aktywne dzieci i młodzieży Cel operacyjny **3.4**. Rozwój oferty kulturalnej oraz aktywnego spędzania czasu wolnego – Dalsza przebudowa i rozbudowa świetlic wiejskich oraz wykorzystanie ich jako lokalnych centrów kultury i aktywności przy wsparciu animatorów – Rozwój oferty kulturalnej dla poszczególnych grup społecznych i wiekowych

Źródło: opracowanie własne

Cele LSR są spójne z celami Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej oraz celami programu Europejskie Fundusze dla Podkarpacia. Przedsięwzięcia przewidziane w LSR będą realizowane ze środków EFRROW oraz EFS+.

6.2 Komplementarność

Komplementarność przedsięwzięć w ramach LSR została zapewniona na siedmiu poziomach:

1. Zintegrowanie sektorów – Lokalna Strategia Rozwoju ma zintegrowany charakter i uwzględnia w swej realizacji udział przedstawicieli sektora publicznego, społecznego, gospodarczego oraz mieszkańców (w tym grupy znajdujące się w niekorzystnej sytuacji). Przewidziano przedsięwzięcia, które zakładają ścisłą współpracę np. przedstawicieli organizacji samorządowych, jednostek samorządu terytorialnego i mieszkańców. Wzajemna współpraca zwiększa szansę na wykreowanie liderów, podniesienie świadomości mieszkańców, ich aktywizację i integrację, nabycie nowych umiejętności oraz efektywność samego współdziałania.
2. Zintegrowanie w ramach celów – wszystkie przedsięwzięcia zapisane w LSR wiążą się ze sobą oraz spójnie wpływają na realizację celów. Dla przykładu można odnotować, iż w ramach celu 2 realizowane będą przedsięwzięcia, które są odpowiedzią na problemy związane ze słabą promocją obszaru, brakiem oznakowania atrakcji, niszczejącymi obiektami zabytkowymi. Realizacja przedsięwzięcia dotyczącego tworzenia i rozwoju sieciowych produktów turystycznych będzie stanowić podstawę do promocji obszaru, a sektor społeczny będzie miał możliwość korzystania z powstałej infrastruktury oraz uczestniczenia we wszelkich wydarzeniach i imprezach kulturalnych czy rekreacyjnych. Tym samym, oprócz rozwoju turystyki, można mówić między innymi o poprawie jakości życia mieszkańców czy promocji włączenia społecznego.
3. Zintegrowanie zasobów - wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju związane jest z wykorzystaniem zasobów kulturowych, historycznych, przyrodniczych i lokalnego dziedzictwa. Będzie miało to istotny wpływ na realizację celów szczegółowych i w rezultacie przyczyni się do zminimalizowania problemów obszaru objętego LSR. Wykorzystanie zasobów uwzględniono w zaplanowanych przedsięwzięciach, w tym dotyczących zachowania dziedzictwa lokalnego czy tworzenia i rozwoju produktów turystycznych.
4. Zintegrowanie finansowania strategii – Lokalna Strategia Rozwoju finansowana jest z EFFROW i EFS+. Fundusze są odpowiedzią na różne potrzeby w różnych obszarach, ale zaplanowane przedsięwzięcia połączono w ramach LSR. Buduje to efekt synergii i daje możliwość uzyskania lepszych efektów.
5. Zintegrowanie sposobów realizacji LSR – w ramach wdrażania Lokalnej Strategii zaplanowano konkursy, projekty grantowe i operacje własne. Tego rodzaju zróżnicowanie sposobów realizacji wpłynie pozytywnie na zaangażowanie zróżnicowanych lokalnych aktorów i na komplementarność LSR z innymi dokumentami strategicznymi. Dodatkowo zakres działań w ramach przedsięwzięć będzie lepiej dostosowany do potrzeb obszaru LGD.
6. Zintegrowanie różnych zakresów wsparcia – Lokalna Strategia Rozwoju stanowi odpowiedź na zróżnicowane i złożone potrzeby. W rezultacie nie jest możliwe ich zaspokojenie poprzez podejmowanie pojedynczych interwencji, ale konieczne jest odpowiednie ich zgrupowanie. Zwiększa to szanse skutecznej odpowiedzi na zjawiska znajdujące się u podstaw problemów obszaru.

7. Zintegrowanie zróżnicowanych aktorów - grupy docelowe zaplanowanych przedsięwzięć są bardzo zróżnicowane i wymienić tu można przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, jednostki samorządu terytorialnego, osoby z grup w niekorzystnej sytuacji i osoby fizyczne (mieszkańcy, turyści). Zróżnicowanie aktorów zaangażowanych we wdrażanie LSR znajduje przełożenie na szeroki zakres komplementarnych działań, które uzupełniają się i są jednocześnie spójne.

6.3 Wartość dodana podejścia LEADER

Realizacja zintegrowanych działań w ramach LEADER-a daje możliwość odniesienia istotnych korzyści w tym wykorzystania wspólnych zasobów partnerskich gmin, realizowania wspólnej wizji rozwoju obszaru, wspierania niewielkich lokalnych inicjatyw mających trudności z pozyskaniem środków z innych źródeł oraz aktywizowania lokalnej społeczności. Należy więc podkreślić, że działania stanowią inwestycję w kapitał społeczny mieszkańców obszaru LGD i wzmacniają rozwój lokalnej społeczności w dłuższej perspektywie czasowej. Generowanie kapitału społecznego ma związek z wykorzystaniem możliwości jakie oferuje podejście LEADER, w tym:

- adekwatnego doboru zakresu wsparcia,
- wyboru różnych źródeł finansowania działań,
- zastosowania przemyślanego sposobu wdrażania LSR,
- doboru metod wsparcia dostosowanych do oczekiwanych rezultatów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju,
- zastosowania rozwiązań wzmacniających planowane efekty realizacji LSR.

Przedsięwzięcia Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Dorzecze Mleczki" wpisują się w dużą część zakresów wsparcia, jakie zostały ustalone dla interwencji I.13.1. – LEADER/Rozwój Kierowany przez Społeczność (RLKS). Wynika to z diagnozy potrzeb obszaru, ale też z dążenia do wykorzystania możliwości jakie daje zastosowanie instrumentu LEADER. Należy zauważyć, że obszar LGD jest zagrożony efektami negatywnych zjawisk demograficznych, ale także słabością jest brak wsparcia dla młodych ludzi i seniorów czy innych osób w niekorzystnej sytuacji. Niezbędne jest więc promowanie włączenia społecznego, w tym poprawa dostępności infrastruktury publicznej, działania z zakresu aktywizacji i integracji mieszkańców, a także wsparcie społeczeństwa obywatelskiego. Należy też podkreślić, iż obszar wymaga wsparcia rozwoju usług związanych z czasem wolnym (dogodne położenie, czyste środowisko, liczne produkty lokalne, dziedzictwo kulturowe). Do uczestnictwa w realizacji zachęcani będą przedstawiciele sektora społecznego i publicznego. W konsekwencji można mówić o tym, że szeroki zakres wsparcia przewidzianego w LSR będzie miał przełożenie na angażowanie szerokiego zestawu aktorów. Wartością dodaną w tym przypadku będzie aktywizowanie lokalnej społeczności i współpraca na rzecz wspólnego rozwiązywania lokalnych problemów.

Działania w ramach LSR będą sfinansowane ze zróżnicowanych źródeł. W pierwszej części rozdziału wskazano, iż zdiagnozowane problemy wpisują się w zakres potrzeb, na które odpowiedzią jest interwencja LEADER w ramach PS WPR. Należy więc podkreślić, że realizowane przedsięwzięcia wpłyną zarówno na wykorzystywanie szans obszaru, ale też i cele szerokiej polityki rozwoju obszarów wiejskich w Polsce i Europie. Przybliżono wcześniej w rozdziale także spójność LSR z celami innymi niż EFFROW. Wybór FESW w tym aspekcie pozwoli na znacznie bardziej precyzyjne powiązanie interwencji z konkretnymi zdiagnozowanymi potrzebami lokalnymi. Wartością dodaną LEADER-a jest w tym przypadku zdolność do wykorzystywania różnych szans rozwojowych i pozyskiwania do tego celu wsparcia zewnętrznego z różnych źródeł.

Kolejną możliwością jaką oferuje LEADER, na którą warto zwrócić uwagę, jest przemyślany sposób wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. W tym aspekcie podkreślić trzeba przede wszystkim kolejność podejmowania działań. Podstawą było więc takie zaplanowanie operacji, aby jednym z ich pierwszych skutków było sieciowanie partnerów, co ma między innymi doprowadzić do wyznaczania standardów realizowania dalszych interwencji. W konsekwencji w pierwszej kolejności realizowane będą przedsięwzięcia dotyczące wsparcia NGO. W istotny sposób pozwoli to na realizowanie kolejnych działań związanych ze wzmocnieniem potencjału sektora społecznego. Równolegle będą realizowane projekty infrastrukturalne będące bazą do działań integrujących i poprawiających jakość życia mieszkańców.

Bardzo istotny jest też dobór metod wsparcia, który będzie dostosowany do oczekiwanych rezultatów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. W celu 2 zaplanowano operacje własną, a jednym z efektów jej realizacji ma być wzmocnienie pozycji LGD „Dorzecze Mleczki" jako aktora odpowiadającego za sieciowanie lokalnych partnerów i wzmocnienie potencjału społecznego. Zbudowany w ten sposób potencjał trzeciego sektora spowoduje

efekt synergii działań co da kolejną wartość dodaną LEADER-a. Operacja własna posłuży wzmocnieniu instytucjonalnemu organizacji ale też ukierunkuje beneficjentów na realizację działań partnerskich i w partnerstwie, które będą zgodne z potencjałem organizacji i obszaru LGD. Bardzo istotną rolę odgrywają projekty partnerskie i w przypadku Lokalnej Strategii Rozwoju tego rodzaju działanie będzie dotyczyć niemalże wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć. Niewątpliwie prócz realizacji istotnych działań i rozwiązywania lokalnych problemów, projekty partnerskie przyniosą wartość dodaną w postaci zwiększonej zdolności do współpracy podmiotów. W przypadku projektów grantowych należy natomiast podkreślić, iż będą one aktywizowały i wzmacniały potencjał organizacji pozarządowych, co stanowi jeden z istotniejszych efektów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju.

Podejście LEADER to także zarządzanie procesem wdrażania i zastosowanie rozwiązań wzmacniających planowane efekty realizacji LSR. Kluczową rolę odgrywać będzie w tym aspekcie plan komunikacji. Przewiduje on działania, które posłużą wzmacnianiu wewnętrznego partnerstwa. Zaplanowano więc działania informacyjne i aktywizujące kierowane do członków LGD „Dorzecze Mleczki" i mieszkańców obszaru. Działania pomogą w urzeczywistnianiu zasady inkluzywności, co polegać będzie na włączaniu członków społeczności w ocenę sposobu funkcjonowania LGD (np. w ramach warsztatów refleksyjnych), zachęcaniu do stawania się członkami LGD czy też stwarzania możliwości zgłaszania uwag i pomysłów. Zaplanowano zastosowanie zróżnicowanych kanałów komunikacji, które będą dostosowane do potrzeb przedstawicieli różnych grup, w tym osób w niekorzystnej sytuacji. Należy też podkreślić znaczenie analizowanej komplementarności przedsięwzięć. Zadbano o to, by operacje wzajemnie się uzupełniały i tworzyły logiczną całość. Zróżnicowanie partnerów, zakresów tematycznych, rożnych źródeł finansowania i sposobów realizacji operacji mają doprowadzić do wzmocnienia efektów zaplanowanych przedsięwzięć. Dodatkowo inwestycje w kompetencje mieszkańców, w organizacje pozarządowe, osoby w niekorzystnej sytuacji i budowanie zaufania lokalnych partnerów zwiększają szansę na rozwój społeczny w dłuższej perspektywie czasowej.

7. CELE I WSKAŹNIKI

Cele LSR zostały sformułowane w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą potrzeb i potencjałem obszaru w sposób zintegrowany. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy obszaru zdefiniowano dwa kluczowe cele Lokalnej Strategii Rozwoju, które są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i oczekiwania społeczne na jakie LGD ma realny wpływ. Realizacja celów a co za tym idzie przedsięwzięć powinna w pewnej mierze odwrócić niekorzystne tendencje i doprowadzić do poprawy stanu wykorzystując przy tym korzystne aspekty dotyczące obszaru LGD. Zaplanowane przedsięwzięcia pozostają w zgodności z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, zostały przygotowane z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyń poważnych szkód".

- **Cel.1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD** będzie realizowany poprzez wsparcie przedsięwzięć:
  - 1.1 Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej,
  - 1.2 Rozwój usług dla mieszkańców - rozwój przedsiębiorczości,
  - 1.3 Poprawa jakości usług społecznych,
  - 1.4 Aktywizacja i integracja seniorów, osób młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji,
  - 1.5 Realizacja operacji na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji,
  - 1.6 Rozwój infrastruktury służącej włączeniu społecznemu osób w niekorzystnej sytuacji,
  - 1.7 Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną,
  - 1.8 Wsparcie jakości edukacji,
  - 1.9 Wsparcie osób dorosłych w zdobywaniu podstawowych kompetencji,
  - 1.10 Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej,
  - 1.12 Integracja społeczna na obszarach wiejskich.

Tabela 20. Opis przedsięwzięć w realizowanych w ramach Celu 1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD

P.1.1 Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej						
Obszar objęty strategią jest zagrożony trwałą marginalizacją. Na tych obszarach konieczna jest interwencja przełamująca utrzymywanie się szeregu niekorzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych, w tym utrudnionego dostępu do małej infrastruktury publicznej i dostępu do usług dla lokalnych społeczności. Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowany problem.						
Źródło finansowania	**EFRROW**					
Zakres wsparcia	**PS WPR** I 13.1. - **LEADER**/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) **Zakres wsparcia: 6.**poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej					
Sposób realizacji	**Konkurs**					
Katalog wnioskodawców	**NGO /JSFP**					
Realizacja operacji w partnerstwie	**Przewidziana**					
Poziom intensywności wsparcia	NGO: **100%,** JSFP**: 75%**					
Maksymalna kwota pomocy	**do 150 000 zł.**					
Wskaźnik produktu	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury publicznej					
	Jednostka miary	sztuka	Wartość początkowa	0	Wartość docelowa	7
Przewidziany budżet przedsięwzięcia	**233 100 EURO + środki z P.1.3** [5]					

[5] *Projekt zmian Wytycznych szczegółowych przewiduje usunięcie zakresu dotyczącego poprawy dostępu do usług dla lokalnych społeczności z katalogu możliwych typów operacji. Środki przewidziane pierwotnie na realizację przedsięwzięcia związanego z poprawą dostępu do usług proponuje się przekierować do przedsięwzięcia z zakresu poprawy dostępności i jakości małej infrastruktury publicznej – identyczny wskaźnik rezultatu.*

P.1.2 Rozwój usług dla mieszkańców – rozwój przedsiębiorczości

~~Celem przedsięwzięcia jest pobudzenie lokalnej gospodarki oraz zwiększenie dostępności usług dla mieszkańców obszaru. Wsparcie będzie udzielane na rozwój istniejących podmiotów gospodarczych. Na etapie przygotowania LSR postanowiono ograniczyć się do branż, które spełniają jednocześnie 3 warunki:~~

~~1) Posiadają potencjał rozwojowy wyrażony zdolnością do tworzenia miejsc pracy,~~
~~2) Związane są ze świadczeniem usług, których dostępność ma wpływ na jakość życia mieszkańców obszaru LSR, jego atrakcyjność osiedleńczą oraz sytuację grup w niekorzystnej sytuacji,~~
~~3) Prowadzą działalność w branżach zgodnie z sekcjami PKD: Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H), Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N), Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q), Pozostała działalność usługowa (sekcja S), Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna wymagająca wiedzy specjalistycznej (sekcja M).~~

Celem przedsięwzięcia jest wsparcie lokalnych przedsiębiorców w tworzeniu i rozwijaniu usług, które odpowiadają na realne potrzeby mieszkańców obszaru LGD, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz młodzieży do 25 roku życia. Działania będą ukierunkowane na zmniejszenie dysproporcji w dostępie do usług względem większych aglomeracji, co wpłynie na realizację Celu.1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD.

Wsparcie będzie kierowane do mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, które planują rozwój działalności w obszarach takich jak: zdrowie i opieka w sektorze prywatnym, edukacja i kompetencje, rekreacja i kultura, usługi indywidualne [6]

- Obszar „**Zdrowie i opieka w sektorze prywatnym**" obejmuje działania wspierające dobrostan fizyczny, psychiczny i społeczny mieszkańców. Sektor prywatny odgrywa tu coraz większą rolę, oferując elastyczne formy wsparcia, szybszy dostęp do specjalistów, usługi dostosowane do indywidualnych potrzeb. Dzięki innowacyjnym rozwiązaniom i podejściu skoncentrowanemu na kliencie, prywatne podmioty mogą skutecznie uzupełniać ofertę publiczną, szczególnie na obszarach wiejskich i w mniejszych miastach.
- Obszar „**Edukacja i kompetencje**" obejmuje działania wspierające rozwój wiedzy, umiejętności i postaw niezbędnych do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. Sektor prywatny wnosi tu wartość dodaną poprzez elastyczność w formie i treści, szybkie reagowanie na zmieniające się potrzeby rynku usług, innowacyjne metody nauczania i indywidualne podejście. To przestrzeń, w której edukacja formalna spotyka się z nieformalną, a kompetencje miękkie są równie ważne jak techniczne.
- Obszar „**Rekreacja i kultura**" w sektorze prywatnym obejmuje szeroki wachlarz usług, które mają na celu wspieranie aktywnego stylu życia, rozwój osobisty i społeczny, integrację międzypokoleniową, dostęp do kultury w formie dostosowanej i angażującej. W przeciwieństwie do oferty publicznej, sektor prywatny może działać elastycznie, szybko reagując na lokalne potrzeby i preferencje klientów, oferując usługi bardziej spersonalizowane, nowoczesne i często bardziej dostępne.
- Obszar „**Usługi indywidualne**" obejmuje codzienne, praktyczne wsparcie mieszkańców w zakresie komfortu życia, opieki, mobilności i organizacji przestrzeni domowej. Sektor prywatny odgrywa tu kluczową rolę, oferując szybki dostęp do usług, elastyczność w zakresie godzin i lokalizacji, możliwość personalizacji i stałej współpracy. To obszar, który odpowiada na realne potrzeby osób starszych, samotnych, zapracowanych, a także rodzin z dziećmi i osób z niepełnosprawnościami.
  Zakres usług:
  usługi porządkowe
  - sprzątanie mieszkań, domów, obiektów użytkowych
  - pranie, prasowanie, mycie okien
  - pomoc w organizacji przestrzeni (np. przy przeprowadzkach)

  usługi transportowe - lokalna logistyka:
  - dowóz zakupów, leków, posiłków
  - przewóz osób z ograniczoną mobilnością

[6] *Zmiana opisu przedsięwzięcia 1.2 „Rozwój usług dla mieszkańców – rozwój przedsiębiorczości" w głównej mierze polega na rezygnacji z przypisania konkretnych kodów PKD do typów wspieranych działalności. Decyzja ta wynika z następujących przesłanek:*
- kody PKD nie odzwierciedlają w pełni złożoności i interdyscyplinarności nowoczesnych usług lokalnych. Przedsiębiorcy często łączą różne obszary działalności (np. edukację, rekreację i usługi społeczne), co utrudnia jednoznaczne przypisanie ich do jednego kodu PKD. Rezygnacja z kodów pozwala na wspieranie innowacyjnych i hybrydowych modeli biznesowych, które lepiej odpowiadają na potrzeby mieszkańców,
- wymóg posiadania konkretnego kodu PKD jako warunku kwalifikowalności może wykluczać przedsiębiorców, którzy faktycznie realizują cele LSR, ale nie mają odpowiedniego kodu wpisanego do CEIDG lub KRS. Taka sytuacja prowadzi do niepotrzebnych korekt formalnych i ogranicza dostępność wsparcia.
Celem LSR jest poprawa jakości życia mieszkańców, a nie wspieranie konkretnych branż według klasyfikacji PKD. Rezygnacja z kodów pozwala oceniać operacje na podstawie ich rzeczywistego wpływu społecznego, zgodności z celami LSR i potrzebami lokalnej społeczności, a nie formalnej klasyfikacji działalności.

usługi gastronomiczne
- catering domowy i okolicznościowy
- gotowanie na miejscu dla seniorów lub osób niesamodzielnych

usługi ogrodnicze i sezonowe:
- pielęgnacja ogrodów, trawników, rabat
- prace sezonowe: odśnieżanie, grabienie liści, przygotowanie ogródka do zimy
- pomoc przy drobnych pracach domowych i technicznych

usługi pogrzebowe:
- organizacja ceremonii
- pomoc formalna i psychologiczna dla rodzin
- opieka nad grobami

usługi dla zwierząt domowych:
- wizyty domowe weterynarza
- opieka nad zwierzętami podczas nieobecności właściciela
- usługi pielęgnacyjne.

Źródło finansowania	**EFRROW**					
Zakres wsparcia	**PS WPR** I 13.1. - **LEADER**/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) **Zakres wsparcia: 1**.rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez: ~~a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne~~, b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.					
Sposób realizacji	**Konkurs**					
Katalog wnioskodawców	**MŚP**					
Realizacja operacji w partnerstwie	**Przewidziana**					
Poziom intensywności wsparcia	**65%**					
Maksymalna kwota pomocy	**rozwijanie działalności gospodarczej do 300 000 zł.**					
Wskaźnik produktu	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa					
	Jednostka miary	sztuka	Wartość początkowa	0	Wartość docelowa	6
Przewidziany budżet przedsięwzięcia	**362 500 EURO**					

<table>
<tr><th colspan="7">P.1.3 Poprawa jakości usług społecznych [7]</th></tr>
<tr><td colspan="7">Usługi społeczne to wszelkie działania, czynności skierowane na człowieka, których celem jest kształtowanie i wzbogacanie jego zasobów fizycznych i intelektualnych.
Przykłady usług społecznych to między innymi:
– usługi zdrowotne i społeczne (opieka lekarska i pielęgniarska ,rehabilitacja, diagnostyka, leczenie szpitalne, opieka paliatywna),
– usługi administracyjne w zakresie edukacji, opieki zdrowotnej i kultury,
– świadczenia społeczne,
– inne usługi komunalne, socjalne i osobiste, w tym usługi świadczone przez organizacje polityczne, stowarzyszenia i inne organizacje członkowskie.
W związku ze specjalizacją LSR, w celu zapewnia najefektywniejszego wyboru operacji najlepiej pasujących do przedsięwzięcia, LGD ustanowi kryteria wyboru o charakterze dostępowym (zawężające możliwość uzyskania wsparcia) i dodatkowe warunki kwalifikowalności (np. realizacja operacji w partnerstwie), które pozwolą ukierunkować wsparcie na operacje najpełniej odpowiadające potrzebom obszaru LSR.</td></tr>
<tr><td>Źródło finansowania</td><td colspan="6">EFRROW</td></tr>
<tr><td>Zakres wsparcia</td><td colspan="6">PS WPR
I.13.1. - LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
Zakres wsparcia: 4.poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych […]</td></tr>
<tr><td>Sposób realizacji</td><td colspan="6">Konkurs</td></tr>
<tr><td>Katalog wnioskodawców</td><td colspan="6">NGO /JSFP</td></tr>
<tr><td>Realizacja operacji w partnerstwie</td><td colspan="6">Wymagana</td></tr>
<tr><td>Poziom intensywności wsparcia</td><td colspan="6">NGO: 100%, JSFP: 75%</td></tr>
<tr><td>Maksymalna kwota pomocy</td><td colspan="6">do 100 000 zł.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Wskaźnik produktu</td><td colspan="6">Liczba podmiotów świadczących usługi społeczne objętych wsparciem</td></tr>
<tr><td>Jednostka miary</td><td>sztuka</td><td>Wartość początkowa</td><td>0</td><td>Wartość docelowa</td><td>6</td></tr>
<tr><td>Przewidziany budżet przedsięwzięcia</td><td colspan="6">101 829 EURO</td></tr>
<tr><th colspan="7">P.1.4 Aktywizacja i integracja seniorów, osób młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji</th></tr>
<tr><td colspan="7">Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby seniorów, osób młodych oraz osób w niekorzystnej sytuacji (osoby z niepełnosprawnościami, osoby poszukujące zatrudnienia). Wsparcie będzie udzielone na operacje realizowane w formie: zajęć sportowych, warsztatów, wycieczek, spotkań integracyjnych.
LGD ustanowi kryteria wyboru premiujące operacje przyczyniające się do podniesienia kompetencji cyfrowych osób starszych, młodych i w niekorzystnej sytuacji (umiejętności związane z korzystaniem z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wśród tych umiejętności wyróżniamy między innymi: korzystanie z komputera, korzystanie z Internetu, tworzenie i edycja dokumentów, wyszukiwanie informacji w Internecie, korzystanie z poczty elektronicznej, korzystanie z rozwiązań cyfrowych np. w administracji).</td></tr>
<tr><td>Źródło finansowania</td><td colspan="6">EFRROW</td></tr>
</table>

[7] *Projekt zmian Wytycznych szczegółowych przewiduje usunięcie zakresu dotyczącego poprawy dostępu do usług dla lokalnych społeczności z katalogu możliwych typów operacji. Środki przewidziane pierwotnie na realizację przedsięwzięcia związanego z poprawą dostępu do usług proponuje się przekierować do przedsięwzięcia z zakresu poprawy dostępności i jakości małej infrastruktury publicznej – identyczny wskaźnik rezultatu.*

<table>
<tr><td>Zakres wsparcia</td><td colspan="6">PS WPR
I 13.1. - LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
Zakres wsparcia: 8.włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji</td></tr>
<tr><td>Sposób realizacji</td><td colspan="6">Grant</td></tr>
<tr><td>Katalog wnioskodawców</td><td colspan="6">NGO /JSFP</td></tr>
<tr><td>Realizacja operacji w partnerstwie</td><td colspan="6">Przewidziana</td></tr>
<tr><td>Poziom intensywności wsparcia</td><td colspan="6">NGO: 100%, JSFP:75%</td></tr>
<tr><td>Maksymalna kwota pomocy</td><td colspan="6">do 70 000 zł.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Wskaźnik produktu</td><td colspan="6">Liczba wspartych inicjatyw</td></tr>
<tr><td>Jednostka miary</td><td>sztuka</td><td>Wartość początkowa</td><td>0</td><td>Wartość docelowa</td><td>6</td></tr>
<tr><td>Przewidziany budżet przedsięwzięcia</td><td colspan="6">89 970 EURO</td></tr>
<tr><td colspan="7">P.1.5 Realizacja operacji na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji</td></tr>
<tr><td colspan="7">Przedsięwzięcie zakłada poprawę atrakcyjności placówek opiekuńczo-wychowawczych i miejsc spotkań seniorów, dzieci i młodzieży oraz osób z niepełnosprawnościami. Realizacja operacji będzie polegać na doposażeniu tych obiektów i/lub poszerzeniu oferty animacyjnej.</td></tr>
<tr><td>Źródło finansowania</td><td colspan="6">EFRROW</td></tr>
<tr><td>Zakres wsparcia</td><td colspan="6">PS WPR
I 13.1. - LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
Zakres wsparcia: 8.włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji.</td></tr>
<tr><td>Sposób realizacji</td><td colspan="6">Konkurs</td></tr>
<tr><td>Katalog wnioskodawców</td><td colspan="6">NGO /JSFP</td></tr>
<tr><td>Realizacja operacji w partnerstwie</td><td colspan="6"><s>Wymagana</s> Przewidziana [8]</td></tr>
<tr><td>Poziom intensywności wsparcia</td><td colspan="6">NGO: 100%, JSFP:75%</td></tr>
<tr><td>Maksymalna kwota pomocy</td><td colspan="6">do 100 000 zł.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Wskaźnik produktu</td><td colspan="6">Liczba wspartych placówek</td></tr>
<tr><td>Jednostka miary</td><td>sztuka</td><td>Wartość początkowa</td><td>0</td><td>Wartość docelowa</td><td>7</td></tr>
<tr><td>Przewidziany budżet przedsięwzięcia</td><td colspan="6">112 950 EURO</td></tr>
</table>

[8] *Projekt zmian w wytycznych zawiera nowy zapis:*

> 3. Pomoc na operację realizowaną w partnerstwie przyznaje się, jeżeli operacja jest realizowana wyłącznie przez podmioty, którym przysługuje ten sam poziom dofinansowania, określony w rozdziale IV.1 ust. 6.

Jest to warunek trudny do spełnienia przez podmioty z obszaru.

P.1.6 Rozwój infrastruktury służącej włączeniu społecznemu osób w niekorzystnej sytuacji						
Celem przedsięwzięcia jest zaspokojenie potrzeb seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji poprzez realizację operacji infrastrukturalnych polegających na budowie/modernizacji obiektów dla seniorów (domy pomocy społecznej, ośrodki opiekuńcze, kluby seniora, centra aktywności), młodzieży (sale gimnastyczne, boiska sportowe, place zabaw, kluby młodzieżowe) oraz osób z niepełnosprawnościami (windy, podjazdy, specjalne miejsca parkingowe, udogodnienia w budynkach publicznych)						
Źródło finansowania	**EFRROW**					
Zakres wsparcia	**PS WPR** I 13.1. - **LEADER**/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) **Zakres wsparcia: 8**.włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji					
Sposób realizacji	**Konkurs**					
Katalog wnioskodawców	**NGO /JSFP**					
Realizacja operacji w partnerstwie	**Przewidziana**					
Poziom intensywności wsparcia	**NGO: 100%, JSFP: 75%**					
Maksymalna kwota pomocy	do 500 000 zł.					
Wskaźnik produktu	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów					
	Jednostka miary	sztuka	Wartość początkowa	0	Wartość docelowa	6
Przewidziany budżet przedsięwzięcia	**248 460 EURO**					

P.1.7 Rozwój zdolności uczniów	
- rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną - wsparcie różnych form rozwijających kompetencje, uzdolnienia, umiejętności, wiedzę oraz zainteresowania uczniów (np. poprzez zajęcia realizowane w obszarze bezpośrednio związanym z tematem rozwijanych kompetencji umiejętności, uzdolnień i wiedzy; korepetycje, szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne i szkoleniowe, półkolonie tematyczne) - wsparcie działań służących pomocy uczniom w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach, rozwiązywaniu problemów (np. związanych z pandemią COVID-19; stresem, wymaganiami i obowiązkami, presją społeczną i medialną) - zajęcia dydaktyczno-wychowawcze skierowane do uczniów z trudnościami edukacyjnymi - zajęcia zwiększające wiedzę uczniów na temat zmian klimatycznych oraz zielonych umiejętności i kompetencji	
Źródło finansowania	**FEP 2021-2027 (EFS+)** **Priorytet 8**. **ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ** **Cel szczegółowy 4(f)** wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (EFS+)
Katalog wnioskodawców	szkoły publiczne/szkoły niepubliczne/placówki edukacyjne
Sposób realizacji	**Grant**
Poziom intensywności wsparcia	**95%**

Wskaźnik produktu ** ostateczny dobór wskaźników odbędzie się przed ogłaszaniem naborów w ramach poszczególnych działań na podstawie SZOP*	• Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem					
	Jednostka miary	osoba	Wartość początkowa	0	Wartość docelowa	116

Produkt	**PL0CO04** – Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność **PL0CO03** – Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]
Rezultat	**PLFCR01** Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu [osoby] Definicja *Wskaźnik mierzy liczbę uczniów, którzy dzięki wsparciu z EFS+ nabyli kwalifikacje, **kompetencje kluczowe, społeczne lub społeczno-emocjonalne lub umiejętności/kompetencje podstawowe, przekrojowe lub zawodowe**. Wskaźnik ma zastosowanie do uczniów i słuchaczy szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne oraz szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, w tym kursy/szkolenia (pozaszkolne formy kształcenia ustawicznego). Wskaźnik odnosi się do szkół i placówek publicznych i niepublicznych. Wskaźnik nie obejmuje dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Definicja kompetencji kluczowych, społecznych i społeczno-emocjonalnych oraz umiejętności/kompetencji podstawowych, przekrojowych i zawodowych jak w Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna i szczegółowa). Definicja kwalifikacji/kompetencji i sposób pomiaru jak we wskaźniku wspólnym liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu program(osoby), przy czym walidacja może być przeprowadzona przez nauczyciela/osobę prowadzącą zajęcia. Sposób pomiaru: wskaźnik liczony na poziomie projektu, na podstawie danych z CST2021. Czas pomiaru: do 4 tygodni od zakończenia przez uczestnika udziału w projekcie. Jeżeli okres oczekiwania na wyniki walidacji/certyfikacji jest dłuższy niż cztery tygodnie od zakończenia udziału w projekcie, ale egzamin odbył się w trakcie tych czterech tygodni, wówczas można uwzględnić osoby we wskaźniku (po otrzymaniu wyników). We wskaźniku należy uwzględnić jednak tylko te osoby, które otrzymały wyniki do czasu ostatecznego rozliczenia projektu.* **Metoda szacowania** wartości pośredniej/ docelowej: Koszt jednostkowy - **2 766,95 PLN/os.** Parametr – 80% (odsetek uczniów, którzy nabyli kwalifikacje lub umiejętności po opuszczeniu programu)
Budżet	**82 320 EURO**

P.1.8 Wsparcie jakości edukacji	
- przygotowanie założeń systemu nauczania i programów nauczania w zakresie dostosowania ich do wymagań rynku pracy poprzez m.in.: współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym szkoły i szkolenia i kursy dla uczniów prowadzące m.in. do nabywania, potwierdzania kompetencji i kwalifikacji - wsparcie uczniów w nabywaniu i rozwijaniu kompetencji kluczowych - wsparcie szkoły w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej - podnoszenie kwalifikacji/kompetencji zawodowych nauczycieli, pracowników dydaktycznych i kadry zarządzającej szkół - wsparcie psychologiczno-pedagogiczne uczniów i nauczycieli - włączenie rodziców w działalność szkoły - wdrażanie programów dotyczących przeciwdziałania zjawiskom patologicznym w szkole, w tym wszelkiego rodzaju dyskryminacji uczniów	
Źródło finansowania	**FEP 2021-2027 (EFS+)** **Priorytet 8**. **ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ** **Cel szczegółowy 4(f)** wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (EFS+)
Katalog wnioskodawców	**NGO /JSFP**
Sposób realizacji	**Grant**

<table>
<tr><td>Poziom intensywności wsparcia</td><td colspan="6">95%</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Wskaźnik produktu

* ostateczny dobór wskaźników odbędzie się przed ogłaszaniem naborów w ramach poszczególnych działań na podstawie SZOP</td><td colspan="6">• Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem</td></tr>
<tr><td>Jednostka miary</td><td>osoba</td><td>Wartość początkowa</td><td>0</td><td>Wartość docelowa</td><td>119</td></tr>
<tr><td>Produkt</td><td colspan="6">PL0CO04 – Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
PL0CO03 – Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]</td></tr>
<tr><td>Rezultat</td><td colspan="6">PLFCR01 Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu [osoby]
<u>Definicja</u>
Wskaźnik mierzy liczbę uczniów, którzy dzięki wsparciu z EFS+ nabyli kwalifikacje, kompetencje kluczowe, społeczne lub społeczno-emocjonalne lub umiejętności/kompetencje podstawowe, przekrojowe lub zawodowe. Wskaźnik ma zastosowanie do uczniów i słuchaczy szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne oraz szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, w tym kursy/szkolenia (pozaszkolne formy kształcenia ustawicznego). Wskaźnik odnosi się do szkół i placówek publicznych i niepublicznych. Wskaźnik nie obejmuje dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Definicja kompetencji kluczowych, społecznych i społeczno-emocjonalnych oraz umiejętności/kompetencji podstawowych, przekrojowych i zawodowych jak w Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna i szczegółowa). Definicja kwalifikacji/kompetencji i sposób pomiaru jak we wskaźniku wspólnym liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu program(osoby), przy czym walidacja może być przeprowadzona przez nauczyciela/osobę prowadzącą zajęcia. Sposób pomiaru: wskaźnik liczony na poziomie projektu, na podstawie danych z CST2021. Czas pomiaru: do 4 tygodni od zakończenia przez uczestnika udziału w projekcie. Jeżeli okres oczekiwania na wyniki walidacji/certyfikacji jest dłuższy niż cztery tygodnie od zakończenia udziału w projekcie, ale egzamin odbył się w trakcie tych czterech tygodni, wówczas można uwzględnić osoby we wskaźniku (po otrzymaniu wyników). We wskaźniku należy uwzględnić jednak tylko te osoby, które otrzymały wyniki do czasu ostatecznego rozliczenia projektu.
<u>Metoda szacowania wartości</u> pośredniej/ docelowej:
Koszt jednostkowy - 2 766,95 PLN/os.
Parametr – 80% (odsetek uczniów, którzy nabyli kwalifikacje lub umiejętności po opuszczeniu programu)</td></tr>
<tr><td>Budżet</td><td colspan="6">68 700 EURO</td></tr>
</table>

P.1.9 Wsparcie osób dorosłych w zdobywaniu kompetencji

Realizacja zadań mających na celu wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej, poprzez:

- wsparcie dla osób dorosłych o niskich umiejętnościach lub kompetencjach podstawowych (w tym cyfrowych) realizowane poza systemem BUR i PSF umożliwiające wdrażanie Upskilling pathways - ścieżki poprawy umiejętności, w tym poprzez docieranie do grup docelowych - należy pamiętać, że niski poziom umiejętności podstawowych nie zależy od wykształcenia, Umiejętności podstawowe należy rozumieć szerzej niż klasyczne basic skills czyli: rozumienie i tworzenie informacji, liczenie i rozumowanie matematyczne, umiejętność korzystania z ICT, inne niezbędne umiejętności to np. komunikacja interpersonalna, dostosowanie do zmian, praca w zespole, wyznaczanie realistycznych celów życiowych, radzenie sobie w sytuacji konfliktu i rozwiązywanie konfliktów, podejmowanie decyzji oraz wykazywanie się inicjatywą ;
- działania podejmowane przez LOWE zostaną poprzedzone kompleksową oceną potrzeb osób dorosłych w zakresie umiejętności na danym obszarze, jako podstawą dla opracowywania treści ofert edukacyjnych.

Każda inicjatywa będzie wspierana przez animatora, zgodnie z opracowanym modelem.

Źródło finansowania	**FEP 2021-2027 (EFS+)** **Priorytet 8**. **ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ** wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej (EFS+)

<table>
<tr><td>Katalog wnioskodawców</td><td colspan="6">NGO /JSFP</td></tr>
<tr><td>Sposób realizacji</td><td colspan="6">Grant</td></tr>
<tr><td>Poziom intensywności wsparcia</td><td colspan="6">95%</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Wskaźnik produktu
*ostateczny dobór wskaźników odbędzie się przed ogłaszaniem naborów w ramach poszczególnych działań na podstawie SZOP</td><td colspan="6">• Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie umiejętności lub kompetencji podstawowych, realizowanych poza Bazą Usług Rozwojowych.</td></tr>
<tr><td>Jednostka miary</td><td>osoba</td><td>Wartość początkowa</td><td>0</td><td>Wartość docelowa</td><td>28</td></tr>
<tr><td>Produkt</td><td colspan="6">PL0CO04 – Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
PL0CO03 – Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]</td></tr>
<tr><td>Rezultat</td><td colspan="6">EECR03 – Liczba osób które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu
<u>Definicja</u>
Do wskaźnika wlicza się osoby, które otrzymały wsparcie EFS+ i uzyskały kwalifikacje lub kompetencje po opuszczeniu projektu.
Kwalifikacje to określony zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych nabytych w drodze edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez instytucję uprawnioną do certyfikowania
Kwalifikacje mogą być nadawane przez:
− podmioty uprawnione do realizacji procesów walidacji i certyfikowania zgodnie z ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji,
− podmioty uprawnione do realizacji procesów walidacji i certyfikowania na mocy innych przepisów prawa,
− podmioty uprawnione do wydawania dokumentów potwierdzających uzyskanie kwalifikacji, w tym w zawodzie,
− organy władz publicznych lub samorządów zawodowych, uprawnione do wydawania dokumentów potwierdzających kwalifikację na podstawie ustawy lub rozporządzenia
<u>Metoda szacowania wartości</u> pośredniej/ docelowej:
Koszt jednostkowy - 3 898,38 PLN
Parametr – 75% (odsetek uczestników, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu)</td></tr>
<tr><td>Budżet</td><td colspan="6">22 280 EURO</td></tr>
<tr><td colspan="7">P.1.10 Usługi społeczne</td></tr>
<tr><td colspan="7">Realizacja zadań związanych ze zwiększaniem równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej, poprzez:
- wsparcie skierowane do osób potrzebujących pomocy w codziennym funkcjonowaniu oraz osób z niepełnosprawnościami,
- zwiększenie dostępu do usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej, w tym w szczególności rozwój usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych, asystenckich, wsparcie, w tym wytchnieniowe, opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w zakresie niezbędnym do opieki nad w/w osobą itp.,
- tworzenie i funkcjonowanie mieszkań o charakterze chronionym i wspomaganym lub rozwój mieszkalnictwa adoptowalnego, działania w zakresie poprawy warunków mieszkaniowych oraz inne rozwiązania łączące wsparcie społeczne i mieszkaniowe,
- skierowanie wsparcia do osób starszych poprzez działania na rzecz zwiększenia ich zaangażowania w życie społeczności lokalnych, w tym w szczególności działania na rzecz samopomocy, tworzenie lub wsparcie już istniejących placówek wsparcia seniorów
- tworzenie wypożyczalni sprzętu wspomagającego, pielęgnacyjnego i rehabilitacyjnego wraz z doradztwem i treningami w zakresie obsługi w warunkach domowych</td></tr>
</table>

Źródło finansowania	**FEP 2021-2027 (EFS+)** **Priorytet 8**. **ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ** **Cel szczegółowy 4(k)** zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej (EFS+)
Katalog wnioskodawców	NGO /JSFP
Sposób realizacji	Projekt grantowy
Poziom intensywności wsparcia	**95%**

Wskaźnik produktu	• Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie					
	Jednostka miary	osoba	Wartość początkowa	0	Wartość docelowa	29

Produkt	**PL0CO04** – Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność **PL0CO03** – Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]
Rezultat	**PLKLCR02** – Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej [sztuki] *Definicja* *Wskaźnik obejmuje nowo utworzone dzięki wsparciu EFS+ miejsca stacjonarnego świadczenia usług społecznych lub zdrowotnych w społeczności lokalnej.* *Liczbę miejsc należy monitorować jako potencjał danej placówki/ośrodka/mieszkania itp. do świadczenia usług, tj. liczbę osób, które mogą w tym samym momencie jednocześnie skorzystać z oferowanych usług (a nie miejsce jako obiekt, w którym dana usługa jest świadczona).* *Przykład: w przypadku utworzonego w projekcie mieszkania wspomaganego, mogącego jednocześnie przyjąć 5 osób, należy wykazać 5 utworzonych miejsc świadczenia usług.* *W przypadku wsparcia istniejących wcześniej placówek świadczenia usług do wskaźnika zliczane są wyłącznie nowe miejsca utworzone dzięki wsparciu EFS+.* *Wskaźnik mierzony w ciągu 4 tygodni od zakończenia projektu. Obowiązek weryfikacji wartości wskaźnika należy do instytucji podpisującej umowę z beneficjentem* Metoda szacowania wartości pośredniej/ docelowej: Koszt jednostkowy - **152 624,15 PLN/miejsce**
Budżet	**44 8526 EURO**

P. 1.11 Integracja społeczna

Realizacja zadań związanych ze wspieraniem integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci, poprzez:

- działania skierowane do dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym wymagających wsparcia, przebywających w rodzinach oraz różnego rodzaju placówkach całodobowych itp.
- działania skierowane do rodzin wychowujących dzieci, w tym rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze lub doświadczających kryzysu oraz otoczenia ww. osób / rodzin (w zakresie jaki jest niezbędny dla udzielanego wsparcia)
- podnoszenie kompetencji i kwalifikacji kadry niezbędnej do realizacji projektu w zakresie świadczenia wysokiej jakości usług społecznych na poziomie lokalnym, w tym szkolenia kadry na rzecz dzieci, młodzieży i rodziny.

Źródło finansowania	**FEP 2021-2027 (EFS+)** **Priorytet 8**. **ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ** **Cel szczegółowy 4(l)** wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci (EFS+)
Katalog wnioskodawców	NGO /JSFP

Sposób realizacji	Projekt grantowy					
Poziom intensywności wsparcia	**95%**					
Wskaźnik produktu	• Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej.					
	Jednostka miary	osoba	Wartość początkowa	0	Wartość docelowa	14
Produkt	**PL0CO04** – Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność **PL0CO03** – Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]					
Rezultat	**PLKLCR06** - Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu *Definicja* *Wskaźnik mierzy liczbę nowoutworzonych miejsc świadczenia usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej:* *− liczbę asystentów rodziny,* *− odnośnie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej, terapii i mediacji, usług dla rodzin z dziećmi, pomocy prawnej* *– liczbę specjalistów np. pedagogów, psychologów,* *− liczbę grup samopomocowych i grup wsparcia,* *− liczbę miejsc w placówkach wsparcia dziennego (w przypadku pracy podwórkowej – liczbę wychowawców),* *− liczbę rodzin wspierających,* *− liczbę rodzin zastępczych (spokrewnionych, niezawodowych),* *− liczbę rodzin-kandydatów na rodziny zastępcze (spokrewnione, niezawodowe),* *− liczbę miejsc w rodzinach zastępczych zawodowych,* *− maksymalną liczbę miejsc możliwych do utworzenia w rodzinie-kandydacie na rodzinę zastępczą zawodową,* *− liczbę koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej,* *− liczbę miejsc w rodzinnych domach dziecka i placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.* *Wskaźnik mierzony w ciągu 4 tygodni od zakończenia projektu.* Metoda szacowania wartości pośredniej/ docelowej: Koszt jednostkowy - 56 235,49 PLN/szt.					
Budżet	**173 310 EURO**					

Źródło: opracowanie własne.

- **Cel 2 Wykorzystanie zasobów lokalnych i wsparcie kapitału ludzkiego** będzie realizowany poprzez przedsięwzięcia:
  - 2.1 Wsparcie ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego,
  - 2.2 Zachowanie dziedzictwa lokalnego,
  - 2.3 Wsparcie lokalnych liderów,
  - 2.4 Wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego i instytucjonalnego NGO.

Tabela 21. Opis przedsięwzięć w realizowanych w ramach Celu 2 „Wykorzystanie zasobów lokalnych i wsparcie kapitału ludzkiego"

2.1 Wsparcie ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego	
Operacja zakłada wsparcie operacji mających na celu zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych.	
Źródło finansowania	**EFRROW**

<table>
<tr><td>Zakres wsparcia</td><td colspan="6">PS WPR
I 13.1. - LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
Zakres wsparcia: 9. ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi</td></tr>
<tr><td>Sposób realizacji</td><td colspan="6">Konkurs</td></tr>
<tr><td>Katalog wnioskodawców</td><td colspan="6">NGO /JSFP</td></tr>
<tr><td>Realizacja operacji w partnerstwie</td><td colspan="6">Przewidziana</td></tr>
<tr><td>Poziom intensywności wsparcia</td><td colspan="6">NGO: 100%, JSFP: 75%</td></tr>
<tr><td>Maksymalna kwota pomocy</td><td colspan="6">do 200 000 zł.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Wskaźnik produktu</td><td colspan="6">Liczba obiektów objętych wsparciem</td></tr>
<tr><td>Jednostka miary</td><td>sztuka</td><td>Wartość początkowa</td><td>0</td><td>Wartość docelowa</td><td>4</td></tr>
<tr><td>Przewidziany budżet przedsięwzięcia</td><td colspan="6">137 600 EURO</td></tr>
<tr><td colspan="7">2. 2 Zachowanie dziedzictwa lokalnego</td></tr>
<tr><td colspan="7">Przedsięwzięcie ma na celu wsparcie operacji realizowanych na rzecz kultury i podtrzymania tradycji poprzez udokumentowanie niematerialnych elementów kultury wiejskiej, które przetrwały w miejscowej tradycji, bądź zachowały się tylko w źródłach archiwalnych, pielęgnowanie tradycji patriotycznych, niepodległościowych, obyczajów czy świąt ludowych stanowiących będących dziedzictwem lokalnym. Organizacja wydarzeń warsztatowych skierowanych do młodych pozwoli zbudować poczucie przynależności i identyfikacji z regionem. Osobom starszym pozwoli na przekazanie wartości i wiedzy. Działania będą realizowane poprzez organizację/wsparcie wydarzeń warsztatowych, inicjatyw w formie warsztatów związanych z dziedzictwem kulturowym, ochroną przyrodniczą polskiej wsi, wiejskiego krajobrazu poprzez przekazy tradycji, ustnie, ceremoniały i wierzenia, wystawy, targi promujące dziedzictwo kulturowe regionu w tym charakterystycznego dla niego języka, zwyczajów, strojów, tradycji, czy też budownictwa również promujące ochronę krajobrazu wiejskiego.</td></tr>
<tr><td>Źródło finansowania</td><td colspan="6">EFRROW</td></tr>
<tr><td>Zakres wsparcia</td><td colspan="6">PS WPR
I 13.1. - LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
Zakres wsparcia: ~~7.~~ ~~kształtowanie świadomości obywatelskiej […] z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych~~ 9. ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi</td></tr>
<tr><td>Sposób realizacji</td><td colspan="6">Konkurs</td></tr>
<tr><td>Katalog wnioskodawców</td><td colspan="6">NGO</td></tr>
<tr><td>Realizacja operacji w partnerstwie</td><td colspan="6">Przewidziana</td></tr>
<tr><td>Poziom intensywności wsparcia</td><td colspan="6">NGO: 100%</td></tr>
<tr><td>Maksymalna kwota pomocy</td><td colspan="6">do 60 000 zł.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Wskaźnik produktu</td><td colspan="6">Liczba wspartych inicjatyw</td></tr>
<tr><td>Jednostka miary</td><td>sztuka</td><td>Wartość początkowa</td><td>0</td><td>Wartość docelowa</td><td>7</td></tr>
<tr><td>Przewidziany budżet przedsięwzięcia</td><td colspan="6">74 327 EURO</td></tr>
</table>

2.3 Wsparcie lokalnych liderów[9]						
LGD „Dorzecze Mleczki" zrealizuje operację własną, której celem będzie aktywizowanie społeczności lokalnej do zakładania nowych podmiotów społecznych oraz profesjonalizacja działań istniejących organizacji poprzez udzielenie wsparcia szkoleniowego i mentorskiego społecznym liderom. Uwzględnienie tej operacji własnej w LSR wynika wprost z postulatów zgłaszanych przez mieszkańców obszaru w czasie konsultacji społecznej. Członkowie społeczności zwracali uwagę, że potrzebne jest przeprowadzenie operacji, która udzieli kompleksowego wsparcia doradczego i szkoleniowego organizacjom pozarządowym. Wieloletnia i kompleksowa znajomość obszaru a także organizacji pozarządowych na nim działających, ich bolączki, potrzeby i ograniczenia, daje LGD niezbędny mandat do skutecznej realizacji tego typu operacji. Dodatkowym elementem operacji będzie stworzenie możliwości z korzystania NGO z usług księgowych oraz poradnictwa prawnego.						
Źródło finansowania	**EFRROW**					
Zakres wsparcia	**PS WPR** I 13.1. - **LEADER**/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) **Zakres wsparcia: 7**. kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolnospożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego.					
Sposób realizacji	**Operacja własna**					
Katalog wnioskodawców	**LGD**					
Realizacja operacji w partnerstwie	**Przewidziana**					
Poziom intensywności wsparcia	**100%**					
Maksymalna kwota pomocy	do 330 000 zł.					
Wskaźnik produktu	Liczba podmiotów objętych wsparciem					
	Jednostka miary	*sztuka*	Wartość początkowa	0	Wartość docelowa	1
Przewidziany budżet przedsięwzięcia	**72 500 EURO**					

[9] *Uwzględnienie tej operacji w LSR wynikało bezpośrednio z postulatów zgłaszanych przez mieszkańców obszaru LGD podczas konsultacji społecznych. LGD, jako podmiot posiadający wieloletnią znajomość lokalnych realiów, miała pełne kompetencje do realizacji tego typu działań. Jednak zgodnie z interpretacją Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, działania o charakterze animacyjnym, edukacyjnym, doradczym i wspierającym rozwój lokalnych liderów — w tym szkolenia, mentoring, wsparcie organizacyjne dla NGO — nie mogą być realizowane jako operacje własne LGD w ramach interwencji I.13.1 LEADER/RLKS. Zgodnie z obowiązującymi wytycznymi, działania te są kwalifikowalne wyłącznie w ramach komponentu Zarządzanie LSR, który obejmuje m.in.. animację lokalną, budowanie potencjału społecznego, wspieranie liderów, organizację spotkań, szkoleń i doradztwa.*
W związku z powyższym, operacja „Wsparcie lokalnych liderów" nie może zostać zrealizowana jako odrębna operacja własna LGD w ramach wdrażania LSR, lecz może być uwzględniona jako element działań animacyjnych finansowanych z budżetu zarządzania LSR.

2.4 Wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego i instytucjonalnego NGO [10]						
Operacje będą polegać na zakupie niezbędnego wyposażenia oraz utworzeniu miejsc pracy do realizacji celów statutowych						
Źródło finansowania	**EFRROW**					
Zakres wsparcia	**PS WPR** I.13.1. **LEADER**/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) **Zakres wsparcia: 8.** włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji.					
Sposób realizacji	**Konkurs**					
Katalog wnioskodawców	**NGO**					
Realizacja operacji w partnerstwie	**Przewidziana**					
Poziom intensywności wsparcia	**NGO: 100%**					
Maksymalna kwota pomocy	do 250 000 zł.					
Wskaźnik produktu	Liczba organizacji objętych wsparciem					
	Jednostka miary	sztuka	Wartość początkowa	0	Wartość docelowa	2
Przewidziany budżet przedsięwzięcia	**66 764 EURO**					

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowy harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników przedstawiony został w Rozdziale 8 „Plan działania". Zgodnie z zawartym w nim założeniami należy stwierdzić, że pomiar docelowych wartości wskaźników rezultatu powinien zostać dokonany na zakończenie okresu realizacji LSR. Wynika to z faktu, że zaplanowane w ramach poszczególnych celów przedsięwzięcia są komplementarne. Oznacza to, że dopiero realizacja wszystkich z nich pozwoli na pełne osiągnięcie rezultatów przypisanych do celów.

[10] *Przedsięwzięcie 2.4 w obecnym brzmieniu narusza projektowane wytyczne, ponieważ zakłada utworzenie miejsc pracy, co wiąże się z kosztami zatrudnienia — a te, zgodnie z projektem zmian, zostaną wykluczone z kosztów kwalifikowalnych w ramach interwencji I.13.1 LEADER/RLKS.*
Biorąc pod uwagę wskaźnik rezultatu proponuje się przenieść środki na przedsięwzięcie 1.2 rozwój usług – rozwój przedsiębiorczości

8. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

8.1 Charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD

Organizacja pracy LGD „Dorzecze Mleczki" oparta jest o wewnętrzne regulacje takie jak: Statut LGD, Regulamin Walnego Zgromadzenia Członków, Regulamin Rady, Regulamin Zarządu, Regulamin Komisji Rewizyjnej i Regulamin Biura, które są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa krajowego. **Proces wdrażania** LSR działa w oparciu o zapisy ustawy RLKS na podstawie przygotowanych dokumentów wewnętrznych LGD: „Procedury wyboru i oceny operacji w ramach LSR" i „Kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów" oraz Regulaminu Rady. Przystępując do konkursu na wybór LGD do realizacji LSR w okresie programowym 2023-2029, LGD dokona stosownych zmian i aktualizacji zgodnie ze zmieniającymi się przepisami prawa, wytycznymi, wymogami określonymi w regulaminie naboru[11] [12] oraz prowadzonymi konsultacjami społecznymi dotyczącymi nowej lokalnej strategii rozwoju.

Zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji określają Procedury, uchwalone przez Zarząd LGD oraz Regulamin Rady uchwalony przez Walne Zebranie Członków. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. do zadań LGD należy: „opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i kryteriów wyboru, które pozwalają uniknąć konfliktu interesów i zapewniają, aby żadna pojedyncza grupa interesu nie kontrolowała decyzji w sprawie wyboru", co ma zastosowanie w/w dokumentach. Obowiązujące procedury są wynikiem wcześniejszych ustaleń dotyczących zdefiniowanych problemów, przedsięwzięć, celów i wskaźników i są zgodne z aktualnie obowiązującymi przepisami, niedyskryminujące i przejrzyste. W procedurach tych szczegółowo określono zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, określono sposób organizacji naborów wniosków, informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu od decyzji Rady, przewidziano podawanie do publicznej wiadomości protokołów z posiedzeń dotyczących oceny i wyboru operacji zawierające informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego. W przypadku projektów grantowych procedury przypisane tym projektom opisują nie tylko proces wyboru grantobiorców, odwołań, ale także sposób rozliczania, monitoring i kontrolę. Procedury wyboru operacji, grantobiorców oraz regulamin Rady, w celu ich udostępnienia do wiadomości publicznej, zamieszczone są na stronie internetowej LGD. Ponadto LGD będzie prowadziło rejestr interesów członków Rady, który pozwoli na identyfikację powiązań z wnioskodawcami, czy poszczególnymi projektami.

8.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Realizując w okresie programowym 2021-2027 strategię wielofunduszową LGD „Dorzecze Mleczki dostosuje kryteria oceny operacji zgodnie z regułami realizowanych funduszy: EFRR i EFS+. LGD, przed podpisaniem umowy na realizację LSR przygotuje kryteria wyboru dla wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć, bądź wyodrębnionej sekcji . Kryteria zostaną skonstruowane w taki sposób, aby ocenie podlegały elementy mające istotny wpływ na realizację LSR oraz osiągnięcie założonych wskaźników produktu i rezultatu. Zasady tworzenia kryteriów będą konsultowane ze społecznością lokalną. Biuro LGD przekaże propozycje kryteriów Zarządowi, który przygotuje ich roboczą wersję, następnie przedstawi w celach konsultacyjnych Radzie LGD, po czym ostateczną wersję Zarząd przedłoży do akceptacji przez Walne Zebranie Członków.

Lokalne kryteria wyboru powiązane będą z diagnozą obszaru, celami, wskaźnikami. premiowane będą operacje które:

- są ukierunkowane na włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji (osoby poszukujące zatrudnienia, osoby z niepełnosprawnościami)
- przyczynią się do stworzenia nowych miejsc pracy
- wykorzystują zasoby lokalne (dziedzictwo kulturowe, historyczne i środowisko naturalne)
- realizowane są w partnerstwie.

W nowym okresie programowym niezwykle istotne dla realizacji strategii będą zadania realizowane w partnerstwie, rozumiane jako współpraca wielosektorowa z organizacjami pozarządowymi, jednostkami

[11] Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
[12] ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

samorządu terytorialnego, jednostkami kultury czy przedsiębiorcami. LGD „Dorzecze Mleczki" będzie realizować działania animujące współpracę między podmiotami z obszaru objętego LSR.
W projektowanych kryteriach wyboru nowego LSR istotnym będzie podejście do działań realizowanych w partnerstwie: tych planowanych oraz tych wykonanych wcześniej (doświadczenie podmiotu przystępującego do konkursu w obszarze współpracy). Istotne jest sieciowanie, wymiana doświadczeń oraz propagowanie dobrych przykładów, które są dowodem na powodzenie w działaniu.

Zakłada się również, że opracowane kryteria wyboru będą uwzględniać innowacyjność i inkluzywność oraz promować projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus[13].

Sposób przyznawania punktów zostanie opracowany w taki sposób, aby uniknąć sytuacji niepożądanych, polegających na subiektywnej ocenie. Przyznanie punktów zależeć będzie od spełniania/niespełnienia kryterium. Przyjęte kryteria ilościowe są mierzalne a kryteria jakościowe posiadają opis podejścia do ich oceny. Sposób przyznawania wag nie budzi wątpliwości.

Bez wątpienia lokalne kryteria wyboru będą ewoluowały w czasie, co będzie powodować potrzebę ich zmiany lub pewnej modyfikacji do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb. Procedura zmiany lokalnych kryteriów została sformułowana w celu uruchomienia w przyszłości swoistego mechanizmu naprawczego w sytuacji, gdyby np. zaproponowane początkowo zestawy kryteriów nie przynosiły oczekiwanych rezultatów lub wręcz w niekorzystny sposób realizowały politykę wsparcia LGD zapisaną w LSR. Konieczność zmian kryteriów może wynikać w szczególności z następujących przyczyn: zmiany obowiązujących przepisów regulujących zagadnienia objęte LSR; zmiany dokumentów programowych lub rozporządzeń dotyczących zagadnień objętych LSR; uwag zgłoszonych przez Instytucję Wdrażającą; uwag zgłoszonych przez kontrolę, społeczność lokalną; wniosków wynikających z praktycznego stosowania LSR i przeprowadzonej ewaluacji LSR. Zmiany kryteriów są możliwe pod warunkiem poddania ich konsultacjom społecznym oraz przeprowadzenia zmiany zgodnie z procedurą ustalania i zmiany kryteriów.

Za propozycje zmian kryteriów w LSR odpowiada Biuro LGD „Dorzecze Mleczki", które przekazuje propozycję zmian do Prezesa Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki". Prezes LGD zwołuje Zarząd, na którym wybiera się propozycję zmiany kryteriów, które zostają zamieszczone na stronie internetowej LGD w celu konsultacji społecznych. Konsultacje społeczne nie są wymagane w przypadku zmian w lokalnych kryteriach wyboru, które dotyczą spraw redakcyjnych. Po określonym czasie przeznaczonym na konsultacje społeczne, dyskutuje się nad ostateczną wersją zmienionych kryteriów, która zostanie przedstawiona Radzie LGD i ostatecznie poddana akceptacji Zarządu. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia zgłoszonej propozycji i zmian lokalnych kryteriów wyboru obowiązują one dla naborów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian uchwałą Zarządu i zostały zaakceptowane przez Zarząd Województwa Podkarpackiego.

8.3 Innowacyjność i inkluzywność

Innowacyjność jest rozpatrywana ze względu na obszar: innowacyjność w skali powiatu i w skali gminy. Ocena innowacyjności jest dokonywana przez członków Rady na podstawie złożonej dokumentacji i posiadanej wiedzy. Z ewaluacji zewnętrznej ex post, przeprowadzonej na zlecenie LGD przez firmę zewnętrzną wynika, że kryterium innowacyjności nastręczało członkom Rady LGD najwięcej problemów. Zgodnie z rekomendacją, kryterium to zostało doprecyzowane tak, aby nie rodziło w przyszłości żadnych wątpliwości. W ramach rozwoju przedsiębiorczości dodatkowe punkty otrzymają operacje innowacyjne, które odzwierciedlą się w atrakcyjności obszaru pod względem gospodarczym. Rozwiązania innowacyjne wymagane są przede wszystkim od podmiotów realizujących operacje z zakresu rozwoju działalności gospodarczych. Ich zastosowanie odzwierciedla się w jakości świadczonych usług, towarów czy przeprowadzanych procesów na obszarze LGD. Za innowacyjne uznaje się zadania, które spełniają przynajmniej jeden warunek:

1) powstanie nowa usługa/produkt,
2) zastosowany zostanie nowy sposób organizacji lub zarządzania,

[13] Ta kreatywna i interdyscyplinarna inicjatywa łączy Europejski Zielony Ład z naszymi przestrzeniami życia i doświadczeniami. Powstające w jej duchu projekty to miejsca, praktyki i doświadczenia, które są: wzbogacające czyli inspirowane sztuką i kulturą, odpowiadające na potrzeby wykraczające poza funkcjonalność, zrównoważone czyli powstające w harmonii z naturą, środowiskiem i naszą planetą oraz włączające czyli zachęcające do dialogu między kulturami, dyscyplinami, płciami i wiekiem.

3) zrealizowana zostanie nowa inwestycja, rozumiana jako infrastruktura/technologia, której nie było w danej gminie/ powiecie,
4) w nowatorski sposób wykorzystane zostaną lokalne zasoby (przyrodnicze, kulturowe, związane z lokalnym dziedzictwem kulinarnym),
5) w nowatorski sposób wykorzystane zostaną elementy tradycji obszaru LGD,
6) nastąpi upowszechnienie lub wykorzystanie nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych.

LGD tworzy Lokalną Strategię Rozwoju wspólnie z mieszkańcami obszaru. LSR to dokument, który powstaje, aby w jak najlepszy sposób odpowiedzieć na ich potrzeby, wspierać ich rozwój. Mieszkańcy poprzez konsultacje dokumentów, mają wpływ na jej kształt, wybór przedsięwzięć do realizacji, wybór priorytetowych obszarów tematycznych, którymi LGD będzie się zajmować realizując strategię. Świadczy to o inkluzywności dokumentu czyli dostępności dla każdego członka społeczności. Inkluzywność przejawia się również w kryteriach wyboru operacji. Kryteria gwarantują dostępność, otwartość na wszystkich zainteresowanych oraz zintegrowane podejście do realizacji zadań, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności.

8.4 Realizacja projektów grantowych

W ramach LSR na lata 2023-2027 LGD „Dorzecze Mleczki" planuje realizować projekty grantowe. **Projektem grantowym** jest operacja, w której LGD udziela grantów na realizację zadań służących osiągnięciu celu tej operacji przez grantobiorców. Grantobiorcą może być podmiot JSFP, organizacja pozarządowa lub osoba fizyczna wybrany w drodze otwartego konkursu ogłoszonego przez LGD w ramach realizacji projektu grantowego. Grantem są środki finansowe programu, które LGD powierzyła grantobiorcy na podstawie umowy na realizację zadań służących osiągnięciu celu projektu grantowego. Szczegóły realizacji są zawarte w procedurach. Decyzja o wyborze projektów grantowych jako sposobu realizacji LSR poparta została wynikami diagnozy potrzeb obszaru. Głównym argumentem za ich uwzględnieniem w strategii jest dążenie do włączenia jak największej liczby lokalnych organizacji we wdrażanie LSR. Sprzyjać to będzie rozwijaniu partnerstwa na obszarze LSR. Projekty grantowe pozwolą również zwiększyć komplementarność przedsięwzięć w ramach poszczególnych celów. Ten sposób realizacji LSR pozwoli również na lepsze dopasowanie działań do potrzeb lokalnej społeczności, której przedstawiciele sami będą decydować o szczegółach inicjatyw podejmowanych w ramach grantu. Jest to szczególnie istotne w przypadku działań dotyczących osób w niekorzystnej sytuacji, ochrony lokalnych zasobów oraz innowacyjności.

Projekty grantowe realizowane z EFS+ będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla tego funduszu.

9. PLAN DZIAŁANIA

Cele i wskaźniki wskazane w rozdziale 6 będą realizowane zgodnie z załącznikiem nr 2 do strategii „Plan Działania" poprzez ogłaszane konkursy na poszczególne przedsięwzięcia.
W planowanym okresie programowania w ramach **PS WPR** zaplanowano po trzy nabory wniosków w ramach przedsięwzięć:

- **1.1** Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej,
- **1.3** Poprawa jakości usług społecznych,
- **1.4** Aktywizacja i integracja seniorów, osób młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji,
- **1.5** Realizacja operacji na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji,
- **1.6** Rozwój infrastruktury służącej włączeniu społecznemu osób w niekorzystnej sytuacji,
- **2.1** Wsparcie ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego,

po dwa nabory w ramach przedsięwzięć:

- **1.2** Rozwój usług dla mieszkańców – rozwój przedsiębiorczości,
- **2.2** Zachowanie dziedzictwa lokalnego

oraz po jednym naborze dla przedsięwzięć:

- **2.3** Wsparcie lokalnych liderów
- **2.4** Wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego i instytucjonalnego NGO.

W ramach **EFS+** zaplanowano po trzy nabory wniosków w ramach przedsięwzięć:

- **1.7** Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną,
- **1.8** Wsparcie jakości edukacji,
- **1.10** Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej

oraz po jednym naborze w ramach przedsięwzięć:

- **1.9** Wsparcie osób dorosłych w zdobywaniu podstawowych kompetencji
- **1.11** Integracja społeczna na obszarach wiejskich.

Powyższe nabory mają zagwarantować realizację budżetu PS WPR na poziomie 61,94 % do dnia 30.06.2026 roku, licząc na podstawie kontraktacji środków. Plan działania został skonstruowany w taki sposób, by możliwe było osiągnięcie wyznaczonych celów.

10. PLAN FINANSOWY LSR

Cele Strategii realizowane będą z funduszy w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (EFROW) oraz Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2030 (EFS+). Budżet LSR został opracowany na bazie maksymalnej możliwej do uzyskania kwoty pomocy wyliczonej na podstawie liczby ludności na obszarze LGD. **Łączny budżet** na wdrażanie LSR to **2 295 136** euro, z czego **1 500 000** euro to środki z EFROW a **795 136** euro z EFS+. Na zarządzanie LSR zaplanowano , w ramach PS WPR **362 500** euro i **180 491** euro z EFS+.

Wykres 2. Udział procentowy funduszy w budżecie LSR

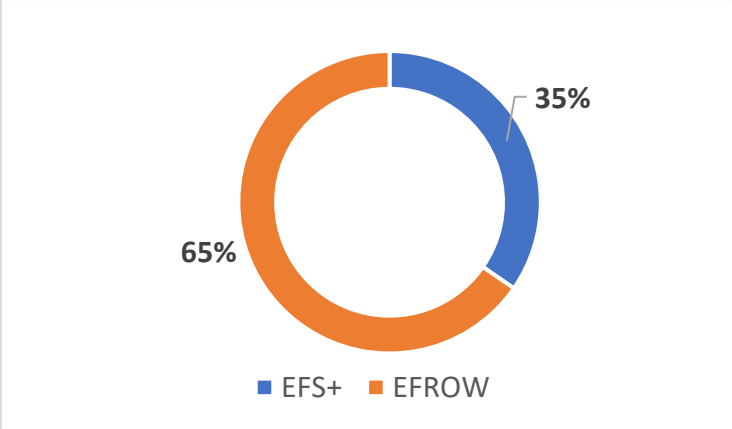

Źródło: opracowanie własne

Wykres 3. Sposób wykorzystania środków z EFROW

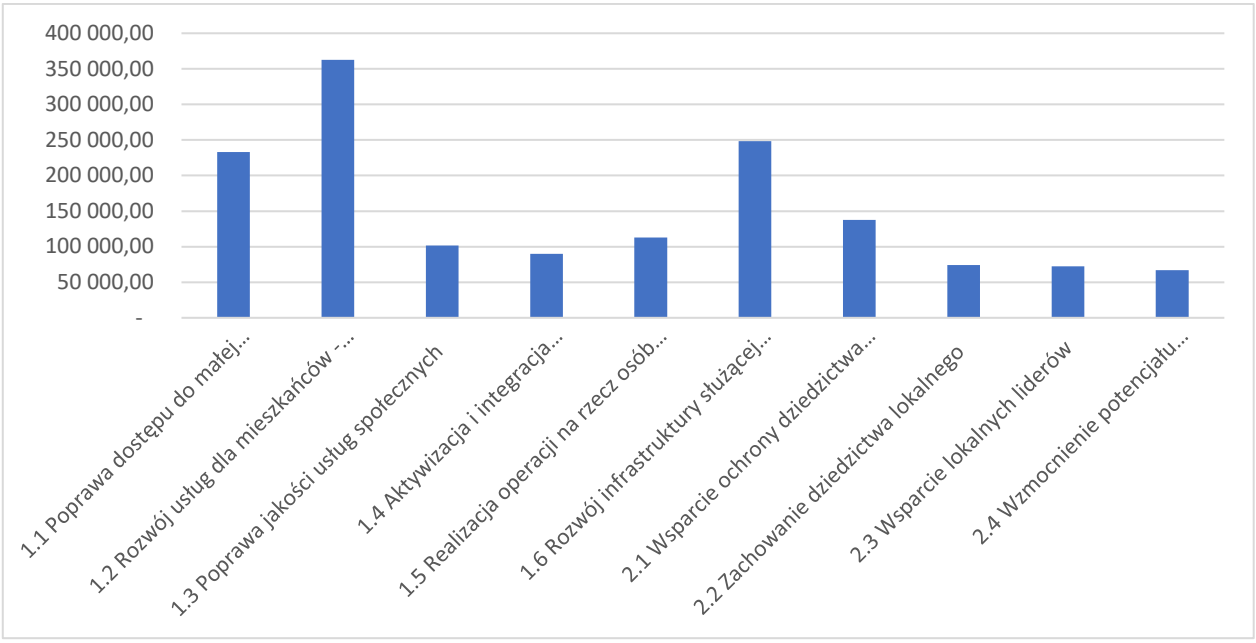

Źródło: opracowanie własne

Wykres 4. Sposób wykorzystania środków z EFS+

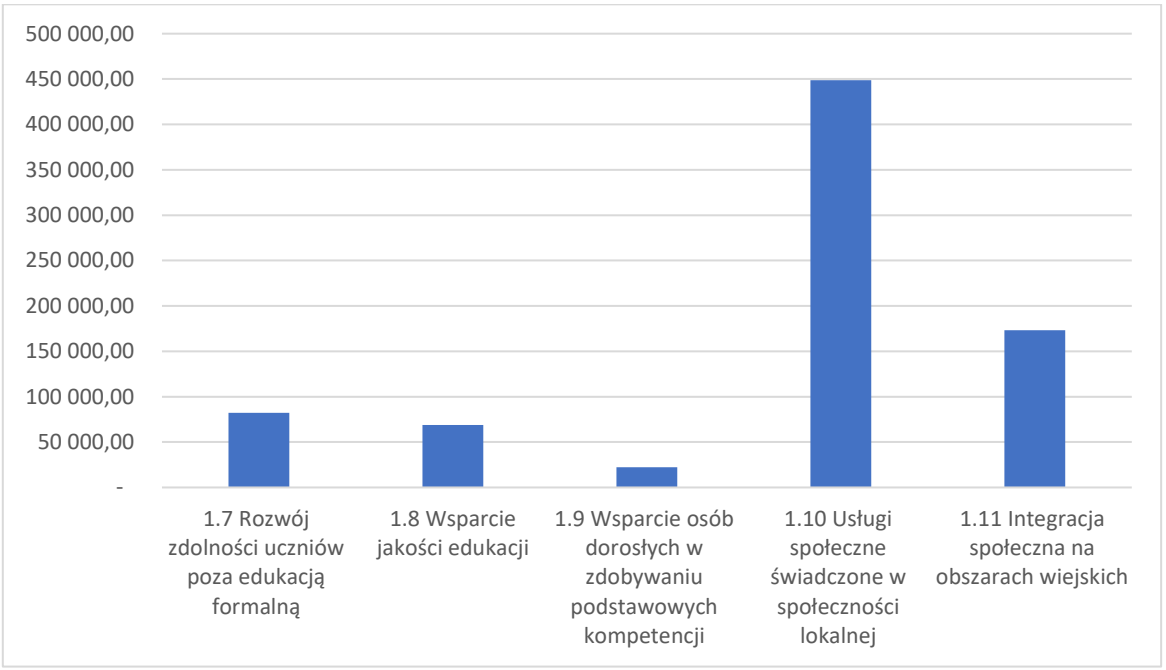

Źródło: opracowanie własne

Na realizację **Celu 1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD** zostały zaplanowane środki z obydwu funduszy EFRWOW (1 148 300 euro) i EFS+ (795 136 euro) w kwocie **1 943 436** euro, **Cel 2 Wykorzystanie zasobów lokalnych i potencjału społecznego** będzie realizowany w całości z PS WPR w kwocie **351 700** euro. Kwota dostępnych środków obejmuje zarówno wkład EFRROW, EFRR jak i wymagany krajowy wkład środków publicznych.

Plan wykorzystania budżetu LSR opracowany został w Załączniku nr 4 Plan wykorzystania budżetu LSR.

11. MONITORING I EWALUACJA

Funkcjonowanie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Mleczki" oraz wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju będzie monitorowane i poddawane ewaluacji. Monitoring w tym kontekście jest procesem, który polega na systematycznym kontrolowaniu postępów w realizowaniu LSR i samego funkcjonowania LGD. Ewaluacja natomiast to ocena jakości podejmowanych działań, w tym ich skuteczności, efektywności, trafności, użyteczności i trwałości.

Monitoring i ewaluacja mają wpływ na podnoszenie jakości i efektywności prowadzonych przez LGD działań. Analiza przyczyn rozbieżności między zaplanowanymi a rzeczywistymi efektami działań pozwoli na zaplanowanie poprawek i zmian. W związku z czym monitoring i połączony z nim system ewaluacji pozwolą wyeliminować problem dezaktualizacji celów i założeń Lokalnej Strategii Rozwoju, które mogą się pojawić wskutek m.in. zmian prawodawstwa czy też innych okoliczności mogących mieć wpływ na podejmowanie przez beneficjentów działań w ramach LSR.

Procedury monitoringu i ewaluacji oparto na doświadczeniach zebranych w trakcie realizowania poprzednich Lokalnych Strategii Rozwoju. Za podstawę uznano transparentność, co związane jest z udostępnianiem informacji na temat postępów wdrażania LSR wszystkim zainteresowanym. Istotnym aspektem jest także włączanie zróżnicowanych aktorów w ocenę funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania. Kluczowa jest więc też dwustronność, czyli przekazywanie komunikatów do lokalnej społeczności i pozyskiwanie informacji zwrotnych. Bazą do działania jest w tym przypadku plan komunikacji.

11.1 Proces monitorowania

Monitoring realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Dorzecze Mleczki" stanowi równoległy do jej wdrażania, ciągły i systematyczny proces wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników w określonych przedziałach czasowych. Dla sprawnej jego realizacji, przyjmuje się, iż proces monitorowania, z uwagi na charakter prowadzonych działań, w sposób ciągły i na bieżąco, prowadzony będzie przez biuro LGD. W odstępach rocznych pracownicy biura sporządzać będą pisemne sprawozdania z realizacji LSR, analizowane i zatwierdzane następnie przez Zarząd. Treść sprawozdań, zgodnie z zasadą jawności działania LGD, będzie podawana do wiadomości publicznej za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia.

Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji będzie Zarząd, uprawniony do zlecania jej wykonania ekspertom, podmiotom zewnętrznym. Podobnie, jak w przypadku monitoringu, uzyskane wyniki prezentowane będą w formie raportu z badania ewaluacyjnego, upubliczniane za pośrednictwem strony www LGD.

Ewaluacja wewnętrzna działań realizowanych przez LGD prowadzona będzie w formie warsztatów refleksyjnych, które zaplanowano na początek każdego roku kalendarzowego. Celem ewaluacji wewnętrznej będzie analiza procesu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, a uczestnicy będą mogli uzyskać informacje na temat działalności LGD i postępów we wdrażaniu LSR. Bazą do dyskusji będą przygotowane i udostępnione wcześniej dane z monitoringu. W realizacji warsztatów refleksyjnych uwzględnione zostaną zasady inkluzywności i transparentności. Oznacza to, iż uczestnikami mogą być wszyscy zainteresowani, a informacja o miejscu i terminie warsztatu refleksyjnego zostanie podana do publicznej wiadomości. Ewaluacji wewnętrznej podlegać będzie wiele elementów takich jak:

- **Postęp w realizacji LSR**
  - rzeczowa realizacja LSR
  - finansowa realizacja LSR
  - realizacja Planu działania
- **Jakość składanych w naborach propozycji operacji**
  - jakość wniosków w poszczególnych zakresach tematycznych LSR
  - wpływ jakości wniosków na osiąganie celów LSR
  - działania zapewniające właściwą jakość wniosków
- **Kryteria wyboru operacji**
  - praktyka stosowania kryteriów wyboru przez organ decyzyjny
  - jednoznaczność i obiektywność kryteriów
  - wątpliwości odnośnie do kryteriów zgłaszane przez wnioskodawców

- **Zgodność zakresu realizacji operacji z faktycznymi potrzebami mieszkańców obszaru**
  - zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej, które mogą mieć wpływ na dezaktualizację LSR
  - zróżnicowanie potrzeb pomiędzy gminami
  - efekty realizowanych projektów
- **Trafność stosowanych wskaźników realizacji LSR i planu komunikacji oraz rzetelność danych zbieranych w ramach monitoringu**
  - sposób pomiaru wartości wskaźników
  - stosowane źródła danych
  - jakość pozyskiwanych danych
- **Procedury naboru wniosków**
  - praktyka stosowania procedur wyboru
  - uwagi odnośnie do procedur zgłaszane przez beneficjentów
- **Działalność biura LGD**
  - działania animacyjne
  - doradztwo dla wnioskodawców i beneficjentów
  - realizacja planu komunikacji
- **Zgłaszane przez członków Stowarzyszenia oraz innych mieszkańców obszaru propozycje zmian w działalności LGD**
  - propozycje nowych kierunków działań
  - funkcjonowanie organów LGD.

Ewaluacja zewnętrzna, będąca kompleksową oceną procesu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, zostanie przeprowadzona jednokrotnie. Planowany termin to rok 2028. Przeprowadzenie ewaluacji zostanie powierzone wyspecjalizowanym podmiotom zewnętrznym (niezależnym ekspertom). Decyzję w tym względzie podejmie Zarząd LGD na podstawie ofert przedstawionych przez potencjalnych wykonawców. Badanie dotyczyć będzie m.in.:

- oceny trafności doboru celów LSR dla zaspokojenia lokalnych potrzeb,
- weryfikacji danych monitoringowych dotyczących osiągniętych wskaźników,
- weryfikacji ewentualnych przypadków rozbieżności w poziomie zakładanych i osiągniętych wskaźników,
- oceny stopnia realizacji celów LSR,
- oceny ewentualnych odchyleń w osiągnięciu celów mierzonych wykonaniem wskaźników i analiza możliwości akceptacji takiego stanu,
- oceny wpływu realizacji celów LSR na rozwój lokalny,
- analizy realizacji budżetu LSR,
- oceny funkcjonowania LGD,
- oceny partnerstwa, w tym aktywność poszczególnych partnerów,
- oceny trafności procedur postępowania i podejmowania decyzji przez Radę LGD,
- skuteczności i efektywności działania biura LGD ,
- oceny procesu wdrażania.

11.2 Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Wyniki monitoringu i ewaluacji funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania „Dorzecze Mleczki" będą miały niewątpliwie wpływ na działalność LGD i sam proces wdrażania LSR. Zgromadzone dane będą wykorzystywane przez organy Stowarzyszenia do podejmowania bieżących decyzji i optymalizacji realizowanych procesów.

Organem odpowiedzialnym za nadzorowanie monitoringu jest Zarząd Stowarzyszenia. Wszystkie dane dotyczące poszczególnych elementów podlegających monitoringowi będą gromadzone i aktualizowane na bieżąco (ich aktualność także będzie kontrolowana przez Zarząd LGD). Dane z monitoringu będą wykorzystywane w sprawozdaniach, których wykonywanie jest obowiązkiem Lokalnej Grupy Działania, a następnie poddawane szczegółowej analizie i ocenie w trakcie corocznych warsztatów refleksyjnych.

Rezultatem ewaluacji zewnętrznej będzie opracowanie raportu. Istotnym jego elementem będą rekomendacje, a za ich wdrożenie odpowiadać będzie Zarząd LGD. Same rekomendacje powinny ściśle odnosić się do pomysłów dotyczących kierunków prowadzonej działalności i usprawnień zgłaszanych przez mieszkańców obszaru. Sugestie te będą zbierane w ramach realizowania planu komunikacji i wykorzystywane w trakcie prowadzenia monitoringu i ewaluacji.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabela 1. Przedsięwzięcia realizowane w ramach celów wskazanych w LSR na lata 2014-2024 5
Tabela 2. Reprezentatywność członków LGD według sektorów 7
Tabela 3. Struktura członków LGD ze względu na przynależność terytorialną i udział reprezentowanych sektorów 7
Tabela 4. Struktura członków Rady ze względu na przynależność terytorialną i sektorową 8
Tabela 5. Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD 10
Tabela 6. Wykaz gmin LGD „Dorzecze Mleczki" 11
Tabela 7. Zestawienie podstawowych informacji o obszarze LGD „Dorzecze Mleczki" 11
Tabela 8. Ludność w gminach objętych LSR 21
Tabela 9. Ludność według grup ekonomicznych 22
Tabela 10. Saldo migracji w przedziale czasowym 2014 – 2021 22
Tabela 11. Podmioty w rejestrze REGON 23
Tabela 12. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców 23
Tabela 13. Wskaźnik G dla gmin obszaru LGD 24
Tabela 14. Wielkość bezrobocia w gminach objętych LSR 24
Tabela 15. Stan ludności na dzień 31.12. 2020 r. – grupy ekonomiczne, bezrobotni 25
Tabela 16. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej 26
Tabela 17. Analiza SWOT 27
Tabela 18. Zgodność z ponadregionalnymi dokumentami 32
Tabela 19. Zgodność z lokalnymi dokumentami strategicznymi 33
Tabela 20. Opis przedsięwzięć w realizowanych w ramach Celu 1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD 39
Tabela 21. Opis przedsięwzięć w realizowanych w ramach Celu 2 „Wykorzystanie zasobów lokalnych i wsparcie kapitału ludzkiego" 49

Wykres 1. Struktura Rady ze względu na reprezentowane grupy interesów 8
Wykres 2. Udział procentowy funduszy w budżecie LSR 56
Wykres 3. Sposób wykorzystania środków z EFROW 57
Wykres 4. Sposób wykorzystania środków z EFS+ 57

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
2. Europejski Zielony Ład, Komisja Europejska, Bruksela 2019
3. Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
4. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
5. ZINTEGROWANA STRATEGIA UMIEJĘTNOŚCI 2030 (część szczegółowa) Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie, Warszawa 2020
6. Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2030
7. Metodologia szacowania wartości wskaźników programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021 – 2027 (EFS+)
8. Strategia Rozwoju Miasta Przeworska na lata 2023 – 2030
9. Strategia Rozwoju Gminy Przeworsk do 2030 roku
10. Strategia Rozwoju Gminy Zarzecze na lata 2022-2030
11. Gminna Strategia Gminy Gać na lata 2021 – 2027
12. Diagnoza społeczno-gospodarcza, Strategia Rozwoju Powiatu Przeworskiego na lata 2021-2030
13. Wytyczne dotyczące stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw, Minister Finansów, Warszawa, 02.05.2023 r.

ZAŁĄCZNIKI DO LSR

1. Cele i przedsięwzięcia
2. Plan działania
3. Budżet LSR
4. Plan wykorzystania budżetu LSR

Na etapie tworzenia Lokalna Strategia rozwoju LGD „Dorzecze Mleczki" uwzględniono zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- *poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej,*
- *zasady równości kobiet i mężczyzn,*
- *zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,*
- *zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyń poważnych szkód".*

Powyższe zasady będą zachowane w trakcie realizacji LSR.

……

Załącznik nr 1. **Cele i przedsięwzięcia**

Budżet [EUR]	Przedsięwzięcia	grupy docelowe	sposób realizacji
Cel 1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD			
233 100 + 101 829	**1.1** Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	konkurs
362 500 + 66 764 + 66 764	**1.2** Rozwój usług dla mieszkańców - rozwój przedsiębiorczości	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	konkurs
~~101 829~~ 0	**1.3** Poprawa jakości usług społecznych	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	konkurs
89 970	**1.4** Aktywizacja i integracja seniorów, osób młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	grant
112 950	**1.5** Realizacja operacji na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	konkurs
248 460	**1.6** Rozwój infrastruktury służącej włączeniu społecznemu osób w niekorzystnej sytuacji	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	konkurs
82 320	**1.7** Rozwój zdolności uczniów	zgodnie z FEP	grant
68 700	**1.8** Wsparcie jakości edukacji	zgodnie z FEP	grant
22 280	**1.9** Wsparcie osób dorosłych w zdobywaniu podstawowych kompetencji	zgodnie z FEP	grant
448 526	**1.10** Usługi społeczne	zgodnie z FEP	grant
173 310	**1.11** Integracja społeczna	zgodnie z FEP	grant
Cel 2. Wykorzystanie zasobów lokalnych i potencjału społecznego			
137 600	**2.1** Wsparcie ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	konkurs
74 327	**2.2** Zachowanie dziedzictwa lokalnego	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	konkurs
~~72 500~~ 0	**2.3** Wsparcie lokalnych liderów	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	operacja własna
~~66 764~~ 0	**2.4** Wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego i instytucjonalnego NGO	mieszkańcy obszaru w tym seniorzy i osoby młode	konkurs

Załącznik nr 2**. Plan działania**

Cel	lata	do 31.12.**2024**		do 31.12.**2025**		do 31.06.**2026**		do 31.12.**2027**		do 31.12.**2028**		do 31.12.**2029**		
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	**Program**
Cel.1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD														
1.1 Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej														
wskaźnik **produktu**	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury publicznej	**0 szt.**	0,00	**3 szt.**	42,86	**5 szt.**	71,43	**5 szt.**	71,43	**7 szt.**	100	**7 9 szt.**	100	**EFROW**
wskaźnik **rezultatu**	**R.41** – odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 osób		10 280 osób		20 559 osób		30 839 osób		41100 osób		41 100 osób		
1.2 Rozwój usług dla mieszkańców - rozwój przedsiębiorczości														
wskaźnik **produktu**	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	**3 szt.**	50,00	**3 szt.**	50,00	**6 szt.**	100	**6 szt.**	100	**6 szt.**	100	**~~6~~ 8 szt.**	100	**EFROW**
wskaźnik **rezultatu**	**R.37** – nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	3 szt.		3 szt.		6 szt.		6 szt.		6 szt.		6 szt.		
1.3 Poprawa jakości usług społecznych														
wskaźnik **produktu**	Liczba podmiotów świadczących usługi społeczne objętych wsparciem	~~**2 szt.**~~	~~33,33~~	~~**4 szt.**~~	~~66,67~~	~~**6 szt.**~~	~~100~~	~~**6 szt.**~~	~~100~~	~~**6 szt.**~~	~~100~~	**6 0 szt.**	100	**EFROW**
wskaźnik **rezultatu**	**R.41** – odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	~~10 280 osób~~		~~20 559 osób~~		~~30 839 osób~~		~~41100 osób~~		~~41100 osób~~		~~41100 osób~~		
1.4 Aktywizacja i integracja seniorów, osób młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji														
wskaźnik **produktu**	Liczba wspartych inicjatyw	**2 szt.**	33,33	**5 szt.**	83,33	**5 szt.**	83,33	**6 szt.**	100	**6 szt.**	100	**6 szt.**	100	**EFROW**
wskaźnik **rezultatu**	**R.42** – liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	20 osoby		50 osób		50 osób		60 osób		60 osób		60 osób		

1.5 Realizacja operacji na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji														
wskaźnik **produktu**	Liczba wspartych placówek	**3 szt.**	42,86	**3 szt.**	42,86	**5 szt.**	71,43	**7 szt.**	100	**7 szt.**	100	**7 szt.**	100	**EFROW**
wskaźnik **rezultatu**	**R.42** − liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	30 osób		30 osób		50 osób		70 osób		70 osób		70 osób		
1.6 Rozwój infrastruktury służącej włączeniu społecznemu osób w niekorzystnej sytuacji														
wskaźnik **produktu**	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów	**3 szt.**	37,50	**3 szt.**	37,50	**5 szt.**	62,50	**6 szt.**	100	**6 szt.**	100	**6 szt.**	100	**EFROW**
wskaźnik **rezultatu**	**R.42** − liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	15 osób		15 osób		25 osób		40 osób		40 osób		40 osób		
1.7 Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną*														
wskaźnik **produktu**	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**EFS+**
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	**51 osób**	43,97	**70 osób**	60,34	**70 osób**	60,34	**116 osób**	100	**116 osób**	100	**116 osób**	100	
	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	**51osób**	43,97	**70 osób**	60,34	**70 osób**	60,34	**116 osób**	100	**116 osób**	100	**116 osób**	100	
wskaźnik **rezultatu**	**PLFCR01** Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	51 osób		70 osób		70 osób		116 osób		116 osób		116 osób		
1.8 Wsparcie jakości edukacji*														
wskaźnik **produktu**	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**EFS+**
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	**0 osób**	0.00	**0 osób**	0 osób	**79 osób**	66,3	**119 osób**	100	**119 osób**	100	**119 osób**	100	
	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	**0 osób**	0,00	**0 osób**	0,00	**79 osób**	66,3	**119 osób**	100	**119 osób**	100	**119 osób**	100	
wskaźnik **rezultatu**	**PLFCR01** Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	0 osób		0 osób		79 osób		119 osób		119 osób		119 osób		

1.9 Wsparcie osób dorosłych w zdobywaniu podstawowych kompetencji*														
wskaźnik **produktu**	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**EFS+**
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	**0 osób**	0,00	**28 osób**	100	**28 osób**	100	**28 osób**	100	**28 osób**	100	**28 osób**	100	
	Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie umiejętności lub kompetencji podstawowych, realizowanych poza Bazą Usług Rozwojowych.	**0 osób**	0,00	**28 osób**	100	**28 osób**	100	**28 osób**	100	**28 osób**	100	**28 osób**	100	
wskaźnik **rezultatu**	**EECR03** – Liczba osób które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	0 osób		28 osób		28 osób		28 osób		28 osób		28 osób		
1.10 Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej*														
wskaźnik **produktu**	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**EFS+**
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	**3 osoby**	10,34	**12 osób**	41,37	**18 osób**	62,06	**29 osób**	100	**29 osób**	100	**29 osób**	100	
	Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie.	**3 osoby**	10,34	**12 osób**	41,37	**18 osób**	62,06	**29 osób**	100	**29 osób**	100	**29 osób**	100	
wskaźnik **rezultatu**	**PLKLCR02** – Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	1 szt.		5 szt.		7 szt.		10 szt.		10 szt.		10 szt.		
1.11 Integracja społeczna na obszarach wiejskich*														
wskaźnik **produktu**	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**1 szt.**	100	**EFS+**
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	**6 osób**	42,85	**14 osób**	100	**14 osób**	100	**14 osób**	100	**14 osób**	100	**14 osób**	100	
	Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej	**6 osób**	42,85	**14 osób**	100	**14 osób**	100	**14 osób**	100	**14 osób**	100	**14 osób**	100	
wskaźnik **rezultatu**	**PLKLCR06** – Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	6 szt.		13 szt.		13 szt.		13 szt.		13 szt.		13 szt.		

* dobór wskaźników odbędzie się przed ogłaszaniem naborów w ramach poszczególnych działań na podstawie SZOP.

Cel. 2 Wykorzystanie zasobów lokalnych i potencjału społecznego														
2.1 Wsparcie ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego														
wskaźnik **produktu**	liczba obiektów objętych wsparciem	**0 szt.**	0,00	**2 szt.**	50,00	**2 szt.**	50,00	**2 szt.**	50,00	**4 szt.**	100	**4 szt.**	100	**EFROW**
wskaźnik **rezultatu**	**R.41** – odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 osób		10 280 osób		10 280 osób		10 280 osób		41 100 osób		41 100 osób		
2.2 Zachowanie dziedzictwa lokalnego														
wskaźnik **produktu**	Liczba wspartych inicjatyw	**2 szt.**	28,57	**2 szt.**	28,57	**5 szt.**	71,43	**7 szt.**	100	**7 szt.**	100	**7 szt.**	100	**EFROW**
wskaźnik **rezultatu**	**R.42** – liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	10 280 osób		10 280 osób		30 820 osób		41 100 osób		41 100 osób		41 100 osób		
~~**2.3 Wsparcie lokalnych liderów**~~														
wskaźnik **produktu**	~~Liczba podmiotów objętych wsparciem~~	~~**1 szt.**~~	~~100~~	~~**1 szt.**~~	~~100~~	~~**1 szt.**~~	~~100~~	~~**1 szt.**~~	~~100~~	~~**1 szt.**~~	~~100~~	**1 0 szt.**	100	**EFROW**
~~**wskaźnik rezultatu**~~	~~**R.1** – liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami~~	~~50 osób~~		~~50 osób~~		~~50 osób~~		~~50 osób~~		~~50 osób~~		~~50 osób~~		
~~**2.4 Wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego i instytucjonalnego NGO**~~														
~~**wskaźnik produktu**~~	~~liczba organizacji objętych wsparciem~~	~~**0 szt.**~~	~~0,00~~	~~**2 szt.**~~	~~100~~	~~**2 szt.**~~	~~100~~	~~**2 szt.**~~	~~100~~	~~**2 szt.**~~	100	**2 0 szt.**	100	**EFROW**
~~**wskaźnik rezultatu**~~	~~**R.37** – nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR~~	~~0 szt.~~		~~2 szt.~~		~~2 szt.~~		~~2 szt.~~		~~2 szt.~~		2 0 szt.		

Załącznik nr 3. **Budżet LSR**

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	**Program/Fundusz**			**Środki ogółem** [EUR]
	PS WPR	**EFRR ***	**EFS+ ***	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 500 000,00	0	795 136,00	**2 295 136,00**
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	362 500,00	0	180 490,99	**542 990,99**
RAZEM	**1 862 500,00**	**0**	**975 626,99**	**2 838 126,99**

** Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.*
*** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”*

Załącznik nr 4. **Plan wykorzystania budżetu LSR**

fundusz	**środki zakontraktowane** (w Euro) **do**:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE + krajowe)	**% wykorzystania** budżetu LSR	**kwota ogółem** (UE + krajowe)	**% wykorzystania** budżetu LSR	**kwota ogółem** (UE + krajowe)	**% wykorzystania** budżetu LSR	**kwota ogółem** (UE + krajowe)	**% wykorzystania** budżetu LSR	**kwota ogółem** (UE + krajowe)	**% wykorzystania** budżetu LSR	**kwota ogółem** (UE + krajowe)	**% wykorzystania** budżetu LSR	**kwota ogółem** (UE + krajowe)	**% wykorzystania** budżetu LSR
EFRROW	**538 820**	35,92	**840 120**	56,01	**929 040**	61,94	**1 249 490**	83,30	**1 378 500**	91,9	**1 500 000**	100	**1 500 000**	100
EFS+	**188 830**	23,8	**544 630**	68,5			**653 610**	82,2	**795 136**	100	**795 136**	100	**795 136**	100
EFRR														
razem	**727 650**	31,70	**1 384 750**	60,33			**1 903 100**	82,92	**2 173 636**	94,71	**2 295 136**	100	**2 295 136**	100